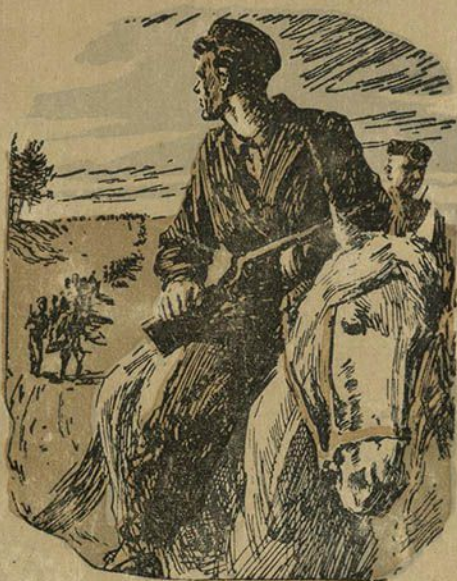

Ба 11243

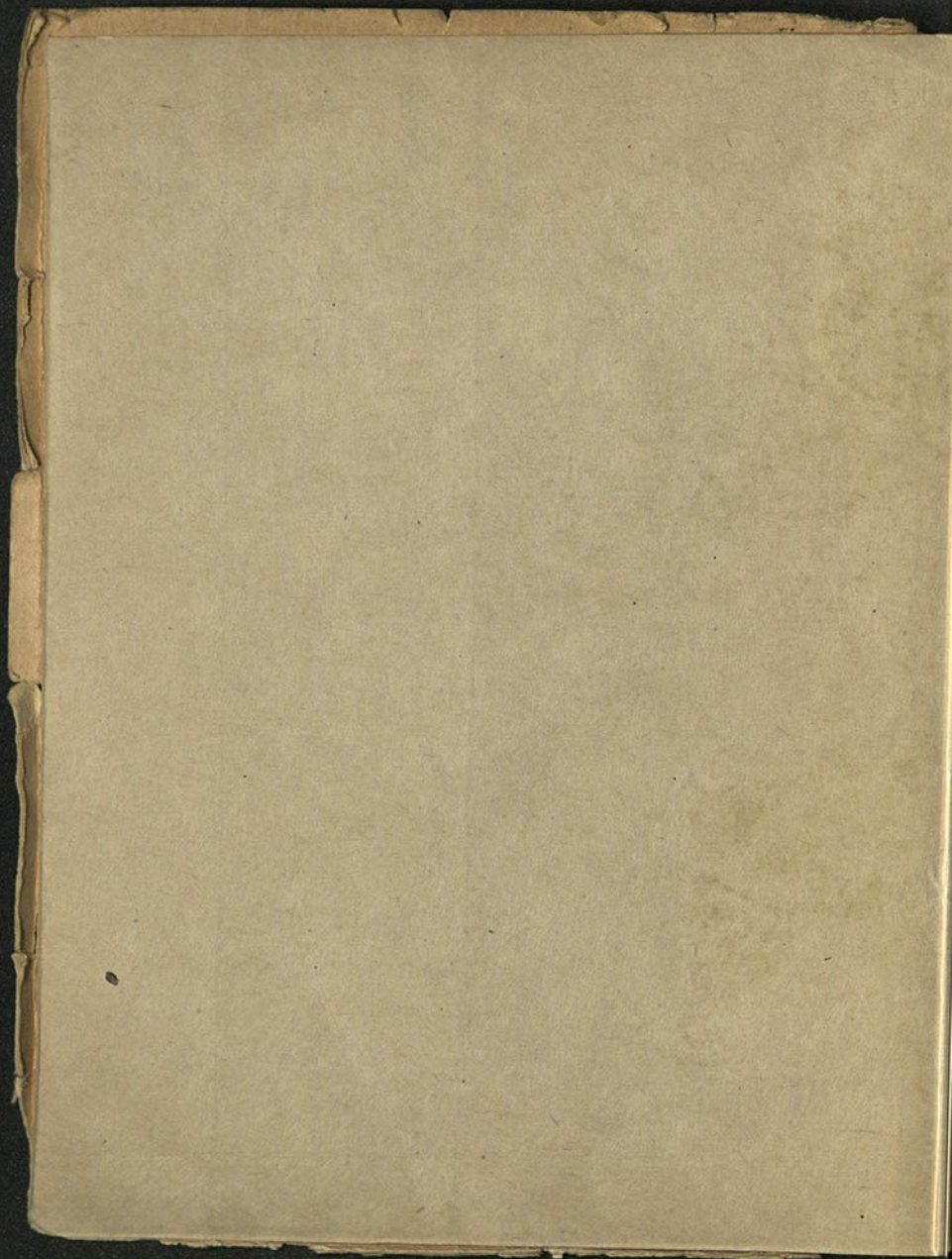
ШКОЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА

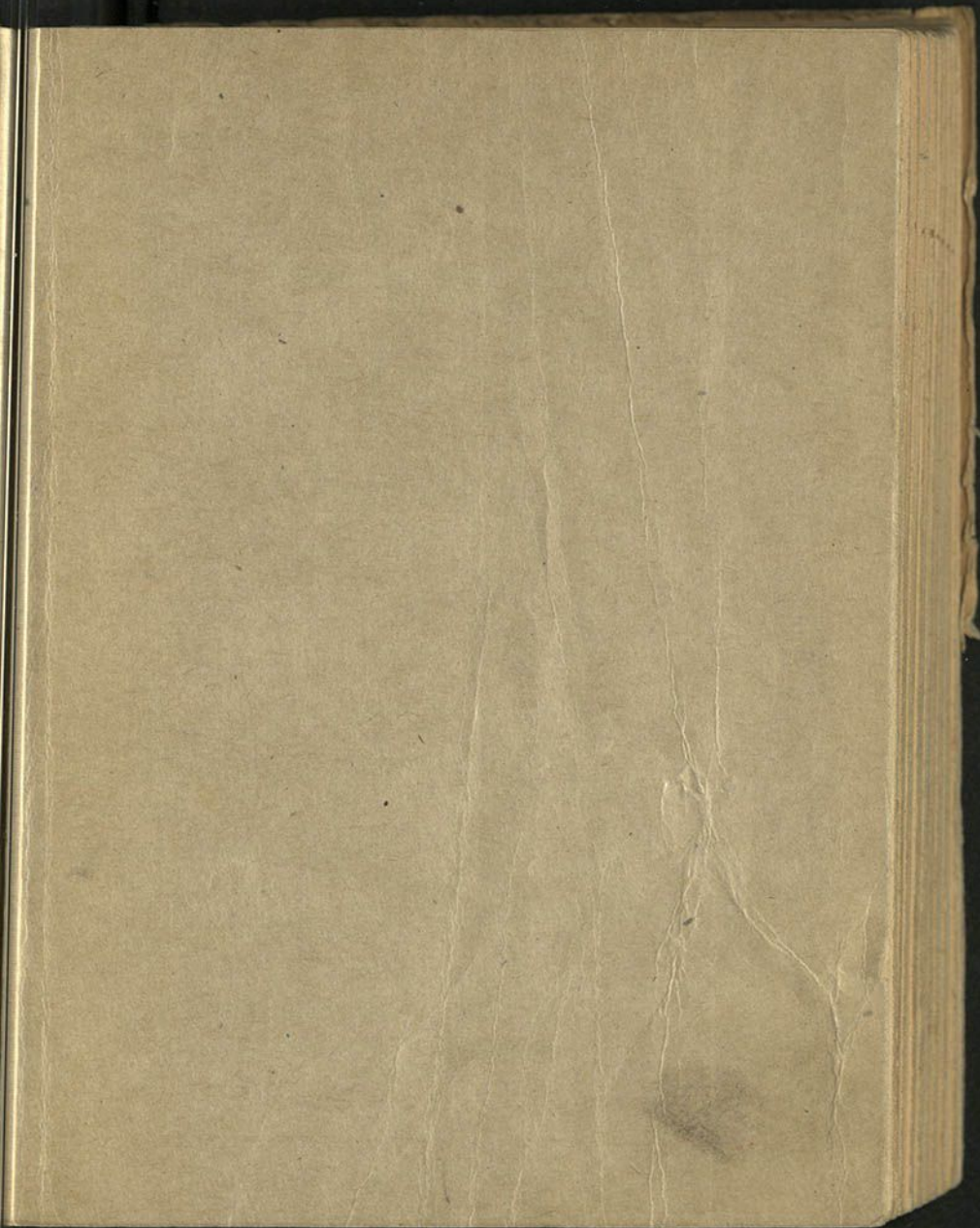

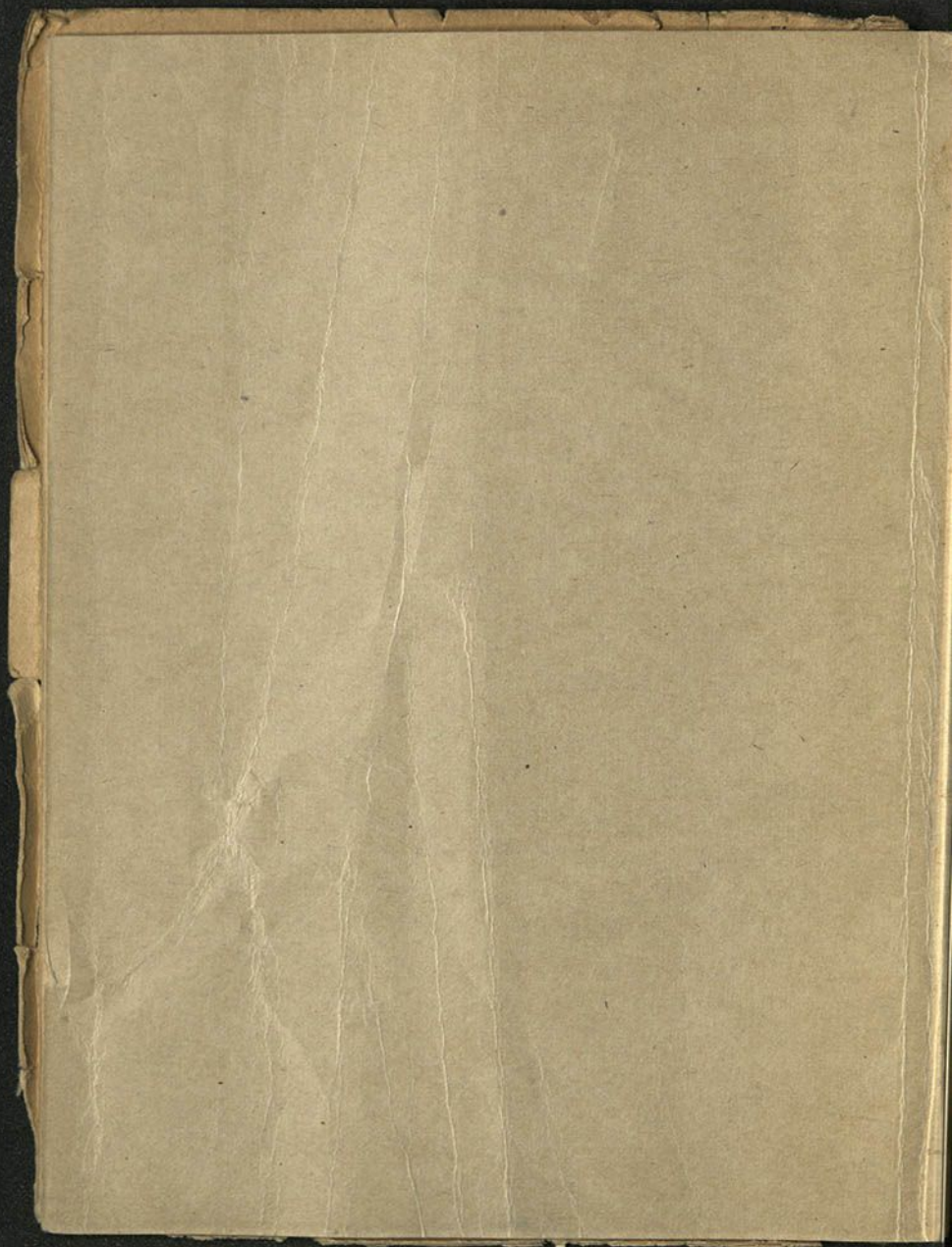
М. ТАНК

ВЕРШЫ

Дзяржаўнае выдавецтва БССР
МІНСК 1948

БА 11243

~~ХТТД~~

ШКОЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА

МАКСИМ ТАНК

ВЕРШЫ

Инд. 1953 г. БА 11243

Бел. аддзел
1994 г.

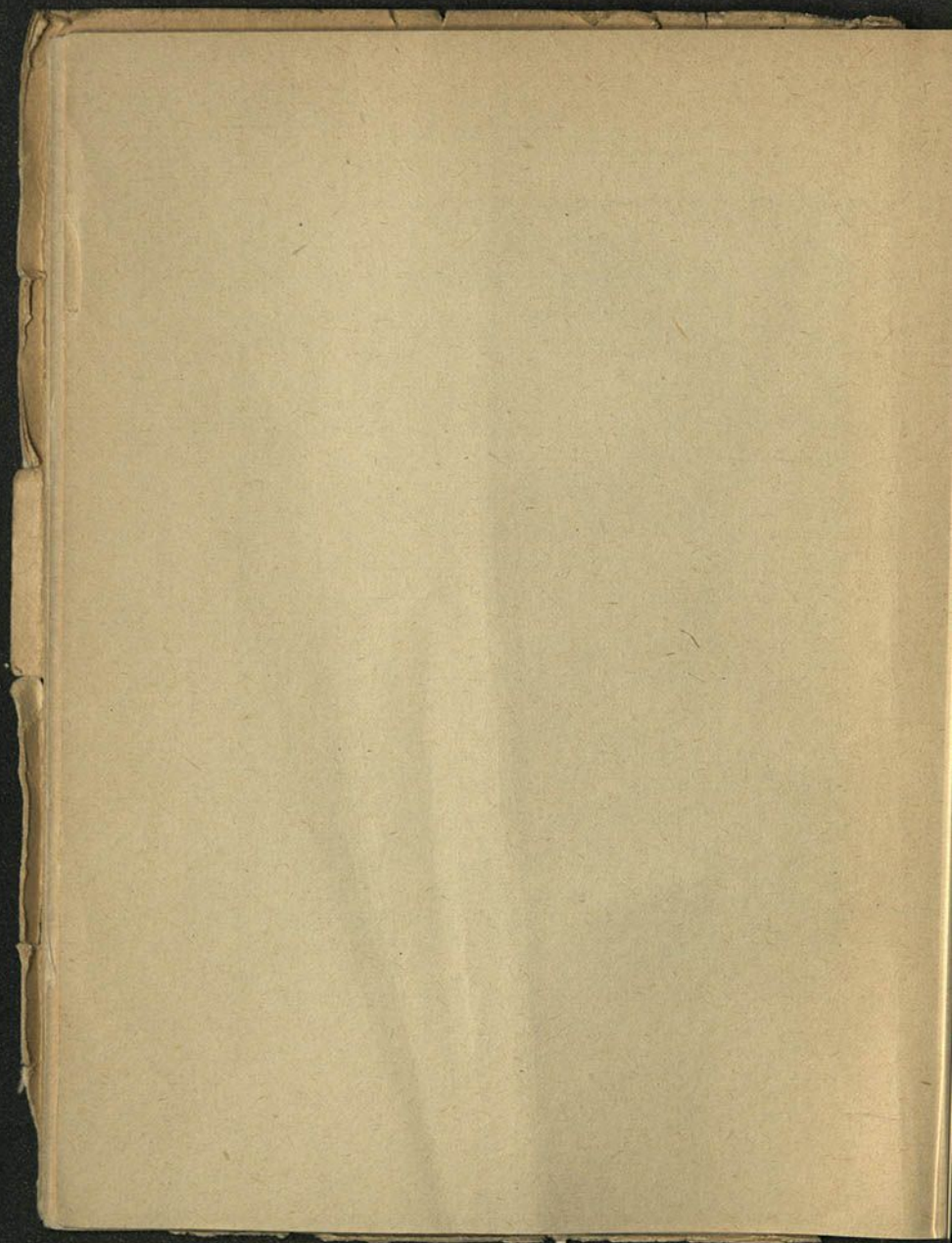

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БССР
Рэдакцыя лэзіячай літаратуры
Мінск—1948

Малюнки С. РАМАНОВА

042009

МАКСІМ ТАНК

Нашым чытачам — і дарослым і школьнікам — добра вядома імя аднаго з лепшых сучасных беларускіх паэтаў, імя Максіма Танка.

Пачатак яго літаратурнай дзейнасці звязан з жыццём і барацьбой народа Заходняй Беларусі ў тыя часы, калі яна яшчэ знаходзілася ў межах панскай Польшчы. Захопленая польскімі панамі ў 1920 годзе, калі маладым савецкім рэспублікам, толькі што перанёшым увесь цяжар грамадзянскай вайны і гераічнага змагання супроць інтэрвентаў, патрэбна была перадышка для ўмацавання гаспадаркі, заходняя частка Беларусі папала ў жудасныя ўмовы эксплуатацыі і прыгнёту. Польскія паны і капіталісты, з дапамогай сваіх замежных англа-французскіх дабрадзеяў, вярнуліся тады на абшары Заходняй Беларусі і ўстанавілі каланіяльны рэжым. Аднак народ, які пазнаў шчасце вольнага жыцця хоць на кароткі час, ужо не хацеў пакорліва зносіць пагарду і эксплуатацыю. З усёнарастаючай сілай падымаўся пратэст народа, выліваючыся ў забастоўкі на фабрыках і заводах і ва ўзброеныя паўстанні ў гарадах і вёсках. Шырокі нацыянальна-вызваленчы рух ахапіў Заходнюю Беларусь. Перад вачыма працоўных Заходняй Беларусі быў вабячы прыклад Савецкай Беларусі, дзе ўлада была

У руках самога народа, дзе небывалымі ў гісторыі тэмпамі адбудоўвалася на новай соцыялістычнай аснове гаспадарка, дзе рос добрабыт народа, стваралася і буйна расцвітала соцыялістычная па зместу, нацыянальная па форме беларуская культура. Гэта прыводзіла ў асаблівае шаленства польскіх памешчыкаў і капіталістаў і іхні фашысцкі ўрад Пілсудскага. Забываючы ўрокі гісторыі, прадаючы сваю дзяржаву найгоршым ворагам самой Польшчы на захадзе, яны рыхтаваліся да нападу на Совецкі Саюз. Унутры-ж «крэсаў усходніх» — так звалі яны Заходнюю Беларусь — яны культывавалі самы раз'юшаны паліцэйскі тэрор, праводзілі крывавыя «пацыфікацыі» (усмірэнні), закрывалі і забаранялі беларускія школы, дэмакратычныя газеты і часопісы, культурна-асветныя ўстановы і арганізацыі, зганялі сялян з зямлі і аддавалі яе польскім кулакам-асаднікам. Турмы і канцлагеры, — такія, як, напрыклад, Картуз-Бяроза, — былі перапоўнены палітычнымі вязнямі. Але ўсё гэта не магло застрашыць народ, які верыў у перамогу сваёй справядлівай справы і верыў у тое, што ў рашучы час вялікі савецкі народ працягне яму руку брацкай дапамогі.

Вось у такіх умовах жорсткага класавага змагання рос і развіваўся талент Максіма Танка. Сапраўднае прозвішча М. Танка — Скурко Яўгені Іванавіч. Нарадзіўся ён 17 верасня 1912 года ў сям'і селяніна вёскі Пількаўшчына Мядзельскага раёна, Маладзечанскай вобласці. Сям'я гэта была вялікая, бо дзед, усе яго сыны і ўнукі жылі непадзельна і так-сяк перабіваліся, як гаворыцца, з хлеба на квас. Але вайна 1914 года прынесла ёй амаль поўнае раз-

бурэнне: дзядзькі і бацька Яўгенія былі мабілізаваны ў войска, а сам Яўгені з маці былі вымушаны выехаць у бежанцы.

Толькі ў 1922 годзе сям'я Яўгенія Скурко змагла вярнуцца назад на «сваю» зямлю, на радзіму, занятую белапаякамі, і малы Яўгені апынуўся ў глухой мясцовасці, на дзедавым хутары, зусім спустошаным вайной.

Яшчэ хлопчыкам адчуваў Яўгені ўсёй сваёй істотай соцыяльную несправядлівасць пануючага ладу. У раннія юнацкія гады ён ужо не мог заставацца пасіўным назіральнікам такога жыцця; у яго свядомасці расце пратэст. Яўгенію становіцца душна і цесна на хутары дзеда, яго кліча горад, і юнак, скончыўшы вясковую школу, просіцца ў бацькоў адпусціць яго вучыцца. Бацькі згаджаюцца, і Я. Скурко едзе ў Вілейку працягваць сваю асвету.

У гэты час панская Польшча асабліва «старанна» праводзіла свой паланізатарскі «план», і школу, куды паступіў вучыцца Яўгені, закрылі. Тады ён падаўся ў Радашковіцкую беларускую гімназію. Але польскія ўлады закрылі і Радашковіцкую беларускую гімназію.

Упарты і настойлівы ў дасягненні мэты, Яўгені едзе ў Вільню, дзе яшчэ існавала Віленская беларуская гімназія, куды ён і паступае, каб атрымаць хоць сярэдняю адукацыю, але здзейсніць гэта яму і тут не прышлося.

Пратэст працоўнага народа супроць соцыяльнага і нацыянальнага ўціску ўзрастаў з усё большай і большай сілай, узнікалі падпольныя рэвалюцыйныя арганізацыі, якія ахапілі ўсю тэрыторыю

Заходняй Беларусі. Рэволюцыйная вучнёўская моладзь таксама не адставала, і Віленская беларуская гімназія выразіла свой пратэст забастоўкай. Для «навадзення парадку» прыскочыла паліцыя: вучнёўскую моладзь збілі і шмат каго арыштавалі. Затым былі прыняты далейшыя «меры ўсмірнення»: многіх вучняў выключылі з гімназіі, у тым ліку і Яўгенія Скурко.

Каб скрыцца ад польскай дэфензівы, Яўгені вымушан пакінуць горад і пераехаць да бацькоў, дзе ён некаторы час працуе на гаспадарцы; затым ён вучыцца на меліярацыйных курсах, адкуль яму ўдаецца паступіць зноў у Віленскую гімназію, але ўжо ў рускую, якую ён і скончыў у 1932 годзе. На гэтым Яўгені спыніў сваю асвету і палкам аддаўся рэволюцыйнай рабоце. З гэтага часу пачынаецца складаны шлях яго жыцця, поўны змагання, па гэтым шляху ён і ішоў аж да дня вызвалення Заходняй Беларусі войскамі нашай доблеснай Чырвонай Арміі.

У гэтыя-ж гады Яўгені Скурко выступае ў літаратуры пад псеўдонімам М. Танка, гарача заклікаючы сваімі вершамі народ да барацьбы.

Пры актыўным удзеле М. Танка ў 1932 годзе выдаецца падпольны камуністычны часопіс «Пралом», старанна надрукаваны ад рукі групай комсамольцаў і выпушчаны ў свет некалькімі экзэмплярамі. Паліцыя перахапіла адзін экзэмпляр. М. Танка арыштавалі. Але родныя ўзялі яго на парукі. Некаторы час паэт працуе дома на гаспадарцы, а затым, перайшоўшы на нелегальнае становішча, аддаецца падпольнай комсамольскай рабоце з тым-жа юнацкім запалам, але ўжо з некаторым большэвіцкім вопытам падпольнага работніка. Ён кіруе работай ужо

існуючых комсамольскіх арганізацый і арганізоўвае новыя.

Падаўляючы рэволюцыйны рух на «крэсах усходніх», польская жандармерыя сачыла за кожным «падазронным», рассылаючы сваіх «гончых» ва ўсе куткі. Сышчыкі дэфензівы сачылі і за М. Танкам. У 1933 годзе паэта арыштавалі ў той момант, калі ён прыехаў для чарговага інструктажа комсамольскіх арганізацый м. Глыбокае. Тут яго схалілі жандармы і, адзеўшы на рукі кайданы, адправілі ў турму. Віленскі суд прыгаварыў М. Танка да шасці год турэмнага зняволення, хаця ні следчым, ні суддзям не ўдалося даведацца ад маладога падпольшчыка аб яго непасрэднай партыйнай рабоце і рабоце існаваўшых падпольных арганізацый.

Прымаючы пад увагу гэту акалічнасць, М. Танк падаў апеляцыю і дабіўся таго, што тэрмін турэмнага зняволення быў скарачэн да двух год, з пазбаўленнем у правах на восем год.

Турэмныя краты не зламлі валявога характару М. Танка, а, наадварот, яшчэ больш загартавалі яго. Паэта не пакідае вера ў плённы вынік барацьбы. У вершы «Спатканне» ён пісаў:

Мы вернемся вясной
І выйдзем ў поле грамадой,
Яшчэ убачым свет зары.

Вясною новаю з-за крат
З сяўнёю поўнаю зярнят
Нас выйдзе шмат, як цёмны бор...

Натхнёны прагай барацьбы, М. Танк піша вершы вялікай рэволюцыйнай сілы, запальваючы агнём сэрцы зняволеных.

Не паспеўшы выйсці на волю, паэт зноў стаяў перад панскім судом, які прыцягнуў яго на лаву падсудных за рэволюцыйныя вершы, напісаныя і распаўсюджаныя ў турме. Але М. Танку ўдалося адвесці ад сябе гэта абвінавачанне і, адбыўшы тэрмін першага зняволення, ён вырваўся на волю. З большэвіцкім імпэтам і мэтаймкнёнасцю ўзяўся зноў за партыйную справу малады падпольшчык, не закідаючы і літаратурную творчасць.

У 1936 годзе падпольная арганізацыя выдае першы зборнік вершаў М. Танка пад назвай «На этапах», у які былі сабраны ўсе лепшыя творы паэта, малючыя цяжкія шлях смелых змагароў за волю.

Гразнуць зморанья ногі
У каляінах...
— Што, этап яшчэ далёка? —
Раны востра забалелі.

Мы ідзем у час найгоршы
Смерці, волі на спатканне?
Гэта ўжо этап апошні, —
Заўтра ўстанем!

Змест вершаў зборніка «На этапах» устрывожыў паліцыю. Амаль усе экзэмпляры зборніка былі канфіскаваны, удалося захаваць толькі 200 кніжак.

Пераканаўшыся ў рэволюцыйнай значымасці сваіх твораў, М. Танк прадаўжае пісаць, старанна апрацоўваючы кожны радок верша так, каб ён паляў агнём барацьбы, быў прасякнуты бязмежнай любоўю да народа і яраснай нянавісцю да ворагаў. У 1937 годзе падпольная комсамольская арганізацыя выдае паэму М. Танка «Нарач» і зборнік вер-

шаў «Журавінавы цвет», а ў 1938 годзе — зборнік «Пад мачтай».

Вядомасць таленавіты паэт набывае яшчэ ў 1930—1932 годзе. Рукапісы яго вершаў з жарам чытаюцца перадавой моладдзю, захапляючы яе грамадска-палітычным зместам і рэвалюцыйнай бадзёрасцю, глыбінёй думкі і паэтычным майстэрствам. Сіла ўплыву вершаў М. Танка на рэвалюцыйную моладзь была настолькі моцнай, што іх старанна і ахвотна перапісвалі для распаўсюджвання сярод шырокіх народных мас.

На развіццё талента М. Танка вялікі ўплыў мела класічная руская і беларуская літаратура. К таму часу, як М. Танк пачаў пісаць, ён прытрымліваўся прынцыпаў соцыялістычнага рэалізма і рэвалюцыйнага рамантызма М. Горкага, В. Маякоўскага, Янкі Купалы і Якуба Коласа. Яго паэзія становіцца вострай зброяй у барацьбе народа за сваё вызваленне.

Тэматыка твораў М. Танка даволі рознастайная. Яна адпавядае часу і асноўным матывам паэзіі, поўнасьцю раскрываючы ідэйную накіраванасць творчасці.

Падуладная Польшчы беларуская вёска, яе шэры непрыглядны быт, нясцерпна-цяжкае жыццё сялян, барацьба за незалежнасць, за чалавечую годнасць, за шчаслівае будучае — тэмы твораў паэта з 1932 па 1939 год.

Цэнтральны герой паэзіі М. Танка — нястомны змагар і верны сын народа. Ён смелы і мужны, стойкі і непакісны; ніякая жыццёвая бура не зломіць яго; нішто і ніхто не прымусіць яго скарыцца. У вершы «Вянок» мы чытаем:

Так цяжка ў далонях мазольных нясці
Штандары, схіліўшы над вамі, байцы,
І класці апошні вянок...

Устануць другія бунтарскія дні.
Яшчэ мы на вашы магілы прыдзём
І разам з парывамі новай вясны
Аккрытыя славай штандары ў агні
— Клянемся — мы вам прынесём.

З чаго гэты вянок і кім ён быў ускладзены на
магілы кракаўскіх і львоўскіх рабочых, расстраля-
ных паліцыйяй за ўдзел у дэманстрацыі 1936 года?

І песні змагання, і сны змагароў,
Расцвіўшыя ранняй вясною ў зару, —
З-пад Нарачы сінняй, з Віллі берагоў,
Усе лепшыя краскі з батрацкіх шнуроў
Сабрала ў вянок Беларусь...

і ўсклала на магілы байцоў Заходняй Украіны, а
гэта сведчыць аб тым, што герой паэзіі М. Танка
не нацыянальна абмежаваны ў сваіх поглядах на
рэвалюцыйную барацьбу, а інтэрнацыянальны і,
безумоўна, класавы. «Усе лепшыя краскі з батрац-
кіх шнуроў» сабрала Беларусь для вянка.

На працягу ўсяго складанага шляху барацьбы,
які знайшоў поўнае адлюстраванне ў творчасці
М. Танка, змагар-герой застаецца да канца апты-
містычным; ён сугуба лірычны і зліваецца з асобай
самога паэта, які сам змагаўся, смела кідаючыся
ў бой, заклікаючы і ведучы за сабой другіх.

Побач з героем, маладым смелым барацьбітом,
паўстаюць і другія, якія спачуваюць яму, разумеюць

яго і дапамагаюць, чым толькі могуць. Гэта вобраз дзеда, маці, бацькі, жонкі, каханай дзяўчыны.

Вось перад намі стары дзед. Ён цікавіцца справай маладых і пытае свайго ўнука, ці многа ў астрозе сядзіць людзей, як яны сябе адчуваюць, аб чым думаюць, да чаго імкнуцца? Ён запрашае падарожнага пераначаваць і садзіцца разам есці бульбу. Завёўшы гутарку з падарожным, спачатку ён, ціхі і спакойны, жаліцца госцю на сваю беднасць, галечу і на тое, што прымушаюць маўчаць, а інакш — караюць: «Вось і зараз маладых нямала, скуўшы, павялі»; далей ён ужо ставіць пытанне:

— Ну, скажы, ці доўга гэта будзе так?
Сеяць усё сеем —

З рана да поўначы,
Каб на нашых нівах красаваўся мак.
А ў нас цёмна, змрочна...

Ды сядзім ўпоўголад над галодным квасам,
Нашы сцежкі ў полі замятае снег.

І калі падарожны загаварыў аб «шырэішых нівах, аб вясне» і сказаў, што «хутка выпрастаем плечы», дзед ажывае, вочы яго загарваюцца надзеяй і гатоўнасцю ісці на дапамогу маладым змагарам.

Вось і я, здаецца, вылез-бы з-за печы,
Хай накліча толькі моладзь і мяне.

(Песня кулікоў).

І ўжо вера ў будучае свайго народа не пакідае дзеда. У паэме «Кастусь Каліноўскі» ён сам расказвае пра смелага і самаафярнага народнага ге-

роя, запэўняючы сваіх слухачоў, што Каліноўскі аддаў жыццё за народ нездарма.

Прыдуць дні, аб якіх вякі варажылі,
Дні, якіх мы не жалі яшчэ, не касілі;
Дзе задумаў — свабодна прайшоў, —
Ні равоў, ні гранічных слупоў.

(К. Каліноўскі).

Гэтыя дні маглі надыйсці для Заходняй Беларусі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, але нямецкая, а пасля белапольская акупацыя затрымалі іх прыход. Але і акупанты не маглі спыніць узброенай барацьбы народа. Вось што піша Максім Танк пра свайго дзеда, успамінаючы нядаўняе мінулае ў вершы «Во-сень тлее»:

І калі паліцыя ў сяло прыхадзіла —
Выкрадаўся першым,
І хаваў жвіроўку, і ў дупло
Радзіў мне хаваць і мае вершы.

Так раскрывае М. Танк перад чытачом аднаго з сваіх герояў у плане паступовага росту яго класавай свядомасці.

Пачэснае месца займае ў паэзіі М. Танка вобраз маці. Гэты вобраз асабліва сярэт сардэчнай цеплы-нёй і выклікае асаблівае замілаванне. Яна, верная жонка і адданая маці, падзяляе цяжкі лёс свайго мужа, а потым — сына.

Яна, спяваючы над калыскай маленькага сына, расказвае пра бацьку, што сядзіць у астрозе, хоць маленькі сын яшчэ нічога не разумее:

Есць далёка у горадзе дом,
Ходзіць стража, пільнуе кругом.

У астрозе на нарах не раз,
Пэўна, думае нехта пра нас...

Спі... Мы заўтра напішам яму...

(«Над калыскай»).

Прайшоў час. Сын вырас і пайшоў, як бацька, па дарозе змагання. Маці, жывучы ў страшэннай беднасці, прадае апошняе, каб купіць сыну хлеба і перадаць у астрог, куды яго кінулі ненажэрныя паны.

Сына ў няволю забралі...
Доўгі астрожныя дні,
Трэба паслаць яму хлеба, —
І прадаю васмярні.

Сына я вырву з астрога!

(«Ткала я, ткала палотны»).

Яна верыць, што прыдуць другія часы, аб якіх ёй расказваў сын:

Гнуцца, матуля, не будзем
Больш у паноў за сярпом,
Ясную долю здабудзем,
Лепшым жыццём заживём...

(«Ткала я, ткала палотны»).

Аб гэтым лепшым жыцці марыў сам паэт, за яго сам змагаўся і заклікаў верыць у яго і змагацца за яго сваіх чытачоў. І гэтая вера спраўдзілася: паэт дачакаўся дня, 17 верасня 1939 года, калі Чырвоная Армія прынесла на сваіх пурпуровых сцягах шчасце свабоды народу, многа год трываўшаму прыгнёту польскіх паноў і іх прыслужнікаў.

Народнае лікаванне было бязмежным. Родныя браты Усходняй і Заходняй Украіны і Беларусі моцна абнялі адзін другога, моцна падзякавалі старэйшаму брату—рускаму народу. З таго часу над імі аднолькава свеціць сонца Сталінскай Кажстытутцы, пяшчотна саграваючы сваімі праменьнямі, і ўжо цяпер ніякая варожая сіла не зможа іх разлучыць.

Пасля вызвалення Заходняй Беларусі М. Танк пераязджае ў Мінск. Тут яго прымаюць у члены Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР.

Паэт зараз-жа наведаў шмат гарадоў і калгасных вёсак Беларусі, пабываў у Маскве і Крыму. Захоплены гіганцкай веліччу соцыялістычнага ладу, пад моцным уражаннем усяго таго, што ён зараз убачыў, аб чым яшчэ так нядаўна марыў, за што нястомна змагаўся, ён піша новыя вершы, поўныя радасці і шчасця, прасякнутыя хваляючымі пачуццямі ўдзячнасці вялікаму правадыру народаў—таварышу Сталіну.

Узрушаны да глыбіні душы тым, што ўчарашні нявольнік стаў сёння тварцом вольнай краіны, усхваляваны шчасцем вольнага чалавека, паэт не знаходзіць граніц сваёй радасці і некаторы час не можа спыніцца на адной, той ці іншай, тэме. Кожны твор гэтага часу ахоплівае некалькі тэм, як, напрыклад, «На плошчы Леніна»: тут і тэма велічнай дзейнасці Владзіміра Ільіча Леніна, і вядучай ролі Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна ў ажыццяўленні заветаў Леніна; тут і дасягненні ў галіне ваеннай тэхнікі, і тэма вызвалення прыгнечаных народаў пад непасрэдным кіраўніцтвам таварыша Сталіна.

Ён край наш вызваліў з турмы,
Ён сонца запаліў над намі.

І радасныя сёння мы
Ідзём шырокімі шляхамі.

І вусны самі шэпчаць імя
Таго, хто з Смольнага прышоў.
Таго, хто ў гэтым ветры сінім
Калыша зарава сцягоў
І правіць лётам сакаліным.

Гэтую-ж самую тэматычную асаблівасць мы бачым і ў вершы «У дарозе». Тут і шчасце вольнай працы.

Знаёмых і таварышоў спакойна пакідаю.
Бо ведаю — і без мяне
У садах збіраць чарэшні,
І ўжо ніколі ў сэрцы жней
Не засумее песня.

Закранаецца тут-жа і тэма калгаснай заможнасці. «З калгасным хлебам ветракі насустрач нам выходзяць», заўважае паэт, апісваючы дарогу, па якой ён пусціўся ў падарожжа як вольны грамадзянін неабсяжнай Радзімы. Канчае верш паэт тэмай дружбы народаў многанациональнага Савецкага Саюза:

Таварыш мой, акын стэпоў,
З дамброй не расстаецца.
Напеў яго гартаных слоў
Я разумею сэрцам.
Бо пра адно мы з ім пяём,
Адно палае імя
Над гэтым стэпам, над Дняпром
І над усёй Радзімай.

2. М. Танк, Вершы.

Имв. 1953 г. 24/11073.

У такім-жа тэматычным плане пабудаваны і іншыя вершы М. Танка гэтага часу. Так у вершы «Я можа сотню раз прайшоў» спачатку даецца карціна мінулага:

Я межы бачыў, на якіх
Нядолі рос асот, —
Муры астрожнікаў і ў іх —
Зняволены народ...

Затым М. Танк вызначае сваё месца ў літаратуры:

Прастор калгасных ніў,
Свабодная зямля,
І нашы сонечныя дні
Век славіць буду я.

Заканчваецца верш тэмай свабоды літаратурнай дзейнасці для савецкіх пісьменнікаў у нашай краіне:

І голас гулкім серабром —
Пяш — звiніць ўдалі.
У трэль салаўiную ці ў гrom,
Ў любую песню лі.
Яна скупаецца ў жытах,
Высокіх і густых,
Яна зайграе у барах
На соснах залатых.

У 1941 годзе на нашу краіну вераломна напалі нямецка-фашысцкія захопнікі. Матывамі гераічнай ваяўнічасці прасякнуты творы паэта перыяда Вялікай Айчыннай вайны. Велічныя падзеі гэтага часу знаходзяць сваё пэўнае адлюстраванне ў творчасці М. Танка.

Яго вершы «Не шкадуйце, хлопцы, пораху», «Падымайся, Беларусь», «Ты будзеш жыць, радзіма!», «Мы ў свой горад прышлі», «Да зброі, Беларусь», «Сталін так сказаў» і іншыя—гэта сімфонія народнага гневу і гімн перамогі. Вось перад намі ўрыўкі верша «Мы ў свой горад прышлі»:

Бе хто толькі прайшоў
Па зямлі беларускай і відзеў
Трысцянец і галоў
Дагараючыя піраміды...

Той не хутка ізноў
Знойдзе сон пад радзімы страхом,
Пакуль попел з палёў
Ен не змые варожай крывёю
І не пройдзе па ўсёй па зямлі,
Ад агню пачарнеўшай,
Мсціўцам грозным, суддзёй,
Што асудзіць жывых і памершых...

У вершы «Ты будзеш жыць, радзіма!» паэт заяўляе:

Няма штыкоў, якія-б нас скрышылі,
І хмар, якія-б заслانیлі дзень,
І сілы, роўнай мужнасці і сіле,
Што, разгарнуўшы сталінскія крыллі,
Да славы неўміручай нас вядзе.

Вялікую глыбіню і сілу набывае мастацкае слова паэта ў развіцці тэмы Айчыннай вайны.

Непахісны і моцны народ, велічны гіганцкай сілай у барацьбе з ворагам, адважны і смелы ў знішчэнні ўсіх, хто адважыўся пасягнуць на наша вольнае, шчаслівае жыццё, — асноўны вобраз паэзіі

М. Танка часоў Айчыннай вайны. А над ім узвышаецца светлы, прамяністы вобраз Іосіфа Вісарыянавіча Сталіна, які веў народ па шляху перамогі да бяссмертнай славы.

Вобраз таварыша Сталіна займае цэнтральнае месца ў савецкай літаратуры, таму што яго імя неразрыўна звязана з жыццём нашага народа.
М. Танк пісаў:

Азарае сонца шыр палёў,
Устае рунь маладая траў;
Заквітнееш, Беларусь, ізноў,
Бо народ і Сталін так сказаў.

(«Сталін так сказаў»).

З імем Сталіна неразрыўна паняцце перамогі, і таму

Хоць змораны маршам былі
Па бяскошчых дарогах вайны,
Бацьку-Сталіну ў гэтую ноч
Напісаць парашылі яны.

— Мы клянемся, — пісалі яны
Бацьку-Сталіну, — мужнымі быць
І пранесці са славай сцягі
Праз пякельны агонь барацьбы..

(«Пісьмо Сталіну»).

Значнае месца ў творчасці М. Танка займае вобраз Масквы. Яна прадстаўлена як сімвалічнае ўвабленне мудрага кіраўніцтва і палітыкі савецкага ўрада, як гарачае сэрца соцыялістычнай дзяржавы, як ласкавая і клапацлівая маці народаў многанароднага Савецкага Саюза.

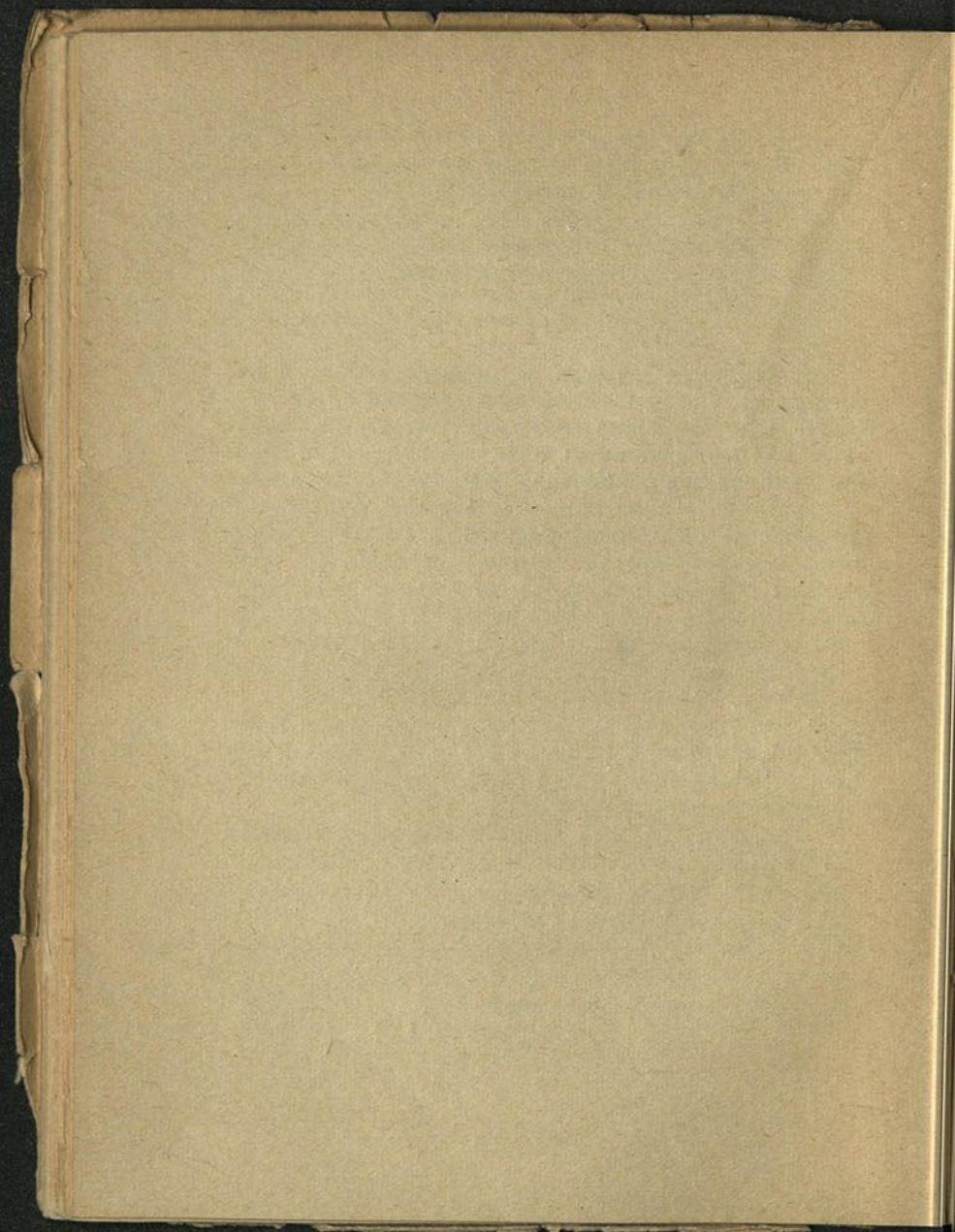
Колькі, Масква, ты мне шчасця дала!
Колькі ты раз у цяжкую гадзину
Яснай надзеяй, прытулкам была!
Можа таму з табой зліты навекі
Усе мае думы і струны душы.
Так толькі часам зліваюцца рэкі,
Каб на прадвесні ільдзіны крышыць.

(3 паэмы «Янук Сяліба»).

Пазнаёміўшыся коратка з творчасцю М. Танка, няцяжка зрабіць вывад, што грамадска-палітычны верш — асноўны жанр творчасці М. Танка, але і іншыя паэтычныя жанры ўласцівы яму. Для разгортвання шырокіх палотнаў жыцця або барацьбы народа М. Танк піша паэмы «Нарач», «Журавінавы цвет», «Кастусь Каліноўскі», «Янук Сяліба». Зрываючы маску з ворагаў народа, здраднікаў, паэт выражае горкую і едкую іронію сатырычнымі вершамі: «Пачатак оды», «На смерць кэта» і інш. Даволі значнае месца ў паэзіі М. Танка займае пейзажная лірыка. Але трэба адзначыць, што ідэйны сэнс гэтых вершаў таксама грамадскі, пейзаж у іх выкарыстоўваецца для вобразнага выражэння тэмы і ідэі твора. Сустрэкаюцца ў М. Танка і вершы інтымнай лірыкі, але і гэтым вершам паэт надае грамадска-палітычны сэнс.

За выдатныя заслугі перад савецкай дзяржавай Максім Танк узнагароджан ордэнам Чырвонага Сцяга, медалямі «Партызану Айчыннай вайны 1-й ступені», «За абарону Масквы», «За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.».

3. Жыгалка.

ВОСЕННЮ

Стрэхі мокрыя ўніз апусцілі рукавы,
пачарнелі гасцінцы, дарог каляіны;
дацвітае лістом і лаза і крушына,
і ў імшарах лясных дагарае атава...

Глядзіць родная даль з-пад насуненай шапкі
туманоў, што вісяць дываном над балотам;
пад дзядоўскім старым і пахіленым плотам
ведер лісце, як пер'е, ўзмятае ахапкам.

А паўднём сонца лістам чырвонай асіны
расцвіце паміж дрэў, ды ізноў у гушчары
ападзе і рассыплецца ў ціхіх імшарах
на ягодніку спелай агнём-журавінай...

Калі-ж ноч ападзе, рассыпаючы зоры,
і затлеюць яны над іржавым папарам,
вечарамі тады дзед на дошчатых нарах
ўспамінае жыццё, што мінула учора.

І, як памяць сівая далёка ахопіць,
ён гаворыць з тугой аб гушчарах глыбокіх,
бы памінкі спраўляе па соснах высокіх,
па лагах, па ласіных загубленых тропках...

Ды пытае мяне пра блізкіх і знаёмых,
што пайшлі у жыццё прамяністай дарогай,
і ці шмат, як і я, маладых у астрогах
дні свае караталі ў падвалах сцюдзёных...

І, заслухаўшыся, галаву апускае сіваю,
як сасна, пабялеўшая раннім марозам,
словы-ж так ападаюць, як лісце бярозы,
на асеннюю быль і на казку старую.

16.IX.1936 г.

ВЯНОК

*Прысвячаю рабочым Кракава
Львова, расстраляным паліцыяй на
дэманстрацыі ў 1936 годзе.*

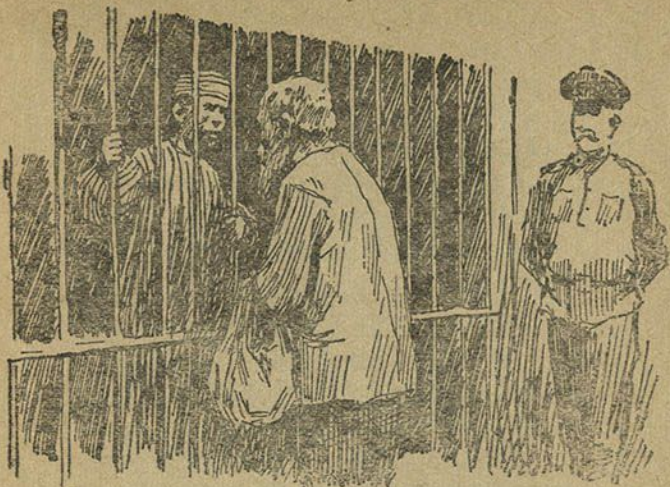
Зара ўжо затлела, а трэба ісці
і сыпаць на труны пясок...
Так цяжка ў далонях мазольных нясі
штандары, схіліўшы над вамі, байцы,
і класці апошні вянок...

І несні змагання, і сны змагароў,
расцвіўшыя ранняй вясною ў зару,—
з-пад Нарачы сіняй, з Віллі берагоў,
ўсе лепшыя краскі з батрацкіх шнуроў
сабрала ў вянок Беларусь...

Устануць другія бунтарныя дні.
Яшчэ мы на вашы магілы прыдзём
і разам з парывамі новай вясны
акрытыя славай штандары ў агні—
клянёмся—мы вам прынясём.

А сёння—бывайце! Нам трэба ісці.
Прыміце апошні вянок...
Ды спіце спакойна ў магілах, байцы,—
нам час зноў сцягі баявыя нясці.
Вы чуеце кадраў штурмуючых крокі!

8.III.1936 г.

СПАТКАННЕ

— Ну, што-ж, кажы, што ў вас чуваць?—

Пачаў стары пра сенажаць,
успомніў жыта і авёс...

А вочы... мокрыя ад слёз...

А потым я загаварыў:

— Нічога, неяк год пражыў.

Ды не адзін—сядзіць нас шмат,—
прывыклі трохі і да крат...

Ну, як там маці і сястра?

Хто поле на зіму ўзараў?

І як там кратаяецца дзед?

Ты ўсім ім занясі прывет!
— Нічога, мы-то жыць жывём,—
вось ты тут сохнеш за муром...
Я ў торбе сухароў прынёс...—
А вочы... мокрыя ад слёз...
— Не плач. Мы вернемся вясной
і выйдзем ў поле грамадой,
яшчэ убачым свет зары,—
не плач і не бядуі, стары.
Вясною новаю з-за крат
з сяўнёю поўнаю зярнят
нас выйдзе шмат, як цёмны бор,
на скібы чорныя разор...
Стары, я знаю, верыць мне
і сам гаворыць аб вясне,
і неяк відавоч падрос,
хоць вочы мокрыя ад слёз.

25.II.1936 г.

ВІЛЬНЯ

Сівая хмара сцёрла сонца,
вясенні першы дождж заплакаў.
Па сгрэхах і па шэрай гонце
разліўся вечар сінім лакам.
І ноч прышла з прадмесця, вуліц,
палезла на званіцы, вышкі.
Сабакам чорным вецер скуліць
пад шэрым мурам пад Лукішскім.
Агні, агні ў вялікіх вокнах
і крык газетчыкаў, рэкламы,
ды на бруку вясеннім мокнуць
ад ліхтароў жывыя плямы.
А на пліце цяжкой бетоннай
дождж гразню прозвішчы заплёскаў,—
баладу віселіц спюдзёных
гавора з ветрам Каліноўскі.
Мо' расказаць табе пра нашы
пра барыкады і удары?
Пра тых байцоў, што палі ў маршы,
мо' расказаць табе, таварыш?

Мо' расказаць табе пра заўтра,
пра песні-сны, што ў нашых казках?..
Цішэй!.. Ідзе бульварам варта,
і блудзіць дождж па бруку гразкім.
Іду, а дрэвы штось гавораць..
Аблеплен гразцю, мокрым снегам..
Ну дзе-ж сягоння, родны горад,
мяне прытуліш без начлегу?

1936 г.

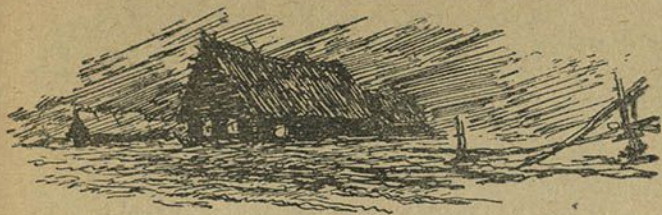

ТКАЛА Я, ТКАЛА ПАЛОТНЫ...

Ткала я, ткала палотны
цэляя ночы і дні,
ткала у роднай матулі
з лёну свае васмярні.
Замуж за Кліма пайшла я.
Вечная ў хаце бяда,—
ніва, як палец, вузкая,
ў хлебе цвіла лебядка.
Перш прадала я настольнік;
помню, купілі паны
губку апошнюю лёну;
потым збыла дываны.
Сына ў няволю забралі..
Доўгі астрожныя дні,
трэба паслаць яму хлеба,—
і прадаю васмярні.

Помню, не раз ён казаў мне:
— Прыдуць другія часы,
жоўтым успеняцца морам
нашых жытоў каласы.
Гнуцца, матуля, не будзем
больш у паноў за сярпом,
ясную долю здабудзем,
лепшым жыццём заживём.—
Сына я вырву з астрога!
— Гэй-жа, паненкі, паны!
Можа, апошнія купіць
хто з вас мае васмярні?

1936 г.

ПЕСНЯ КУЛІКОУ

Пахне дзёгцем,
потам,
рыжаю аўчынай,
цішыня у хаце згорбленай, старой,
ды гарыць памалу ноч даўгой лучынай,
сцелючы сасновым дымам і смалой.*
Часам вецер дрэвы, зачাপіўшы гужам,
доўга іх пілуе месяца сярпом,
і снуе на плоце белы, снежны кужаль
з доўгай снежнай песняй за сляпым акном.
Дымна ў печы дровы і карчы палаюць,
зайцамі кладуцца цені на сцяне.
Пеніцца сярдзіта бульба, закіпае
снежнаю завейай

ў чорным сагане.

— Ну, садзіся з намі!—

дзед стары гавора
і акраец хлеба чорнага кладзе.

— Наарфуге снегу, бы мякіны горы,
не праехаць полем, не прайсці нідзе...
Сам, відаць, далёкі...

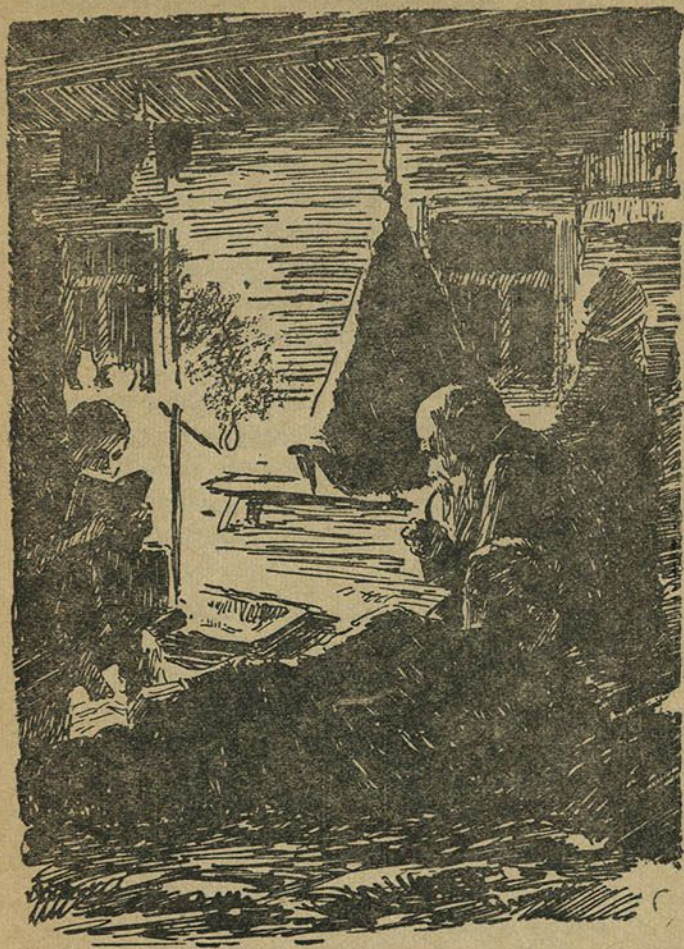
не з блізкіх аколіц,
не з-пад нашых, пэўна, саламяных стрэх...
Ды апанен слаба—змерзнеш недзе ў полі;
хоць на лаве мулка, пераспі начлег!
Бачыш: у нас голад,

людзі жывуць бедна,
хлеб на стол кладзецца толькі для гасцей...
Можа хопіць бульбы з дзён асенніх, медных
да вясны, да першых з выраю гусей...
Час такі нядобры. З першых дзён марозу
маладых нямала, скуўшы, павялі.
Шмат разоў, напэўна,

шэрыя бярозы
след іх з белым ветрам
ў полі замялі.
Хочацца вучыцца ў мове сваёй роднай,—
шчыра дамагаліся грудзьмі...
Я ўжо хутка лягу

пад сасной зялёнай,—
што, скажы мне, будзе з нашымі дзяцьмі?—
... У кутку, на нарах, на старую кніжку
ціхі шопат льецца і чупрыны бель;
сумна з маладзіцай над малаой калыскай
ўсхліповае песняй

белая мяцель.

— Спі, засні, маленькі!..

— Што, мужык на працы?..
Кажаш, у астрозе? Дзесяць год далі?!
—... Спі, засні, саколкі!..

Быццам дождж гарачы
з вачэй над калыскай ціха заімгліў.

— Я, стары, таксама з-пад страхі сялянскай,
быў і там, дзе сёння твой гаруе сын...

Шмат слядоў пакінуў на дарогах гразкіх,
на скрыпучых струнах белых палазін...

— Спі, засні, маленькі, родненькі саколкі!
Ну, не плач, мой добры!..

Слухай: ля ракі
не мяцель галосіць на заснуўшым полі,
а ў імгле зблудзілі, пэўна, кулікі...

І стары ўздывае выпвіўшыя вочы:

— Ну, скажы, ці доўга гэта будзе так?
Сеяць усё сеем —

з рана да поўночы,
каб на нашых нівах красаваўся мак.
А ў нас цёмна, змрочна, толькі час-ад-часу
блісне калі сонца паміж нашых стрэх,
ды сядзім ў поўголад над галодным квасам,
нашы сцежкі ў полі

замятае снег...

Кажаш—ужо хутка выпрастаем плечы,
кажаш, аб шырэйшых нівах, аб вясне.
Вось і я, здаецца, вылез-бы з-за печы,

хай пакліча толькі моладзь і мяне.

.
За разбітай шыбай плача вецер суха,
рвуцца пражы ніткі,

ўюцца на калкі...

—... Спі, засні, маленькі...

ці мо' лепш паслухай,

як, ў імгле зблудзіўшы, плачуць кулікі...

Пахне дзёгцем, потам,

рыжаю аўчынай,

цішыня у хаце згорбленай, старой;

ціха дагарае ноч даўгой лучынай,

сцелючы сасновым

дымам і смалой.

Пад разлівы песні хмарыць сон гарачы...

— ...Спі, засні, мой добры... слухай... з-пад ракі...

Ды і мне здаецца, што ў імгле, няйначай,

не мяцель, а плачуць недзе кулікі...

12.XII.1936 г.

3 ПАЗМЫ «НАРАЧ»

За шыбамі тлэюць у попеле сінія зоры.
Мерзнуць ад сцюжы апухшыя пальцы, баляць.
Ведаю, песні, вам хочацца струнных разораў,
шолаху лесу зялёнага, звону азёраў,—
сніцца не раз вам шчаслівая наша зямля.

Будзе ўсё гэта... Сталёвым нарогам падымем
новыя дні; залатых ураджаяў зару
збяруць у снапы маторы рукамі сталёвымі;
і вёснамі будзе цвісці маладымі,
вясёлкамі песень мая Беларусь.

А сёння ідзіце, ў народ мой ўлівайцеся бунтам,
Хай звоніць у кроках ваш кожны акорд-пераліў.
Вы гнушча не ўмелі; закутыя, ў путах
з балогнай крыніцы не пілі атругы,
не поўзалі вы, калі цёмныя хмары плылі.

А сёння ідзіце у нізкія хаты, пад стрэхі.
Пазнаюць вас гам па глыбокіх шрамах,
па чорных мазолях, па звонячым рэху.
Як сонечныя, загарайцеся, вехі,
на новых вяршынях цяжкіх перам'г.

А сёння ідзіце між родных загонаў,
шмат вочаў знаёмых спаткаеце вы.
Засцеляць вам нівы узорны настольнік,
як прыдзеце ў госці ў дзень заўтрашні, вольны,
ці з славаю паўшых, ці з славай жывых.

І поўнач праходзіць. За шыбамі вецер...
За сына дзесь моліцца матка цяпер.
А я хачу сонца засеяць на свеце
і ворагам кінуць у вочы з-пад сэрца
апырсканы кроўю гарачаю верш.

Вось раніца ціха лягла на падлогу...
У далёкі паход свае песні бяру.
Іх трэба рассяяць вясной па разлогах.
І заўтра на струнах, на новых дарогах
прыдзецца яшчэ апяваць Беларусь.

3.11.1937 г.

* * *

Ад дажджоў сівы гасцінец
і пясок набрак і спух,
толькі вецер ярка сініць
хмараў белых лётны пух.
Сонца хіліцца на небе,
ўжо дастанеш качаргой;
залатога бору грэбень
пахне свежаю смалой.
Ногі гразь сырую месяц.
Заяц спуджаны уцёк,
і савой падняўся месяц,
крыллі выцягнуўшы ў змрок.
Я запеў, а рэха бору
у мяне над галавой
разагнала мае зоры,
залаты звіячы рой.

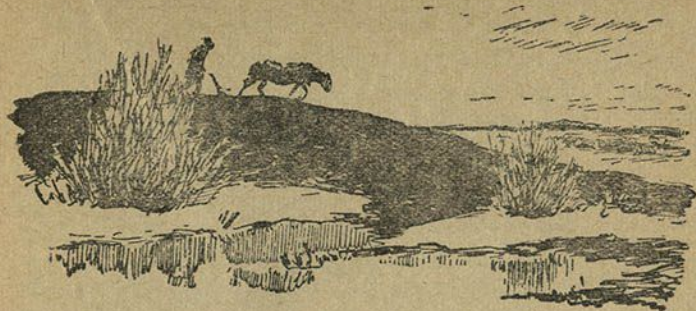
Эх, навошта я вас спудзіў?
Ну, вярніцеся назад,—
весьляцца разам будзем,
я ваш блізкі, родны брат.
І па шышках, і па тропях
з камарыным звонам зор
месяц крыллямі залопаў,
ападаючы за бор.
Прыляцелі дзівы-птушкі
і з лагоў лясных звяры,
пад сасновыя частушкі
п'яны вецер завірыў...
З тых дзён, поўных чараў казкі,
пад напеў дарожных лоз,
стаў я песняром сялянскім
гэтых сзежак і бяроз.

1937 г.

* * *

Ураклі, матуля, сына твайго людзі..
Ураклі загоны і палі,
як у ясны кужаль убіралі грудзі
родныя бярозы, тапалі.
Ураклі і вочы сінія краіны,
і кудлатай руні дываны, —
нехта мне у сэрца, сеючы, закінуў
залатыя шolahі вясны.
Мне не дапамогуць лекі ад урокаў,
ні твая малітва да зары,
не засну, як даўна, поўначчу глыбокай
сінякрылым рэхам у бары...
Нават пад курганам чуў-бы звон далёкі,
як напевы песняў каласяць тугой,
як скрыпяць калёсы ў полі адзінока,
поўныя сялянскаю бядой.
Вось спачну мо' трохі ў туманах вішнёвых,
затапіўшы вочы мокрыя ў зару,
і далей пайду я праз лясы, дубровы
па тваіх дарогах, Беларусь.

6.IV.1937 г.

ЖУРАВІНАВЫ ЦВЕТ

I

Памалу

з ніў гарбатых

снег спаўзаў

ніжэй ў лагі, дзе каўтуном лаза
з алешнікам спялася над ракой.
З парваных ветрам, сонцам струн зямлі,
з барозен мокрых, збуджаных вясной,
разорамі збягаючы,плылі
крыніцы, звонячыя серабром.
Пад межамі, пад крушняй шараком
снег, прытаіўшыся, яшчэ ляжаў.
На чорныя барозны мокрых скіб
лягла, як цень, падзольная іржа.

Шнурамі ўдаль цягнуліся пяскі.
Начамі месячнымі аж да дня
бялела ў прымаразках цішыня.
Прыслухаешся: рана, ледзь чуваць
шуміць вада на грэблі пад мастом,
ды сонна шэпча сохшая трава
над верхаводкай з шэрым лазняком.
Як толькі на альховыя сукі
навесіць дзень зару, цецерукі
падымуць спрэчку п'яную і шум.
Часамі вецер з плёсаў прынясе,
дзе зелянее паплавоў кажух,
плач кнігавак,

крык журавоў,
гусей...

І грудзі п'юць раззвоненую сінь,
і сам ты сэрцу рады не дасі,—
хвалюе песня чорная разор,
і сонцам вочы пачынаюць тлець,
у звонкі затапіўшыся прастор,
у неба сіне-залатую брэдзь...
Трывожна толькі думы устаюць:
Чым ты засееш паласу сваю?
Які ўраджай з дажынак прынясеш?
шукаць мо' шчасця прыдзецца іспі?
І на вузкой, як доля, паласе
рассыпаліся думы,

як сяўцы...

А жаўранак над польным дываном
гарачым сее залатым дажджом
насевак звонкі з сонечнай сяўні.
На межах дрэмле жоўгы вербалоз.
За дальнім перавалам ціха сніць
сны жытне-саламяныя сяло.
Над лесам нізка з ручніка зары
звісаюць

саматканыя

махры,

залоцячы бярозы серабро,
яленец і паджарую сасну...
Яшчэ не змыў іржы стальны нарог,—
плуг цяжка рве і крышыць баразну.
Да сонца цягнецца вузкі загон.
Залёгшы у хамут, памалу конь
на дальні перавал валочыць плуг.
— Пайшоў!.. Но!.. Проста!..

Но, жывей... Гняды!.. —

І топяцца ў барознаў чорны пух
глыбокія

лапцюжныя

сляды...

Часамі камень-патайнік рване,
неперапрэўшы дэран ў баразне
пад дышаль згурбіцца...

Нарогу край

блісне і зноў затопіцца ў раллю.

Тужэй пабоцні: хіліцца ратай
над плугам, памагаючы каню.

А над зямлёй вясняны жоўты чад
і цёплы вецер. Грамада дзяўчат
ідзе памежкам. Звоняць галасы
расцвіўшай моладасцю, шум і смех,
як пацеркі караляў ці расы,
і песні-думы саламяных стрэх
калышучь ў дзіўных пералівах дзень.
Б'юць пранікі, як крыллі, па вадзе,
ублытаўшыся ў вербалоз, чарот.
І беляцца на беразе ракі,
дзе сцелюцца трыліснік і асот,
палотны зрэбныя і ручнікі.

— Васіль!..—

аклікнуў нехта з грамады.

І рэха звоніць смехам маладым...

— Но! кратай...

Проста!..

Баразной пайшоў!.. —

Арэ Васіль, як быццам і не чуў...

Мо' ўспомніў вочы нейчыя, як шоўк,

мо' нават і ўспамінаў не крануў,—

плуг толькі вырваўшыся завірыў.

— Назад!..—

Конь затрымаўся на гары

і цяжка дыхаў. Свежую траву

успомніў і заржаў, бы затужыў.
Худую выцягнуўшы галаву,
грыз высахшы быльняк з мяжы...
Ад хат,

палос вузкіх

і траснікоў

густых аж да асадніцкіх двароў
усе Раіну ведалі з сяла.
За вёскай, воддаль, ў хаце канцавой,
як ружа дзікая, яна цвіла,
чаруючы, палонячы красой.
Умела песні сонечна пяць,
на полі першая была жняя
і кросны ткала тонка, як паркаль,
і васмярні узорных ручнікоў...
Не дарма спадабаў яе капраль,
улан, асаднік з блізкіх хутароў...
Глядзіць, на плуг апёршыся, Васіль
туды, дзе вецер разлівае сіль,
калыша лес зялёнай асакі...
Б'е пранікам Раіна палатно.
Крычаць спалоханья кулікі.
Адна рака спіць серабраным сном
пад звонкі хор дзявочых галасоў.
Васіль успомніў хмару каласоў,
жніво і смех Раініных вачэй,
смех васільковы на яго «люблю»...

— Но, но!..—

Шпакі ўзняліся і хутчэй
спусціліся на свежую раллю.

II

Як толькі у хлявы загналі дзень,
улан у хаце Баўтрука сядзеў,
падпёршы п'яны цэбар-галаву.
Аб чым ён толькі там не гаварыў!
І пра паход з Баторым на Маскву,
пра Чэнстахоў, пра Запарожжа, Крым,
і ў кожнай бітве ён героем быў:
скідаў уланскай вострай шашкай лбы.
Пры гэтым горда грудзі выпінаў,
як быццам станавіўся на парад,
і на грудзях уланскіх расцвітаў,
як сонца ззяючы, медалёў рад.
Баўтрук як быццам і не чуў яго,
ўсё падпраўляў у светачы агонь
і толькі хітра збоку паглядаў.
Калі-ж успомніў пра дачку улан,
пра хлеб, ў якім не тлее лебыда,
што ён жыве без мазалёў, як пан,
і лепш-бы, пэўна, яшчэ жыў, калі-б...
Стары парупіўся, гасцю даліў
і, выпіўшы, пытацца сам пачаў
пра ураджай, медалі, ярыну...

Улан, асалавеўшы, маляваў
далей пяром Сянкевіча вайну.
Раіна слухае.

Здаецца ёй,
што бацька петлямі усё далей
вядзе свайго суседа у кусты,
каб той дарогі простаі не знайшоў,
ды і улан, мо' п'яны, не аб тым,
аб чым задумаў, гутарку павёў.
Глядзіць на госця: смелы, стройны сам,
дзе з ім зраўняцца нашым дзецюкам,
як захаду да сонечнага дня.
Скакаць на вёсцы мала хто так мог:
як выйдзе—шпоры іскрацца, звіняць,
а гляне—пацямнее у вачох...

— Ды што-ж, стары, ўжо мне пара ісці,
ў цябе язык, хоць лапці ім пляці,
а госця ты і не спытаў, чаго
ў адведзіны з гарэлкаю прышоў...
Пасаг?.. ў мяне ёй хопіць усяго!
Як паню, убяру яе у шоўк.
Мець будзе сала, хлеб і малако,
забудзе вашу мову мужыкоў...—
Раіна вышла,

ў прыўне на кубле
лягла. Закраўся ў сэрца страх глухі,
падплыў слязамі...

Поўнач на сяле,

прапелі галасіста петухі.
Баўтрук прамову слухаў да канца.
Пасля сам у адказе малайца
і хутар, і сабак пачаў хваліць.
Што ён ў аколiцы дзяцюк адзiн,
і розуму бог даў, і шмат зямлі...
Улан расцвіў, як маслянiчны блiн...

— Ды вось,—цягнуў далей Баўтрук стары,—
дзяўчыну знойдзеш лепшую ў двары;
за гэткага, з-пад чарапiчных стрэх,
гатова паляцець сiнiц хоць сто.
А нам, мякiнiкам, і лезцi грэх
у панскiя харомы цi за стол...—

Улан устаў, бялей як палатно.
— Мо' дзе спаткаемся, стары, мы зноў—
глядзi, каб не злiняла барада.—
Схапiў бутэльку...

Эх, перанясло.

Гранатай ў бабскi качарэжнiк даў,
аж пырснула звiнячым роем шкло.
— Э-эх, сусед!

Шкада мазолiць рук! —
крактаў, вылазячы з-пад тапчана, Баўтрук,
схiлiўшы галаву — сiвы качан.
— Багаты чым, тым і дарым гасцей...
Калi што і не так, пан, выбачай!.. —
Улан паплыў, як хмара, да дзвярэй...

— А ты не плач, яшчэ няма чаго!
Забудзеш ўсё праз месяц ці праз год, —
стары Баўтрук Раіну пацяшаў, —
не свой, чужы нам гэты чалавек,
цябе-б не разумеў, не шанаваў.
Жыццё зусім яму не ў галаве...
Няхай па-добраму пакіне нас.
І без яго медаляў, без лампас
мы пражывем па праўдзе, як жылі.
Яшчэ зарана хліпаць па начы!..
Ці можа скрыўдзіў ён цябе калі?..
Што-ж мне ты не адкажаш і маўчыш? —
І раптам зразумеў Баўтрук стары:
вясной, на вечарыне да зары
улан з Раінай ноч усю гуляў,
адводзіў позна...

Да гумна сляды —
Баўтрук успомніў — мокрая ралля
адбіла, сам яшчэ гадаў тады:
— Мо' хто у сене п'яны начаваў...—
Стары сярмягу з вешака сарваў,
накінуў хутка, пералез праз плот.
Прыслухаўся: шум ветру... лазнякоў..
І, гнаявыя вілы на плячо
ускінуўшы, ў бок хутароў пайшоў..
З балот крынічыў вецер сухавей,

з-пад сінх зор,
па стрэхах,
па траве,
вішнёвую ўздываючы мяцель,
паводкай шумна звонячай сплываў
і моладасць садоў расцвіўшых, бель
гарачым вірам, подыхам змятаў.
Пад дзень і вецер змоўк і паяснеў.
Спакойна неба дыхала ў поўсне.
Пасыпаў дождж, як пацеркі, густы,
па сцежках зазвінеў і між трысця.
Набралі нівы, стрэхі і кусты, —
зямля набракла сокамі жыцця.

III

Калосі пілі сонца кожны дзень...
Васіль, спусціўшы галаву, сядзеў,
Раіну слухаў.

— Кажаш, за цябе
каб вышла, дык нам палягчэла-б жыць?..
Што-ж, памагала-б летам я табе
хоць на зіму на квас мо' зарабіць,
пакуль-бы ў свет не выгнала бяда...
А што-б дзіцяці свайму есці даў?
Я думала, Васіль, вясной не раз,
аж зазвінелі шпоры ў галаве...
Ды сёння зразумела: не для нас
жыццём сапсуты гэты чалавек...

Аб тым не думай, што раней было.
Усё вішнёвым снегам занясла,
застаўся ў памяці балючы шрам.
Ды і табе не веру я цяпер:
аб міласці гаворыш, але сам
па дальніх тропях блудзіш, нібы звер,
шукаючы старое лагаўё,—
марнуеш толькі ты жыццё сваё.
Лепш разыйдземся...

А прыдзі тады,
калі пачуеш, зноўку зацвіце
тваё каханне ў сэрцы маладым,
як журавінавы імшарны цвет... —
І паплылі

дні,
быццам журавы
над свежымі пакосамі травы,
у звоне камарыных песняў, кос...
Начамі ціха месяц разліе
імглы сівой і парнай малако
на хвошч балотны, асаку, круглец,
абмые і раку, і берагі,
алешнік, адзінокія стагі...
Таму так свежы раніцы у нас,
як моладасць, як серабро крыніц.
Часамі ў полі думаеш не раз,
каб як прайсці і сіль не замуціць...
Стары даўно на працу не хадзіў,

сядзеў і днём і вечарам адзін:
рука балела, лекі прыкладаў.
Была і жывакосць — гаючая трава,
альховы свежы ліст і лебядка —
усё, што радзіў блізкі канавал.
Ды і улан штось разам прыхварэў.
На'т не відаць было і на дварэ,
каб ён хадзіў.

Па вёсцы поўзаў слух,
што недзе трапіў п'яны «камандзір»
на вілы вострыя ці пад абух,
цяпер у хаце латае мундзір.
Ды чутак розных будзе і было.
Падцятае бясхлебцай сяло
зімой, як пазаносіць вокны снег,
пакрыўшы трохі плечы рызманом,
гавора аб падатках, аб вайне,
што беспрацоўе і бяда кругом,
што за бясцэн ідуць касіць і жаць,
пра рунь няўмершую, пра ураджай;
вясной — аб вечным голадзе зямлі...
Затое так сквапліва з-пад рукі,
з палос на поле панскае ўдалі
глядзяць арбой заўсёды мужыкі.

Зжаўцела лета ў залатых снапох.
Прастор іржышчаў заміраў і сох,
звінеў над полем ветру перапеў,

пазней заглох прастор сівых балот,
і крык гусей тужліва адзвінеў,
і восень

звезла збожжа ў пераплот
пад скрып апошніх спозненых вазоў.
Чарнеў бульбянішчаў сівы падзол.
Сланечнікаў па градах жоўты цвет
сніў сумна лета спознення сны
начамі, непагодай у траве
храплі пад сіверамі качаны.

Яшчэ дзе-ні-дзе на вяршынях дрэў
пагодай ліст бярозавы гарэў.
Кудлаты мох курганы серабрыў,
ды чуліся без рэха галасы
дзяўчат. Збіралі пацеркі зары
па журавінніках.

На валасы,
на твар шоўк павуціння ападаў
сцюдзёны, як імшарная вада.
Спакоем жоўтым дыхаў лістапад.
На даль задума ціхая лягла.
Застаўшыся ад грамады дзяўчат,
Раіна праз ягоднікі ішла.
Заслухалася ў шолахі асін...
Не чула на'т, як падышоў Васіль,
аж на плячо лягла яго рука.
Здаецца, зашумеў мацней чарот...

— Не раз цябе, Раіна, я шукаў
на плёсах журавінавых балот...
Блудзіў я з стрэльбай раніцай ў імгле,
часамі на стары ўзбіваўся след,
зноў у густых ягодніках губляў.
Калі-ж пачуў гусіны звонкі жаль,
баяўся я, каб вырай не забраў
цябе, як птушку

вольную, удаль... —

Зняла памалу хустку з галавы,
падала кошык поўны журавін.
Насыпаў жменю.

Залаты загар

асеннім лістам

ападаў у змрок.

— Хіба не гэтка тваіх вуснаў жар,
як гэтых ягадаў імшарных сок... —
Шарэла..

Вецер зашумеў ў цішы
густым і п'яным шолахам крушын,
аж на вярышнях

лесу завірыў,

узняўшы ліст,

як стада

журавоў...

І зазвінелі зоры-камары
над зыбунамі сонных балатоў.

16.IV.1937 г.

МАТЫЛЬ

Дзень залаты
цёплым сонцам заліты.
Лётаў матыль
сінякрылы над жытам;

лётаў, як сон,
над калоссямі нізка,
як перазвон,
над малою калыскай.

Слёзы мігцяць
ад тугі і бяссілля, —
хоча дзіця
матыліныя крылі.

Маці-жня
пацяшае малога:
— Доля твая
яшчэ спіць на дарогах...

Я вось дажну
паласу, сіраціна,

і раскажу
пра палёт матыліны.

Будзеш і ты,
сынку, лётаць высока...
Дай зараблю
я на хлеб табе, сокал...

19.IV.1937 г.

ОЙ, КАЛЫШЫЦЦА ВЕЦЕР...

Ой, калышыцца вецер

на крывой на асіне,
ужо час мне выходзіць на шырокі гасцінец.
Хутка пойдуць дзяўчаты

грамадою вясёлай
у дуброву з крыніцы чэрпаць вёдрамі золак.
Між дзяўчат ёсць такая

станам гібкая — колас,
сэрца ў радасці млее яе чуючы голас.
І на ліха дала ёй

ночка цёмная бровы,
залатым нападзішы вочы цветам ліповым,
і багатага бацьку,

грошай, золата груды,
куфры тканяў багатых і пшаніцы аруды.
Адказалі у сватах, —

яшчэ молада быццам,

хай яшчэ падзявуе, хай яшчэ весяліцца.

А ўсяму, не сляпы я,

была толькі прычына, —

не аддаць Кацярыны за батрацкага сына,
у якога багацця:

пядзі тры ўсяго ніва,

конь адзін, не стаеннік і з абмуленай грывай,
і кашуля на плечах,

і душа пад кашуляй,

сілы поўная буйнай: пра яе усе чулі,
ды яшчэ мо' пачуюць...

Выйду вось на гасцінец,

пагляджу на дзяўчат я, на сваю Кацярыну.

Калі сумная пройдзе,

бы чагось зажурыцца.

будзе вёдрамі чэрпаць доўга золак з крыніцы, —
падыду і пацешу,

вочы слёз хай не зораць —

не такое згіналі, як дзявочае, гора!..

Калі-ж пройдзе вясёлай,

пырсне смехам у вочы, —

у карчму завалюся, прасяджу да поўночы.

І за то, што звадзіла,

ўракала над рэчкай,

запалю хіба чорту саламяную свечку...

Эх, калышыцца вецер

на крывой на асіне.

ужо час мне выходзіць на шырокі гасцінец.

7.V.1937 г.

У ЛЕСЕ

Звоняць тугія, сасновыя струны,
шышкамі рэха калышыцца звонка,
слухайце-ж вы, маладыя сасонкі,
больш я не буду задуманым, сумным!

Час яшчэ твару майго не зразорыў,
грудзі не сціснуў гадоў шэрых камень;
кожнае дрэва абвіў-бы рукамі,
ночы і дні гаварыў-бы я з борам.

Сёння не ведаю, лес мой кудлаты,
хто тваё цяглае зрэжа бяровенне,
выпаліць сонца калі твае цені,
будзеш палацам ці згорбленай хатай...

Можа слупамі ты белымі станеш
бурнаю ноччу, дажджліваю, шэрай, —
дзікі каршун прыляціць на вячэру,
ў вочы мае незгасальныя гляне...

А пакуль вецер калыша бор шумны,
раніца поіць яго сырадоем, —
я запяю пра жыццё маладое,
больш я не буду задуманым, сумным!

17.IV.1937 г.

* * *

Люблю твае, Нарач, затокі і тоні,
як вецер туманы густыя развесіць,
ці пена срабрыста на хвалях зазвоніць,
цалуючы зоры, калышачы месяц.

Люблю, калі ў сонцы гарыш пазалотай,
раскінуўшы сінія хваляў палотны,
ці шэрымі днямі сумуеш маркотна
з рыбацкімі песнямі, з шумным чаротам.

Люблю твае буры, твае навальніцы, —
ў іх чую, як ў песні, жыццё маладое...
І хочацца блізка грудзьмі прытуліцца
да чорных ад гневу магутных прыбояў.

1937 г.

* * *

Шэрыя хаты, платы і вароты, —
белая ноч на дварэ.
Нешта лучына не хоча гарэць
роўна пад шум калаўроту.

Цеста, схіліўшыся, месяц старая
з жытняй мякінай ў дзяжы.
— Хоць-бы да першых растопаў дажыць! —
хворы на ложку ўздыхае.

Дымам счарнелыя бэлькі заслала.
З патрэп'я сцеліцца пыл.
Поўзаюць ў шчэрбінах печы клапы...
У рамках сумуе Купала...

А у кутку абразы цудатворцаў,
чорных ад дыму, сляпых.
Б'е ім паклоны за дождж, за снапы
ноччу старая да сонца...

Мала змянілася, вёска мая ты!
Болей мо' трохі лапцей,
болей на плечах старых і дзяцей
голага цела і латаў...

20.VI.1937 г.

ВЫРАЙ

Зноў сярод ніў бесканечных, шырокіх
іду, як калісь, у задуме цяпер я,
і ў небе мне звоніць блакітным, высокім
сівое птушынае пер'е.

Лірыкай восені дыхаюць далі.
У кожнага з выраем траціцца многа, —
то дні маладыя, то вуснаў каралі,
то спеў на пясчаных дарогах...

Следам глядзіш — столькі ў крыллях свабоды!
А ўсё-ж нават птушкам без болю не кінуць
чубатыя хаты, шнуры, азяроды,
лясы маёй роднай краіны.

Потную вечер палощча кашулю.
Ну што адлятаючым скажаш такога?
Мо' крыкнуць ім толькі, каб суму не чулі:
— Ляціце!.. шчаслівай дарогі!

1937 г.

МУХАМОР

Баб'ім летам да зары
у зялёным гушчары,
дзе мох сцелецца рабы,
паспрачаліся грыбы.

На увесь зялёны бор
расхваліўся Мухамор,
што пад шапкай—маку цвет—
ён дзяцюк на цэлы свет.

Боты, гузікі гараць,—
яму дзеўкі не дабраць
ў цэлым лесе пад сасной
ні багацтвам, ні красой.

Мог-бы смела быць паслом
або нават і царом—

не сядзепь век у траве
ды разумнай галаве!..

— Ты хваліцца лепей кінь!—
яму радзілі Рыжкі,—
плёткі чуючы твае,
Падасінавік злуе.

На чырвоны твой язык
скасурыўся Чашчавік.
Табе ўсыпяць пад бакі
калі-небудзь Казлякі!..

— Мне начхаць на вас, на бор!—
Горда кажэ Мухамор.—
Калі біцца—паглядзім,
хто паставіць на сваім!

А залёгшы у траве
ўсё падслухаў муравей,
там, дзе мох і дзераза,
Сыраежцы расказаў.

Ды ў зялёным у бары
гэга чулі камары,
яны вестку разняслі
ўсім Апенькам па зямлі.

А Ваўнянкам у паўдні
раззванілі авадні!..

Болей, як вясной у жаб,
было гутарак у баб.

Аж прачнуўся на той крык
пад яленцам Баравік,
дзе пад мохам, як парсюк,
спаў, сагнуўшыся у крук.

І пачаў ён развадзіць,
мудра радзіць і судзіць,
расшумеўшыся, з-пад траў
нават галаву падняў.

Дзе мох спелецца рабы,
ішлі дзеці па грыбы,—
асярожная рука
падняла Баравіка.

Пайшлі ў кошык Казлякі,
Сыраежкі і Рыжкі...
І на ўвесь зялёны бор
рагатаў наш Мухамор.

Ён паказываў, крычаў,
дзе схаваліся між траў
Падасінавік стары,
дзе Ваўняначкі-сястры.

Як пакінулі ўсе лес
у вячэрняй у імгле,
шышкай галаву падпёр,—
затужыў і Мухамор:

што не весела яму
ў цёмным лесе аднаму,
ў цёмным лесе, у бары
няма з кім пагаварыць.

На'г смяюцца у паўдні
З Мухамора авадні.
А зара як дагарыць,
усё звоняць камары

ад сасны і да сасны,
што ёсць грыб—благі, дурны
Мухамор, эх, Мухамор!..
Эх, сасновы цёмны бор!

4.VI.1937 г.

ДЗЕД І ШЧУПАК

Было неба то сіняе, то ружовае,
а пад ім малая хатка рыбака...
І было, як неба, возера шырокае,
шумела там заўсёды асака.

А ў глыбокай тоні
жыў шчупак сярэбраны
з вострымі зубамі, хітры, як купец.
Паляваў не раз за ім стары дзед з сеткамі,
толькі дарма
муцячы
возерную медзь.

Часамі ён засядзе за ракітай з вечара
і накрыша зораў—залатых зярнят.

Думае і цешыцца: на прыманку выплынеш,
зораў не паласаваць не уцерпіш, брат!

Ды памалу дрэмле дзед стары над возерам.
А ў глыбокай тоні слухае шчупак,
як над сонным берагам, ноччу заварожаны,
ціха барадаты захрапіць рыбак.

Выплыве тады ён,
серабрыста кружачы,
ціха так, каб хвалі соннай не збудзіць,
і з-пад сетак сініх вуснамі сцюдзёнымі
пачынае зоры дзедавы лавіць.

Перш ён зловіць Сітца,
а пазней Мядзведзіцу,
вып'е спежку зорную вясняных сноў,
выцягне з-пад сетак абаранку месяца...
і зноў, ціха кружачы,
ападзе на дно.

І як толькі сонца ў барадзе сівеючай
азалоціць белы серабрысты снег,
і як толькі вецер раніцай за пазухай
шчыкатаць мяккімі пальцамі пачне, —
дзед прачнецца спуджаны,
паглядзіць
на возера—

усе зоры выпіў, вылавіў шчупак...
З гора замахаве доўгімі рукамі,
быццам папярхнуўшыся мукой вятрак.

Ды пачне гразіць ён, ў сеткі ублытаўшыся,
ідучы дарогаю праз сенажаць...
А кругом гамоняць кнігаўкі і чэпікі,
рассылае вецер жвірам песню жаб.

І здаецца дзеду,
што смяецца возера,
ў сонцы расцвітаючы, як чырвоны мак,—
хіліцца, хахоча асака зялёная,
што яго, старога,
ашукаў шчупак.

1937 г.

БЯРОЗЕ

За частаколам ціха што так
расой ты плачаш на пясок?
Мы прыняслі вядро і лотак,
каб малады твой выпіць сок.

І можа ты за нашу радасць,
як ляжам мы на струнах меж,
асыплеш жарам лістападу,
густым карэннем апляцеш.

І возьмеш ўсё, што не аддалі,
ці мо' забыліся аддаць
людзям, барознам, сіняй далі
І новым маладым гадам.

23.VII.1937 г.

КАЗКА ПРА МЯДЗВЕДЗЯ

Пад шэрую восень, пад верасень месяц,
задумаў жаніцца Мядзведзь ў цёмным лесе.
І кажа сватам:

— Мне шукайце пасагу;
зіму зімаваць—трэба мёду і брагі.
А у мяне ні каня, ні гароду;
падушка—і тая з альховай калоды.
За лета снапа мне нажаць не прышлося,—
то пчол даглядаў, то гнуў дугі, палоззе.
Няхай сабе будзе няважная жонка,—
каб толькі я выжыў зіму пад сазонкай...—

Хадзілі сваты ад Мядзведзя па лесе—
ўсё дзеўкі шукалі праз верасень месяц.

Хадзілі яны ў Белавеж да зубрышкі,
да зайцавых дзевак, былі і ў казлішкі.
Там ветліва важных гасцей прынімалі,
крынічнай вадой, мурагом частавалі;
стараліся ўсе ім у пояс хіліцца—
сваты былі важныя — Воўк ды Лісіца!
Калі што не так, дык патрапілі-б самі
паглазціць, дзе трэба, памацаць зубамі...
Эх, важныя дзеўкі, былі-б гаспадыні,
каб мелі каўбасаў, курэй, саланіны.
Нашто і шукаць-бы што недзе другое,—
было-б для Мядзведзя жыццё залатое.
А то у Зайчышкі пасаг—руні жыта,
зімой—зледзянеўшая ў полі ракіта!
У Казлішкі зялёны дзядзеўнік ў імшарах,
падушкі з пуховак, асоту гушчары.
А у зубрышкі па ўсёй Белавежы
не злічыш стагоў непачатых і свежых...
Ды што з іх сватам і Мядзведзю сівому,—
язык намазоліш, нагоніш аскому.

Пачулі сваты—ёсць пад Нараччу дзеўка:
у лесе сасновым паджарая Белка,
такая вясёлая, з песнямі, з смехам,
збірае з ляшчэўніку толькі арэхі.
Насыпала поўныя куфры, як лёду,
раскусіш—як сонца, зярняты—як з мёду.
Сказалі Мядзведзю:

— Ёсць дзеўка з пасагамі!.. —

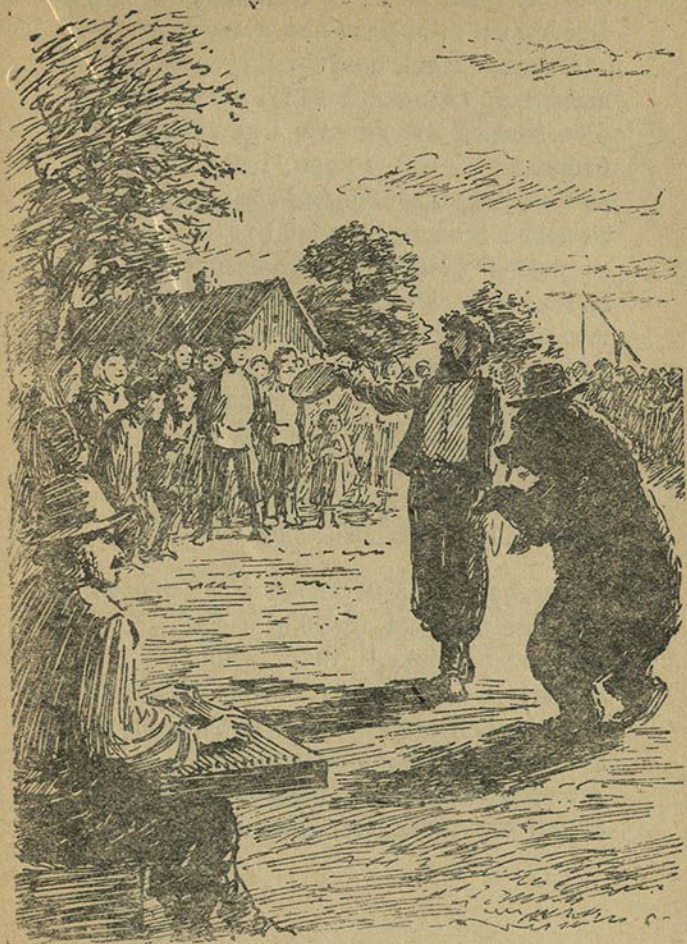
Прыбраўся Кудлаты у боты, ў сярмягу;
кашулю уздзеў, што злупіў у Міколы,
як той бараніў ад яго калісь пчолы;
ўзяў пояс ліповы і кій сукаваты,—
так выбраўся з світай Мядзведзь наш у сваты...

Такое вяселле магло толькі хіба
быць там, дзе ёсць Нарач, бор цёмны ды рыба.
Ігралі ў цымбалы шаршні і асвяткі,
ігралі дзень цэлы да самай заранкі;
а ў цёмным ягодніку з Цецэрукамі
ў тахт Дзятлы у бубны лупілі насамі,
і з вёскі далёкай, дзе жытнія гоні,
Пятух памагаў на чырвонай гармоні.
«Лявоніху» ёмка скакала Лісіца,—
як ветрам, як жоўтым, шумела спадніца.
Аж вышаў Мядзведзь, топнуў левай ды правай,
пайшоў прысядаць—замігцелі рукавы.
Скакаць-бы ён мог так дзён пяць ці мо' дзесяць—
адно толькі боты стапталіся ў лесе;
ды на'т і ў мяне там знасіліся лапці...
На трэцюю ноч пачалі раз'язджацца.

Памалу прайшоў ціхі верасень месяц.
Ляжыць, пажывае Мядзведзь ў цёмным лесе,
дзе глуш, ды сасновае шумнае рэха,
а Белачка носіць ваду і арэхі.
Насыпле Мядзведзь іх у ступу, як лёду,
а зверху бабухне дубовай калодай!

Наесца і спіць у сваім у палацы,—
на'т слухаць не хоча, хто кажа аб працы.
Пражыў генералам нямала так часу,
пакуль нехапіла у Белкі прыпасаў.
Ляжыць і раве ён, ледзь бор не аглохне:
— Ой, мусіць, я хутка не выжыву, здохну!—
Лячыла Мядзведзя Варона-Шаптуха
і Дзяцел пастуківаў трубкай у вуха,
і банкі на пяты стаўляла Сарока,
кампрэсы яму прыкладала пад бокам...
Ды што ні рабілі—ўсё не памагала.
Шмаг вылізаў лекаў—гусіны і сала...
Ды што тыя лекі, калі наш Кудлаты
з'еў двух дактароў з Белавежы лычатых...
Хадзіў тады блізка Цыган хітры недзе,
Пачуў пра цяжкую хваробу Мядзведзя
і кажа:

— Ты, бацю, не слухай нікога,
Цыган табе зеля парадзіць другога.
Відаць, ты не можаш ні сесці, ні легчы,
не можаш, мой баценька, мала ты есці!—
Дзе ў лесе дарога а з боку паляна,
лячыў Цыган брагай-сівухай да рана;
яшчэ паў ззелем салодкім, як мёдам,
спаўшы, Мядзведзя прыкуў да калоды,
а после усыпаў бярозавай кашы,
павёў яго цешыць людзей па кірмашах.
Перш доўга Мядзведзь касурыўся ды охаў,

6. М. Танк. Вершы.

а после зрабіўся такім скамарохам!
Дзе толькі ні прыдзе пад хаты крывыя—
злятаюцца дзеці, дзяўчаты, старыя,
прыносяць салодкага мёду, арэхаў,—
а ён давядзе аж да слёз і да смеху.
Смяюцца і дзеці, і куры, і коні,
як ён у шарахаўкі звонкія звоніць;
смяюцца асверы, і стрэхі, і хаты,
як пойдзе скакаць пад цымбалы Кудлаты.
Здаецца, няпраўда, што людзі гавораць,
што быў ён жанаты, што быў калісь хворым...
А Белачка там, дзе ёсць пушча густая,
ў сасновыя куфры арэхі збірае
і добра хавае, каб часам мядзведзі
іх не знайшлі і вясковыя дзеці,
і чорнымі зорка пільнуе вачыма,
і лускае іх у сцюдзёныя зімы.

А там, за сасновым за лесам, за борам,
ах, золатам сінім іграюць азёры!
А глянеш навокал—такая краіна:
дзе ступіш—то рэха, то казка, быліна...
Ёсць праўда і сумных нямала, без ліку,
але мы іх лелей пакінем вялікім.
А вам, мае братцы, з вачыма, як золак,
аддам усе дзівы тых казак вясёлых.

ЛІСЦЕ КАШТАНАЎ

За шэрым схіленым парканам
скрыпіць пясок сырых дарог,
спадае медны ліст каштанаў
на жоўты, стоптаны мурог.

Ідзеш, яго рукамі ловіш,—
злавіўшы пусціш, хай ляціць,—
зноў не шумець яму ў дуброве,
вясенніх шолахаў не піць.

І сумаваць яшчэ так рана,
калі ўдаль маніць сцежак гладзь,
калі на шум лістоў ў тумане
умееш песняй адказаць,

калі так хочацца смяяцца,
што яшчэ чуеш, бачыш ты,
як ціха сыплюцца праз пальцы
каштанаў звонкія лісты.

7.VIII.1937 г.

НАД ВАДОЙ

На докі сыпле дождж, як сажа,
шумяць на беразе турысты.
Агні, сарваўшыся з вітражаў,
плывуць ракой з асеннім лістам.

Сягоння параходы выйдуць
ў дарогу дальнюю на радасць,
і мне-б героем Маін-Рыда
паплыць ў такое-ж Эльдарадо,

дзе салаўі, а не бараны,
складаюць звонкія напевы,
дзе не артыкулы—бананы
растуць, красуюцца на дрэвах,

дзе не рабіліся-б аблавы,
на дзень, на ноч мо' раз па дваццаць,
дзе на'т паэты маюць права
хадзіць па вуліцах, смяяцца.

1937 г.

АДКАЗ

Я не магу вас песняй цешыць
з абмытых бурамі эстрад,
хоць меў-бы пенсію штomesяц
і спакайней-бы жыў я шмат.

І менш-бы, пэўна, чуў дакораў
багемы п'янай дзеячоў,
і панегірык ваших хворых,
і свісту купленых дзячкоў.

А так ўжо сёння я не першы,
прышоўшы змораны дамоў,
да позняй ночы мыю вершы
ад ваших пальцаў, ад слядоў.

І на крыклівы, падкалодны,
і на азефаўскі ваш гул
на'т можа ў барацьбе няроўнай
не адказаць я не магу,—

таму што на живое слова,
што вынес я з сялянскіх хат,
сплыла крыві цяжкая капля
у міліёны тры карат.

3.IX.1937 г.

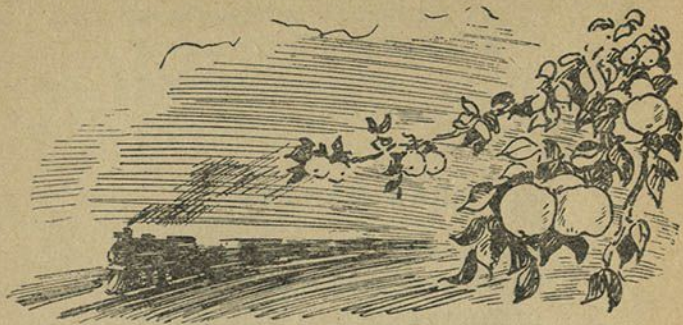
ПАД МАЧТАЙ

Калі на полі глуха, пуста,
і ночы выбеляць траву,
рассыіаць хмары з сініх хустах
дажджоў сцюдзёную жарсгву;

калі дарогі пашарэюць,
і вецер з поўначы мацней
ў імгле зацягне адысею
з крылатым табарам гусей,—

люблю стаяць пад цяглай соснай—
пад звонкай мачтай залатой,
і плыць туды, дзе звоняць вёсны, —
плыве і край ўвесь за табой.

7.IX.1937 г.

ПАВЯЗЛІ ЦЯГНІКІ

Павязлі цягнікі
восень з вёсак у горад
праз імглу,
праз іржышчы, бары,—
каб з антонавак сонца
і з стагоў памідораў
дагарала на шыбах вітрын.

І ніколі не можна
было ўдоваль напіцца
таго сонца сіротам малым
з беспрацоўных кварталаў,
сівым камяніцам,
сутарэнням глыбокім,
сырым.

Але можна было
складаць песні пра восень
і пра жоўтае лісце
дарожных бяроз.
У кожным слове шумелі
мільёны калосся,
і звінела сталь вострая кос.

Толькі, гэткую песню
пачуўшы, вігрыны
раптам гаслі,
трывожна крычалі гудкі...
І ляцелі на вёскі
з новай весткай няспынна
ашалелыя,
з грываў агню
цягнікі.

Іх на кожным паўстанку,
як ўраджайнае лета,
спатыкалі дзяўчаты
і хмары касцоў,
і з усёй Беларусі
скрыпачы і паэты,—
а іх больш, як ў краіне
маёй
каласоў!

17.IX.1938 г.

ПАЧАТАК ОДЫ

З спюдзёных красак белых, сніх
вянкі сплятаць зусім не штука,
мець толькі трэба трохі спрыту,
без мазалёў балючых рукі,
і трохі больш мякчэйшых скабаў,
і рыб'і хвост, каб плыць за модай,—
тады балотны рэхат жабы
ахрысцяць небывалай одай!
Хто не чытаў зліняўшых вуснаў
усякіх маляваных німфаў,
таго абвучоць па-сабаччу
зусім без толку і без рыфмы.
А не схіліўся?—яшчэ лепей!—
Свіны кароль ці туз фабрычны
ярлык на творчасці налепіць
і над табой паставіць клічнік.
Тады пацягнуць цябе чэрці
і па жалезе і па сходах...
У іх канцом гэта завецца,
а у мяне—пачаткам оды!

1937 р.

НАД КУРГАНАМІ

Заснулі вы, сокалы, рана
ў курганах пячаных, спакойных,
між сцежак закінутых польных,
ў краіне палос і туманаў.

Пад небам шырокім і сінім
над вамі схіліліся ліпы,
і вецер адвіўшым язмінам
пясок залацісты асыпаў.

Спакойна... ніхто тут не можа
збудзіць ваша гора былое.
Адны толькі матчыны слёзы
яшчэ не даюць вам спакою,—

таму, што ў радзімай старонцы
шчаслівымі, лепшымі днямі
век будзеце вы курганамі
глядзець ў ненагляднае сонца.

3.X.1937 г.

РАМАНС

Мы любім вас усіх,
і вашы ўсе заслугі
не сцёрліся з худых
плячэй з слядамі пугі.
З пашанай хілім карк
да самых ботаў, нізка,
нічога, што рука
чагось шукае блізка.
Калі-ж у рызманох
вам нешта ўдасца выкрыць—
адвостраны нарог,
ці ў слове нашым іскры,—
не трэба дзіка выць
і псуць жалезам зубы:
не можа нешта быць,
калі мы вас так любім!
Святыя вы для нас,
вялікія над ўсімі,—
а некалі-ж мы вас
яшчэ вышэй падымем!

7.X.1937 г.

ЦІШЫНЯ ДАРОГ

Калі паўзла імглой падзёртай восень,
ручнікі іржышчаў зрэбна-шэрых моклі,—
змоўклі
галасы людзей і коней
і напоеныя дзэгцем восі;

змоўклі польныя скрыпучыя дарогі,
ад сасновых ад парогаў і такоў,
праз мяцелі, гурбы лісця залатога
да чыгуначных рагатак
гарадоў.

Цішыня расла, як вечная зарука
над малітвамі, над страхам, над пагрозай...
Можа

дзень міне яшчэ ці болей,
зноў апусцім на лапагы рукі.

Толькі песню весялейшую цяпер-бы!
Можа гэту нават—пра апошні бой,
каб на межах расахатыя нам вербы
на дарогу заківалі галавой.

27.X.1937 г.

ЯНЫ

Калі ў гарне агнём вясёлым
заззяюць зор, камет вуглі
і ўскалыхне сталёвы молат
зямлю сырую і Алімп,—
за сны, ікаравы надзеі,
застыўшую на крыллях кроў,
за звон кайданаў Праметэя,
за дым афярны алтароў,—
у кузню долі чалавека
з усякіх сцежак і дарог
яны прыдуць у нашу Мекку
прасіць і каяцца ў грахох.

1937 г.

* * *

Апалены ветрам марозным асіннік.
Усе нясуць слёз або свечак агонь.
А я тут чаго заблудзіў на магільнік?
Блізкіх ці знаёмых шукаю? Каго?

Не тут занясла іх лістамі дуброва
І зорныя ночы абвеялі сном.
Адны на дарогах злажылі галовы,
другія... не ведаю на'т курганоў.

Іду я і надпісы ціха чытаю.
З мазаікай камня імёны, гады
змывае агнём лістапад малады
і час іх рукою шурпатай сцірае.

Гранітныя пліты і мрамар бялее,—
не чорных працоўных касцей тут начлег!
Здаецца на кожным такім маўзалеі
свой звонкі павесіў-бы смех.

А тут усё тлеюць васковыя зоры.
Хтось мае адвагу маліцца, прасіць,
каб слёзы гаротных праз мрамар і дзёран
нядолю вякоў перасталі паліць.

5.XI.1937 г.

РУЎІ

Дзе-ні-дзе вольха, асіна,
пень ці адонак стары...
Свежаю кроўю ваўчынай
след адзінокі гарыць.
Дрэмлюць знаёмыя плёсы,
снегам завеяны лог.
Воўк пад срабрыстыя лозы,
змораны, чутка прылэг.
Сны ахінулі жывыя:

бача рую, траснікі,
чуе на лапах, на шыі
шэрай ваўчыцы клыкі.
Будзіцца... Ноч... Адзінока
дрэмле стог цёмнасівы.

Дзікую песню далёка
зорам працяжна завуў,—
песню пра свежае мяса
ў цёмных гушчарах сляпых,
і пра агні на папасах,
і пра галоў чарапы...
Іскрыца ў ворсе сцюдзёнай
месячнае серабро.
Шэранем стыне чырвоным,
з песні спльваючы, кроў.

1.1.1938 г.

* * *

Памёр стары лірнік
ў бярозавых нетрах,
дзе лісце шапоча
зьялёнае з ветрам.

Каб песень яго
не схавалі пад камень,
каб не расцягалі
рукамі, нагамі,—

аддаў струны зорам,
сум — вербам, калінам,
а радасць—азёрам,
а рэха—далінам.

Крыштальныя вочы
на сонца высока
занёс асцярожна
наднёманскі сокал.

Сягоння мы ходзім
і ходзім па краю,—
звон зор, сум і радасць,
І рэха збіраем.

16.11.1938 г.

* * *

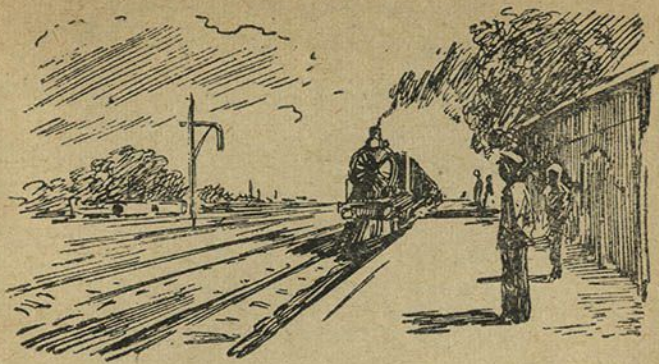
Таму часамі ціхі смугак
падзе на вочы, як раса,
што маўчыцё вы... І чаму так
не хочаце вы напісаць?

Мо' ўжо апошняю адлігай
адтаяў папаратнік, мох,
шклянныя зазвінелі крыгі
з набракшым веццем шэрых вольх:

хмызняк маркотны атапіўшы,
журчыць за грэбляю рака,
мо' ўжо вячэрні вецер вішні
ў садах зарой апаласкаў...

На'т у мяне, калі пішу вам,
вясняны дзень снягі разліў,
і па рыштоках дзеці з шумам
свае пушчаюць караблі.

27.11.1938 г.

НА ПЕРОНЕ

Гудкі і калёс перазвон,—
памалу цягнік

пад'язджае.

Абмыла вячэрні перон
і песня і мова чужая.

І ўсё іх дзівіла у нас:
і беднасць зямлі,
і багацце,
палёў хараство,
і вясна,
і нашы лазовыя лапці.

Дзесь гаснуў начлежны напеў...
Праплакаў кулік над папарам...

Хтось «Мацюся» хрыпла запеў
пад струны гавайскай гітары.

На захад ідуць цягнікі—
лён,
жыта,
сасна і бяроза...

Гляджу і гляджу з-пад рукі,
як моладасць нашу вывозяць.

1.III 1938 г.

* * *

Межы, дзе глянеш—ўсё межы...
Глушыцца слова і гук.
Колькі ёсць поглядаў свежых,
братніх працягнутых рук!

Хмарыцца ўсё яшчэ вечар,
шлях засцілае імгла,—
колькі у кожнай сустрэчы
ласкі, зары і цяпла!

Бродзяць паўночныя сагі
з песенным нашым вінсм,—
колькі не выпітай брагі
ў нас за супольным сталом!

Хочацца спіснуць далоні,
ў поглядзе дружбу спаткаць,
паўныя накіпам, звонам
хмельныя чары падняць,

высекчы іскрамі гукі
з нашых цымбалаў жывых,
на'т калі зраняцца рукі
дротам на межах глухіх.

14.III.1938 г.

* * *

Ёсць варажбiтныя травы
з папараццю кучаравай,
быццам яны ўсё лiхое
дзiўнымi чарамi голяць.
Уецца зялёная сцежка.
Нейчая ў песнях усмешка
блiснула ярка i сiне, —
нават не ведаю iмя!

Лепей, каб звалася рутай,
шчасцем, палярнаю зоркай,
а не купальскай атрутай,
сном цi няволяю горкай.

Рутай украсiш, што хочаш,
шчасцем на т песнi напоiш:
зорка у цёмныя ночы
будзе гарэць над зямлёю.
Але з атрутай i снамi,
але у сэрцы з няволяй

пойдзеш якімі трапамі
у каласістае поле?..

Нешта над рэчкай варожаць
месяц, аер і бярозы,
і забабонныя травы
з папараццю кучаравай.

22.III.1938 г.

* * *

Пад вечар пацеркі густыя
з краплёў пасыпаў красавік.
Ты чутка слухаеш, прынік,
як звоняць перлы вадзяныя.
У іх ззяе захад і усход,
зор шафіровае праменне,
яны прапаляць да карэння
празрысты, тонкі, сіні лёд.
Спадаюць каплі цяжка, роўна.
І неяк сумна аднаму,
і сам не ведаеш, чаму
не можаш слухаць іх спакойна,
глядзець, як зорная рака
далёкі небасхіл калыша...

І новай моладасці пішаш
Усю ноч пад звон красавіка.

27.III.1938 г.

А У ПОЛІ ВЯРБА

Зарой прапяялі асверы.
Вясенняя зораў сяўба
расой ападае на верас,
на песню: «А ў полі вярба»...
З здзіўленнем глядзіш чорнабровым.
У поглядзе жар залаты.
Кажу: ёсць пралескі ў дуброве...
Не верыш, не слухаеш ты.

Расы бы баішся, а можа
палохае ветру жальба?
Маніш ты чароўна-прыгожа,
як песня — «А ў полі вярба»...
Не смейся, кажу без дакору, —
засталася мала да дня, —
чыйго ты далонямі ўчора
з крыніцы паіла каня?

4.IV.1938 г.

НАД КАЛЫСКОЙ

Вечер дрэвы калыша злягка,
атрасае лісты на паркан.

Мутна гаснуць асеннія дні,
ой, не плач ты, мой сокал, засні!
Буду я калыхаць усю ноч,
буду я паглядаць у акно.

Над сасновай калыскай тваёй
праляціць стада дзікіх гусей.

І, пачуўшы крылаты іх шум,
выйду ў поле я і папрашу,
каб прыселі яны на вярбе,
далі цёплага пуху табе.

Ёсць далёка у горадзе дом,
ходзіць стража, пільнуе кругом.
У астрозе на нарах не раз,
пэўна, думае нехта пра нас;
чуе, як ападаюць лісты,
як не спіш цёмнай восенню ты,
як вятры напяваюць зіму.
Спі... Мы заўтра напішам яму,
што у нас не было гэтых слёз,
што ты шмат падужэў і падрос;
хутка шапку надзенеш яго,
пойдзеш новай вясной за плугом.

Вецер дрэвы калыша злягка,
зоры ясныя ловіць рака.
Ну засні, і не варта тужыць.
Хочаш, будзем іх разам лавіць?
Толькі зоркі не вылаві тэй,
што нядоляй гарыць у людзей;
не збірай і тых дробных—расу,
бо няведама што прынясуць.
Бяры лепей, што ярка мігціць,—
праз жыццё яна будзе вясці.
А то спі... Я табе запяю,
зор насыплю ў калыску тваю.

20.IV.1938 г.

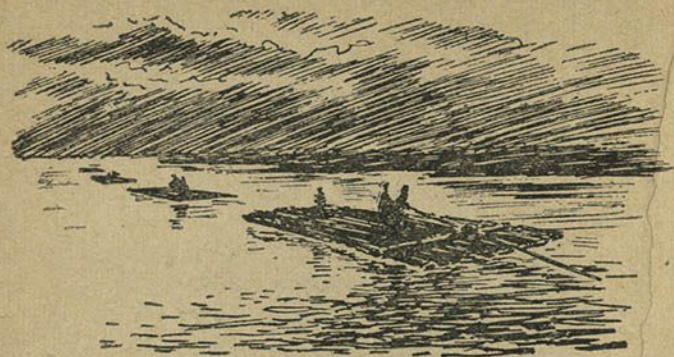
* * *

Заснулі стрэхі, купалы і ліпы.
Злізала ноч неонаў сніх кроў.
І брук апошні ціхі шопат выпіў
фіятаў, фордаў і віно гудкоў.

Асірацелі і муры бажніцаў:
з іх вышаў Буда, Магамет, Хрыстос
туды, дзе стрэх салома залаціцца,
дзе месяц жне, спазніўшыся, авёс.

І іх дарма вярнуцца стораж клікаў,
скарбонкай гулка звонячы пустой...
Тады ў палёх перацвітала віка,
тады трубілі гусі за ракой.

1938 г.

* * *

Помни это заклинанье,
Нил, мой Нил!
Вл. Маякоўскі.

Плывуць стругі, плиты, плиты—
сасновы звонкі лес,
шырокі месяц залаты
і берагі ў імгле.
У стырню ўліваецца рука,
і так за днямі дні.
Гэй, воды, быстрая рака,
Назад лепш павярні!
На пнях не марыць аб красе,
гарыць жывіца ран,
калі такія ты нясеш
дары за акіян,
калі ад вострага смыка

лес, таючы, звініць.
Гэй, воды, быстрая рака,
назад лепш павярні!

Тавар ўзамен ладзім другі,
нямала, сотні тон!—
вяровак кручаных тугіх,
жалеза з рук, з акон.
Павер напеву стырніка,
плыты, плыты спыні!
Гэй, воды, быстрая рака,
назад лепш павярні!

25.IV.1938 г.

* * *

Чаўны хмар наплываюць.
На каленях маіх

вадапад

узбураных кос.

Не магу сабраць гэта золата дзіўнае,
асушыць перлы рос
на крылатых брывах маёй казкі.
Шопат слухаю вуснаў
і зайздросччу чырвонаму шнуру караль,
што вясёлкай абвіў яе шыю.

Адпачні!

Не скора адведзеш зноў,
калі вогнішча вецер распаліць
з асенняга лісця,
калі песень жывіца
ператворыцца ў цвёрды бурштын.

Ды ніяк не збяру
золата дзіўнае кос маёй казкі!
Ужо з-за курганоў
хмар чаўны наплываюць.
Мо' за табой столькі парусаў сініх
выслала мора?

27.V.1938 г.

* * *

Я гляджу на дываны. Купец татарын
расхінуў іх. Ну і дзіва,—ў цеснай краме
пахнуць стэпам і пустынь гарачым жарам,
ззяюць марамі і дзівамі Сезаму.

А ў кутку вісяць і цэняцца другія:
неба, нівы каласістыя і браткі.
— Колькі хочаш вось за гэтыя, льняныя—
за напеды і за казкі маёй маткі?

Паглядзеў купец—я голы. Ну і цэніць!
Замест трох у вочы кажа мне пятнаццаць.
Калі ўсё, што меў, на стол сыпнуў я,
ён пачаў, яшчэ не верачы, смяцца.

Але ўсё пералічыўшы да санціма,
змоўк і глянуў на мяне з нямым дакорам,
быццам я яму прыпомніў горы Крыма,
вінаграднікі забытыя і мора.

29.V.1938 г.

* * *

Навучыліся танна разменіваць помсту,
аплятаць хмелем лірыкі подыхі буры,
і пляць на дарогах чужых і не простых,
і выводзіць напеў залацістым ажурам.
Навучыліся ў спрэчках патаківаць неяк,
забываць там, дзе лепей, сваё нават імя,
і на чорных,

не змытых агнём,

юбілях

струны перабіраем рукамі худымі.

Толькі ўсё і дагэтуль яшчэ не умеем,
можа, самага простага, смешна-малога:
не глядзець там, дзе ў сонцы жыццё зелянее,
і хадзіць на пяць крокаў
адзін ад другога.

4.VI.1938 г.

ПАЖАДАННЕ

Каб хутчэй пустое зелле,
колас ветрам наліваны,
вещце сплеченага хмелю,
і крапіву ля парканаў,
і сагнутую на вытак
нашых рэк нядолю-гора,
і дубцы сівой ракіты,
і з лапцёй усе абры,
хмар звісаючыя грывы,
песні, вырашшыя з плачу, —
у жніво на нашых нівах
нерагнуць на серп гарачы!

6.VI.1938 г.

* * *

Перш доўга лес

на гусях граў зялёных,
пакуль не выплыў вераснёвы дзень.
Як зоры, ападаючыя з клёнаў,
пасыпалася

лісце

па вадзе.

Паблытаў вецер струны тонаў розна.
І нехта ўстаў з развеяным чубом
і рэзка перавёў

ад неба

да барознаў

маланкі залатым смыком,
і кінуў хмары, кінуў і узветрыў,

падзёр .

худымі пальцамі

галля.

І ты заплакала, што ўжо на гrom аркестра
не адазвалася зямля.

10.VI.1938 г.

* * *

Марозны белы вецер хіба
не супакоіцца да рана.
Цвяты крышталныя на шыбах
цвітуць і пальцы мае раняць.
Там, дзе калісь глядзелі ўдаль мы, ---
ў снягах паўночнае Сахары—
гараць сярэбраным пажарам
смалістыя за шляхам пальмы.
Усе год новы спатыкаюць...
А снег гусцейшы і цямнейшы...
І ноч усю агнём палаюць
мае пурпуравыя вершы.

5.XII 1938 г.

* * *

Перагледзяць, памацаюць слова
і панюхаюць, можа, раз пяць.
За працяжнік, за пункт каляровы
канфіскаты наложашь пячаць.
Папытаюцца—можа знаёмы
той ці іншы замоўкшы паэт,
і ці даўна знаём з Апалонам,
з Дыянісам, з Сатырам і Зет?
І пайдучь—да наступнай візіты...
Толькі вочы бяссонна гараць,
і не ўбачыш, як дзень перажыты
зноў крывёю спывае з пярэ.

4.1.1939 г.

СКРЫПКА

Калыхаў дрэвы вецер.
Песні сінія хвоя
каля звонкага сэрца
апляла дробнаслоўем.

Таму ведае сёння
вуснаў шопат гарачы,
як хто ноччу бяссоннай
весьляліцца ці плача.

Павядзеш толькі смыкам, —
у віно, што не выпіў,
цвету яблыні дзікай
ці слёз нейчых падсыпе.

6.1.1939 г.

* * *

Зноў шкода мне родных аселіц,
скрыпучых на полі калёс.
Туман серабраны абеліць
атаву звіячую, плёс.
Зара на куросаднях ціха
збіраецца ўжо начаваць,
а мне яшчэ хочацца крыху
на ржышчы пустым пастаяць.
Як быццам, адходзячы ў горад,
забыўся сказаць весялей,
каб і без мяне усе зоры
гарэлі над вёскай маею.

21.1.1939 г.

ЧАКАЕМ СОНЦА

Чакаем сонца. Сцелецца туман,
плыве з палос рунеючых, па горах,
на дрот заснуўшы, на густы паркан,
і тонуць цені стражнікаў і зоры.

Павук жалезны пераплёў акно.
А мы гімн сонцу пішам на граніце.
І кожны раз, як загрыміць звяно,
па камню прабягаюць бліскавіцы.

Пакуль угледзяць—бурай веснавой
напеў наш, будзячы зару, празвоніць,
пакуль заглушаць—іншыя начой,
устаўшы, песню высекуць ў бетоне.

І хто-б з асенніх сцежак ні прышоў,
шрамы пазнае, змест іх адчытае,
і не засне!.. І будзе ноччу зноў
з-пад звенняў цэгла сыпацца сырая.

11.VII.1939 г.

* * *

Усё менш маіх таварышоў.
Адных сляды пясок заваяў
ці недзе спяць на Пірэнеях
пад щіхім попелам снягоў;
другія—сёння уначы
драты іржавыя пілююць,
як ломяць мур і краты—чую,—
паўзу і я ім памагчы.
Мо' разбуджу і тых, што спяць...
А гэтым, пэўна,—пакуль выстрал
сыпне на вочы чорным лістам,—
паспею песню перадаць!

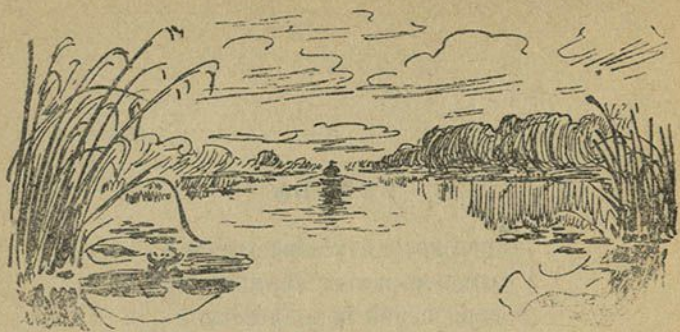
28 VIII. 1939 г.

ВОСЕНЬ

Цяпер гасцей убачыш рэдка
і тыя, змораныя сном,—
а вераснёвай зорнай сеткай
зацягнена у тоні дно.
І пакідаць на вецер блага
такую музыку без слоў,
не пырснуць серабраных ягад
пявучым у руках вяслom,—
пакуль яшчэ паэты дома,
турысты спяць да дзесяці,
пакуль па выцвіўшых альбомах
не удалося разнясці
наднарачанскіх акварэляў,
плывеш дзень парусам падняць,
а ключ гусей

і хмараў белых
адносіць вецер на паўдня.

7.IX.1939 г.

* * *

Вячэрняе люстра вады
распырскалася пад вяслom.
Над ім халадок малады
ўзмахнуў вераснёвым крылом;
ўзмахнуў і ў рачную траву
атрос млечны шлях светлякоў.
Па царстве заснуўшым плыву
русалак, праяў, лесуноў.
У ног маіх ліра і сам
пясняр я, баян-чарадзей,
шапнуў-бы заклацце струнам,—
збудзіў-бы мінулага дзень...
Але няхай дрэмле жыццё,
паросшае цінай густой,
пакуль над туманным трысцём

не звоніць з турбін вадарой.
Збуджу тады чары балот,
як ў топях агні замігцяць,—
каб, вывеўшы свой карагод,
не мог вадзянік рагатаць.

1939 г.

* * *

Зноў загарэліся сосны над краем.
Дзе-ні-дзе снег прытаіўся на лядах.
Звонка з вячэрняй зарою сплывае
чыстых крыніц серабраная радасць.
Плоткай іграючай быстры мой човен
выплыў, мінаючы звішшыя дрэвы,
і ў поўнаводны, успенены Нёман
разам з другімі закінуў я невад.
Нехта русалку злавіў залатую,
нехта хваліўся на вёсцы бурштынам,
выцягнуў сетку цяжкую і чую:
песня звініць, забытаная ў ціне.
Вышаў на бераг,—усе акружылі
і пра улоў мой шчаслівы пытаюць...
Даўна, відаць, рыбакі не лавілі
песень вясняных з рэк нашага краю!

1939 г.

* * *

Гэта песня прайшла праз гады і муры,
павуцінне парваўшы калючых драгоў.
Гэта песня гарэла ўначы і гарыць —
і таму на цымбалы кладу яе зноў.
Сёння пеніцца — бродзіць рабінавы хмель
у грудзях і у жылах мазолістых рук.
Толькі ўскінеш чупрыну — вішнёвая бель
ападае на звонкае полымя струн.

Засцілайце сталы, горы, нівы зарой!
Развявайце, вятры, туман ў полі сівы!
Мы за край, апаясаны Нёмнам-ракой,
за вясну, што на крыллях нясуць журавы,
і за моладасць даўніх баянаў-пяўцоў,
і за моладасць нашу, за сонца і шыр
небасхілу, за даль неапетых шляхоў, —
падымаем з гарачаю брагай каўшы.

Толькі ў гэткія дні трэба ў струнаў лады,
перастроіўшы, ўліць волі сталь, тонаў медзь, —

каб ад цвету вачэй і ад шчасця яны,
не рвучыся, маглі зіхацець і грымець.
Бо ўжо з нашых курганаў—з жыцця рубяжоў
сокал меж не пабача, гусяр і ратай,
толькі стэп на усходзе ў агні каласоў,
а на захадзе мора—сінеючы край.

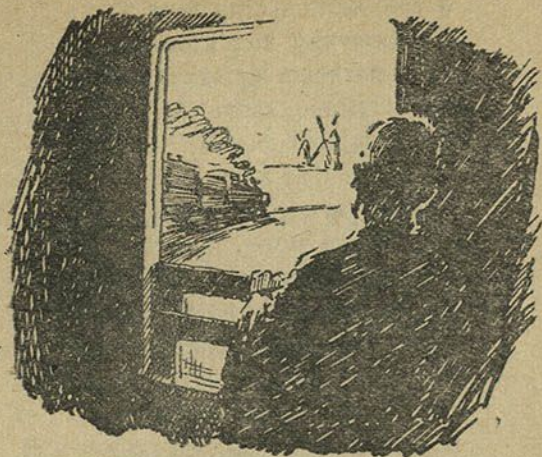
1939 г.

НА ПЛОШЧЫ ЛЕНІНА

Асенні дзень. Звіняць лісты,
не адляцеўшыя у вырай.
У змроку раннім і густым
ён бронзавы на плошчы вырас.
Здалёку, з Смольнага прышоў
і стаў, глядзіць, як залаціцца
ў чырвоным полімі сцягоў
ордэнаносная сталіца.
Сталёвым крокам перад ім
пад ўзрывы медныя аркестраў
ідуць калоны, залатым
сцягоў абвеяныя ветрам.
Дрыжыць зямля, гараць штыкі,
на шлемах баявыя зоры.
І танкі, і грузавікі,
цяжкіх калёс гарматных говар.
І ўсіх вядзе ў зары сцягоў
да мрамарнага п'едэсталу,
да мэты сонечнай, яго
саратнік—непахісны Сталін.

Ён край наш вызваліў з турмы,
ён сонца запаліў над намі,
і радасныя сённы мы
ідзём шырокімі шляхамі.
Зачараваныя глядзім
на сілу, моц сваёй радзімы,
што ззяе полымем жывым.
І вусны самі шэпчуць імя
таго, хто з Смольнага прышоў,
таго, хто ў гэтым ветры сінім
калыша зарава сцягоў
і правіць лётам сакаліным.

7XІ. 1939 г.

У ДАРОЗЕ

Упершыню шум верасоў,
звон журавоў над краем,
знаёмых і таварышоў
спакойна пакідаю.
Бо ведаю—і без мяне
ў садах збяруць чарэшні,
і ўжо ніколі ў сэрцы жней
не засумуе песня.
Цягнік ляціць. Яшчэ гараць
агні ў вагоне слепа,

а ўжо калышыцца зара
падсолнухаў над стэпам.
І не паспеш крыкнуць:—Глянь,
якая шыр—дарога!—
а велізарная зямля
кідаецца пад ногі.
Хвалюе вецер курганы.
Тут, як па мору, бродзіш,
на'т забываешся ў якім
цягнік ляціць стагоддзі.
Але бялеюць воблакі
і топалі, з усходу
з калгасным хлебам ветракі
насустрэч нам выходзяць.
На сотні вёрст перада мной
кавыльная раўніна,
і Дон над ёю цецівой
сцягнуў лук неба сіні.
Таварыш мой, акын стэпоў,
з дамброй не расстаецца.
Напеў яго гартаных слоў
я разумею сэрцам.
Бо пра адно мы з ім пяём,
адно палае імя
над гэтым стэпам, над Дняпром
і над усёй радзімай.

1940 г.

НАД МАГІЛАЙ М. БАГДАНОВІЧА

Прагучыць сірэна ў порце часам.
Кіпарысаў дрэмле ціхі сад.
Дрэмле Ялта, па крутых тэрасах
льецца вішань белы вадапад.

Тут вясна асыпала ўсё цветам
і цяжэй знайсці ўчарашні след.
Хоць над раннім курганом паэта
напісалі імя і санет.

Мне шкада, што спозніліся годы,
а твае так рана адввілі—
сёння разам вышлі-б да усходу
прывітаць радзімы караблі,

рокат мора, збуджанага ветрам,
воблакаў ключ сіні і зару,
што з вяршынь аснежных Ай-Петры
кожны дзень плыве на Беларусь.

Курганоў прадвечнага спакою
кіпарысы вартай сцерагуць.
Але, пэўна, калі гром прыбою
змоўкне і растае ў пене гул—

чуеш ты, як звоняць сосны ціха,
як, палі вітаючы свае,
недзе ўнучка слуцкае ткачыхі
пра вясну шчаслівая пяе.

10.V.1940 г.

* * *

Восень тлее, і з лясной глушы
вечер пах прыносіць гаркаваты.
Вось і хата: дзед яшчэ імшыў
зруб яе смалісты, сукаваты.
Я ужо старога не застаў,
без яго зардзіліся асіны.
Ён памёр пад шум асенніх траў,
толькі стрэльбу ў спадчыну пакінуў.
Цецярук з яго дніку ўзяцеў.
Па прывычцы стрэльбу я рыхтую
і сачу за ценом паміж дрэў,
хоць, напэўна ведаю, спудлую.
Што-ж, няхай шчасліва ён ляціць,
будзячы прадвечныя абшары,
выстрал толькі рэхам прагучыць,
як напеў ці восені фанфары.
Я іду ў стары, знаёмы лес
па знаёмых сцежках і палянах,
дзе ў зялёнай некалі імгле
я хадзіў з старым на паляванне.

Ён вучыў сляды распазнаваць,
гаварыць на галасах птушых,
да зямлі прыпаўшы, вычуваць
кожны шум і пах крыві звярынай.
І калі паліцыя ў сяло
прыхадзіла—выкрадаўся першым,
і хаваў жвіроўку, і ў дупло
радзіў мне хаваць і мае вершы.
Не адзін зарубцаваўся знак
з тых часоў панурых і балючых.
Над старымі пнямі маладняк
расшумеўся галасамі пушчы.
І хоць больш ніколі на яву
тут стары не пройдзе паляўнічы, —
я вышэй ўздымаю галаву
на вяршыні сосен падзвінца.

5.1.1941 г.

* * *

Я, можа, сотню раз прайшоў
па роднай старане,
прастор і даль яе шляхоў
даўно знаёмы мне.
Чуў, як у цемры векавой
стагнала у ярме,
і ўсходы руні маладой
касіла градам смерць.
Я межы бачыў, на якіх
нядолі рос асот,
муры астрожныя і ў іх—
зняволены народ.
На могілках і ўсюды быў,
дзе хмараў цень лягла,
дзе толькі песня барацьбы
са мной прайсці магла.
Таму прастор калгасных ніў,
свабодная зямля,
і нашы сонечныя дні
век славіць буду я.

І як не пець, калі вясну,
што растапіла снег
і ажывіла старану,
сустрэць прышлося мне?
Сустрэць не схіленай сасной
над польным курганом,
не адзвінеўшаю струной
і на'т—не старыком.
Зрок ясна бачыць прад сабой
шляхоў і рэк узор,
над Маўзалеем, над зямлёй
праменне вечных зор.
І голас гулкім серабром—
пяеш—звініць ўдалі,
ў трэль салаўіную ці ў гром,
ў любую песню лі.
Яна скупаецца ў жытах,
высокіх і густых,
яна зайграе у барах
на соснах залатых.

24.IV.1941 г.

З любоўю ткуцца палотны
з бавоўны, з лёну і шоўку,
якімі атуляцца ўзорна
мільёны шчаслівых дзяцей,
дзявочыя стройныя грудзі
і хлопцаў шырокія плечы;
палотны, якімі засцелім
святочныя

нашы сталы.

Дык тчыце-ж, браты, лятуценні,
ва ўзорах — шляхі самалётаў,
цудоўныя казкі і песні,
ўраджаяў калгасных плады!
Для Сталінскіх

слаўных паходаў,
для новых Кастрычнікаў, Маяў,
для новых савецкіх рэспублік
чырвоныя

тчыце сцягі!

28.IV.1941 г.

ТЫ БУДЗЕШ ЖЫЦЬ, РАДЗІМА!

Мы з года ў год мазольнымі рукамі
кавалі зброю моцную сваю,
каб ў мірны час над нашымі палямі
яна звінела ў каласох з сярпамі,
а ў грозны час служыла у баю.

Сцягі радзіме працавіта ткалі, —
у кожнай нітцы нашых сэрц прамень, —
каб ў мірны час яны, як сонца, ззялі
і справядлівым гневам запалалі
над лютым ворагам у грозны дзень.

Мы гадавалі дружбу ў сэрцах смелых,
каб ў мірны час за працай, за сталом
яна звінела песняй і кіпела
у маладосці нашай, у вяселлі,
а ў грозны час была маім клінком.

Сягоння ўсё праверылі ў агні мы:
сталую зброю, дружбу і сцягі.
Ты будзеш жыць, квітнець, мая радзіма!

Дарма груган над хмарамі сівымі
вядзе свае смяротныя кругі.

Няма штыкоў, якія-б нас скрышылі,
і хмар, якія-б заслانیлі дзень,
і сілы, роўнай мужнасці і сіле,
што, разгарнуўшы сталінскія крыллі,
да славы неўміручай нас вядзе.

1943 г.

МЫ ВЕРНЕМСЯ

Клубамі чорнымі дым віўся,
ўгрызаўся ў вочы і ў раллю.
Мы адступалі, падпаліўшы
свае сядзібы і зямлю.

Каб там, дзе завітае вораг
або яго заблудзіць конь, —
бурлілі рэкі і азёры,
і помсты палымнеў агонь.

І ўсюды ў полі і ў акапах
фашысцкіх гадаў і іх зрок
душыў, сляпіў гарачы попел,
магільны замятаў пясок.

Настане дзень баёў апошніх.
Мы адступілі, каб было
дзе легчы ворагу на пожнях,
паросшых сіняй гавылой.

А мы шляхі вярнуцца знойдзем,
як вырай іх знаходзіць век,
па сонцу, што над намі ўзойдзе,
па звону беларускіх рэк.

27.VIII.1941 г.

НЕ ШКАДУЙЦЕ, ХЛОПЦЫ, ПОРАХУ...

Не шкадуйце, хлопцы, пораху,
куль гарачых і гранатаў.
Усе, каму свабода дорага,
падымайцеся на ворагаў,
на катаў!

Пушча змрочная, высокая,
недаступная паляна,
будзь ты могільнікам ворагам,
стань прыстанішчам для сокалаў —
партызанаў.

Век жывым звяр'ю не вырвацца
і ад помсты не схавацца.
Нашы сілы растуць, шырацца, —

над Дзвіной стаім, над Прыпяцю
на варце.

Днём буранамі крылатымі,
быццам цень, праходзім ноччу
сонным лагерам, між хатамі,
зніштажаючы гранатамі
банду воўчу.

Чуюць гады ў кожным шораху,
што ўжо блізіцца расплата,
чуюць з страхам песню ворагі:
не шкадуйце, хлопцы, пораху
на катаў!

24.IX.1941 г.

МАЦІ

Старая маці за лучынай
кашулю шые і узор
выводзіць песняй салаўінай,
шляхамі святаянскіх зор.

Сын — вольны сокал — партызаніць,
але настане час, з лясоў
ён у кашулі вышыванай
да маці вернецца дамоў.

А можа, можа злая куля
ўпляце ў узор смяротны цень,
чырвонай ружай на кашулі
кроў дарагая зацвіце...

Не, не павінен ён загінуць.
Старая хіліць галаву,
і слёзы на кашулю сына
з вачэй гарачыя пльвуць.

Паўночны сон не хмарыць маці.
На шыбах пачынае дзень.

Чырвонай ніткаю заклацце
тчэ на кужэльным палатне.

Закляцце ад варожай кулі,
ад лютай смерці, ад пятлі,
ад груганоў, каб праз кашулю
дастаць да сэрца не змаглі.

15.III.1943 г.

Г А С Т Э Л А

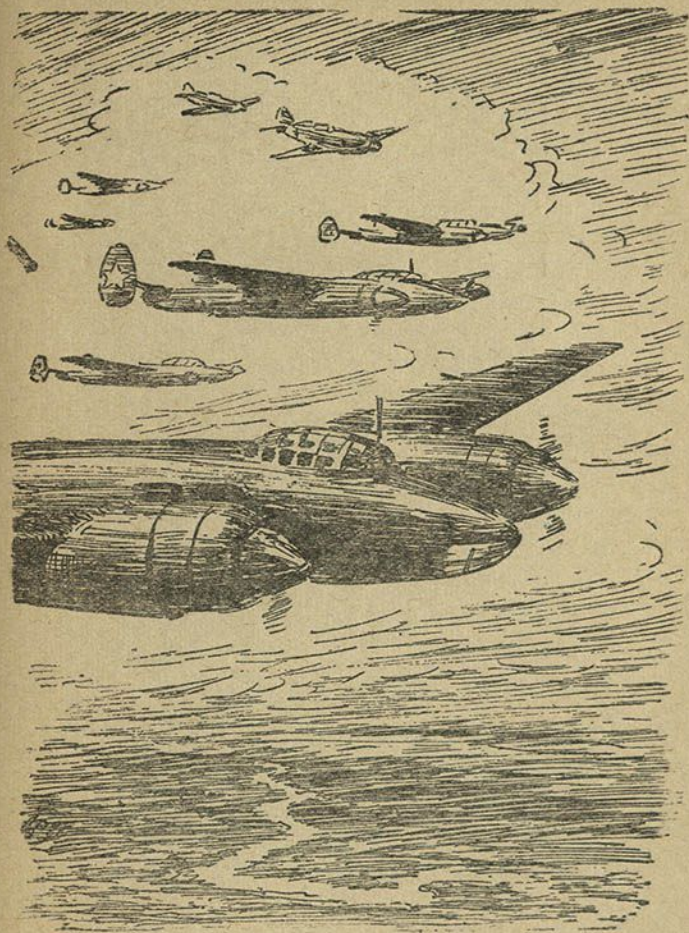
Ты ляцеў над краінай бацькоў.
Пасівеўшыя замкаў вежы,
стрэхі хат, даль блакітных палёў
і, як жнеі, бярозы на межах...

Самалёт, бышчам чайка зарой,
пранасіўся над хвалямі жыта,
будзіў нетры плужанскіх бароў,
легендарнае возера Світазь.

І нішто не казала аб тым, —
у той дзень і спакойны і ясны, —
што засцеліць зямлю гэту дым,
што ў крыві хутка сонца пагасне,

і што прыдзеца нам, капітан,
скрыжаваць з лютым ворагам зброю,
што краіна бацькоў можа стаць
хутка помнікам славы герою...

Гул мацнее, расце над зямлёй.
Дбайна сочым за кожным палётам.

Можа, над паласой франтавой,
крылле ўбачым твайго самалёта?

Не відаць... Толькі яркім агнём
небасхіл азарыўся пагасшы.
І на захад звяно за звяном
пралятаюць знішчальнікі нашы.

Пралятаюць яны штурмаваць,
зніштажаць лютых ворагаў смела,
і ў агні, ў кожнай бітве шукаць
самалёт капітана Гастэла.

1942 г.

НА РУБЯЖЫ

Заходні вецер з нетраў баравых
нясе з сабой пажоўклыя лісты,
нясе, цярушыць на падзол сівы,
на ўзгорак безымянны і круты,
што павуціннем аплялі драты.
Лісты лажацца, як гарачы жар,
на вочы змораных байцоў, на твар.

Пачуўшы дотык вераснёвых крыл,
як дотык чулай матчынай рукі,
сваіх вачэй не зможаш не адкрыць.
І, ўбачыўшы лісты бяроз, ракіт,
ўспомніш край пакінуты, ў якім
яны раслі, з якіх шляхоў, палос
у твой акуп іх сухавей занёс.

На іх не вераснёвых зор сляды,
а кроў сясцёр, закатаваных кроў,
і папялішчаў неастыўшых дым,
і зарава палаючых лясоў.
Няхай для паўшых—гэта ліст вяскоў,

для нас — жывых — прывет з святой зямлѣ,
дзе мы таксама некалі раслі.

Ноч ападае, шалясяць лісты.
Курлыкаюць у небе журавы.
І, бы ўздагон, успыхнуў залаты
прамень ракеты. Праз туман сівы
мо' знак хто даў ім, каб на паплавы
яны вярталіся да родных гнёзд, дамоў,
куды з баямі батальён ішоў.

8.IX.1943 г.

ПІСЬМО

Толькі ноч настае, —
і ўзрываюцца, падаюць зоры.
Ужо трэція суткі
ніхто з нас вачэй не змыкаў.
Нават чорным здаецца
над намі устаўшае сонца
і, як мірнымі днямі,
на ўзлессі расцвіўшы чабор.

Хто заснуў вечным сном
на здабытым акопе,
хто — ад зморы —
на спаленай ніве прылёт,
але ўсе па загаду: наперад!
Гатовы, —
нават паўшыя, —
ўстаць і ў атаку пайсці.

Падпаўзае сястра.
Часам раны каму перавяжа,
часам вусны вадою

з баклагі асвежыць..
— Сястра!
Паднясі нам патроны
ад тых, каму больш непатрэбны.
Хутка кончу пісаць —
і адправіш вось гэта пісьмо:

«Дарагія мае!
Недзе вы з-за Урала, з-за Волгі
кожны дзень углядаецеся у той бск,
дзе палае агнём Беларусь.
Перад намі наш край!
І насустрач выходзяць бярозы,
быццам маткі, што з часу расстання
стаялі, чакалі сыноў.

Хутка зноў загудуць
і зазвоняць вагоны
на радзіму з далёкіх усходніх палёў.
Толькі вы не сумуйце,
пабачыўшы нівы стаптаныя, —
мы іх бачылі першыя,
першыя імі прайшлі.

Попел іх нам асеў
назаўсёды на скроні,
нас апаленымі абымалі
рукамі сады.
Хоць у ранцах у нас

былі толькі сухар ды набоі, —
красаванне і зелень лістоў
абяцалі мы ім...

Недзе стогне зямля
пад варожай лавінаю танкаў.
Узрываюцца зоры над намі.
Атака...»

— Сястра!

Калі я не дакончу пісьмо,
ты дапішаш:
радзімы рубеж перайшлі мы,
і сям'і і сябрам
з Беларусі прывет перашлеш.

1943 г.

28 ЧЭРВЕНЯ

(Памяці Я. Купалы)

Зноў чэрвень вуліцы Масквы
заліў расплаўленым блакітам,
вяснянай зеленню абвіў,
і толькі дальні гром зенітак
напамінае — бой ідзе.

У гэты час душой салдата,
душой паэта, кожны дзень,
як раны боль, адчуеш страту.

У змрочнай зале цішыня.
Сябры прыходзяць развітацца.
Як сэрца звон-набат суняць
каля тваёй труны на варце?
Ты не памёр, ты адпачыць
прылёг, змарыўшыся у скрусе,
і чуеш, як Сула гучыць,
і сніш ты сны аб Беларусі.

Але хаўтурны рэквіем —
жалобны марш — ўсяму пярэчыць.

І між вяскоў вясняных крэп —
на провады, не на сустрэчу.
Тваю труну нясуць сябры.
І колькі плеч яна схіляе,
як навальніца у бары,
як хмара над далёкім краем.

Смерць пагасіла песняра,
забрала ў грозную гадзіну,
калі пажарышчаў зара
яшчэ лунае над краінай.
Але жыве і будзе жыць
баяна песня, што з народам
прайшла да ясных зор, крыніц
усе пакуты і нягоды.

Дарэмна ворагі яе
спаліць стараюцца і знішчыць.
Яна з руінаў устае,
з гарачых Мінска папялішчаў;
яна вядзе і кліча ў бой
знішчаць фашысцкі зброд паганы.
Над Нёмнам, над Беразіной
яе спяваюць партызаны.

Настане дзень, настане час —
усе збярэмся на радзіме.
Ты вечна будзеш сярод нас.
І непаўторнай тваё імя

легендай стане у вяках,
паходняй, што сваім праменнем
паможа ў будучыню шлях
прабіць наступным пакаленням.

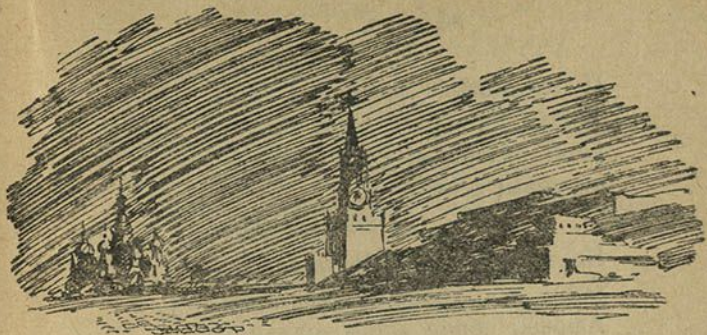
30.V.1943 г.

МЫ ЗНОУ НА МЕСЦЫ ТЫМ...

Быў чэрвень.
Эшалоны рана
на фронт спяшаліся, ішлі,
прыбраныя цвятамі Казахстана,
сібірскай хвойй, сінявой ліманаў,
калоссямі украінскай зямлі.
На абгарэлых на перонах нашых
іх сустракала шмат сірот і ўдоў.
Усе яны успаміналі паўшых
сваіх бацькоў, сваіх братоў, сыноў.
Байцы сціралі пыл зялёнай мятай
з гарачых касак, хлеб дзялілі свой.
Боль забываючы, дзіця рукою
цягнулася пагладзіць ствол гарматы.
Мінулі дні...
Мы зноў на месцы тым,
дзе ўсё тады заслаў агонь і дым,
дзе шквал прайшоў варожай чорнай сталі.
З-пад першых снегавых праталін
сінее рунь.

Не, не ад гора мы
крыпалі да зямлі радзімае грудзьмі,
але ад радасці, што недарма тут
выходзілі насустрач цягнікам,
і недарма дзіцячая рука
цягнулася да нас і да гарматаў.

23.11.1942 г.

НА ЧЫРВОНЫМ ПЛЯЦУ

(З паэмы „Янук Сялба“)

Поўнач.

Куранты крэмлёўскія звоняць.
Не уцячы ад назойлівых дум,
што агарнулі

і пляцам чырвоным,
як неадступныя цені, ідуць.
Можа за гэтую ноч над краінай
новы лес шыбеніц вырас, і зноў,
рукі скруціўшы, на здзек, на чужыну,
вораг пагнаў і сясцёр і братоў.
Вецер праносіць заходнія хмары,
толькі не снежнай мяцеліцы бель —
попел гарачы далёкіх пажарышч

мне ападае

на твар,

на шынель.

Попел далёкіх загонаў, з якімі
звязан, як чарамі лёсу, навек
ўсімі карэннямі і залатымі
струнамі песень

і жыламі рэк.

Некалі марыў: пабачыць Таіці,
каб у жытнёвым напаве маім
Афрыкі сонца магло залаціцца,
ванты звінелі

з прыбоем марскім.

Быў-бы сягоння шчаслівым з нас кожны
хоць на руіны вярнуцца дамоў,
да абгарэўшых бяроз прыдарожных,
да незасеяных нашых палёў.

Ведаю — страт яшчэ будзе нямала
і ў пераможным апошнім баю.

Веру — дзень прыдзе,

і з урай Купалы

вернемся мы на радзіму сваю.

Можа не суджана з нас каму будзе
поўдзень убачыць

над Нёмнам,

Дняпром,

можа буранамі ўспенены студзень

і над маім прашуміць курганом.
Песню сябры занясуць на радзіму
ў касках паходных,

у ранцах сваіх,
песню, якую спавітыя дымам
хвоі чакаюць на снежках маіх.
Звоняць куранты над пляцам Чырвоным.
Хутка світанне.

Ярчэй і ярчэй
з цёмнай імглы і завеі шалёнай
перада мною ўстаюць:
маўзалеі,
вежы і зоры, прыбраныя ў іней.
Колькі, Масква, ты мне шчасця дала!
Колькі ты раз у цяжкую гадзіну
яснай надзеяй, прытулкам была!
Можа таму з табой зліты навекі
ўсе мае думы і струны душы.
Так толькі часам зліваюцца рэкі,
каб на прадвесні

ільдзіны крышыць.

1943 г.

У МЯЦЕЛЬ

Буран, як ашалелы, вые,
снег уздымаючы сівы.
Стаіць нямецкі вартавы,
кляне буран, снягі Расіі,
што замялі кастроў агонь,
абоз, палаткі, батарэі,
і думы пра далёкі Рэйн,
і курганы сяброў яго.

Сон морыць. Толькі не заплюшчыць
вачэй, сячэ сцюдзёны град,
і страх залазіць пад бушлат
з звярыным стогнам цёмнай пушчы.
Вось замаячыў нейчы цень.
— Стой, хто ідзе?..

Няма нікога.

Чарнее слуп каля дарогі,
ды снег мяцеліца мяце.
А мо' не слуп? Зноў кліча:
— Хто там?

І раптам чуецца адказ:

— Паслухай, не страляй у нас, —
свае, салдаты з восьмай роты.
Дамоў наравіліся мы,
каб адплаціць за ўсе нягоды
і ганьбу з нашага народу
крывёй праклятых гадаў змыць. —
Адзін — ледзь рызманом прыкрыты,
з забінтаванай галавой,
другі — аблеплены зямлёй,
у касцы, кулямі прабітай.
— Ідзем ад самае Масквы,
тут і зямля нас не прымае,
і сем'і кожнага чакаюць...
Ну, што-ж, прапусціц, вартавы?

Яшчэ ён думае, гадае:
мо' гэта людзі не свае,
ды, раптам, трупы пазнае,
і з рук вінтоўка выпадае.
Салдаты ў снежнай тонуць мгле,
а вартавы стаіць, не знае,
ці гэта сон, ці здань якая.
Але бялее свежы след.

І з цёмнай пушчы вее жахам.
Займаецца з усходу дзень,
і ад абору ён ідзе
іх следам на далёкі захад.

А па абочынах гараць
і тлеюць папялішчы сёлаў,
ды над бяскрайнім полем голым
няе разгневаны буран.

12.11.1942 г.

* * *

Я майстэрню скульптара люблю:
груды мрамара, граніта, гліны,
дзе мастак, як Саваоф біблейны,
ажыўляе чарамі зямлю,
дзе, забыўшы адпачынак, сон,
шлях жыцця свайго, як міг кароткі,
ускрашае цені сваіх продкаў,
славу нашых гераічных дзён.
За акном прамень вячэрні лёг,
блізка восень, з ёй глухая поўнач.
Мо' яшчэ мне некалі ў працоўню
суджана пераступіць парог
і адчуць на вуснах анямелых,
на вачах сталь вострую разца
і убачыць, што шляхі жыцця
за маім курганам пашырэлі.

15.IX.1943 з.

* * *

Қаб мары-сны, як ліст сатлеўшы,
не змыла бурных дзён рака,
я ў непакорных рыфмах вершаў
іх працавіта замыкаў.
Але праз дзень усе, як брага,
перабрадзіўшая ў віне,
не уталялі вечнай прагі
і больш не пешылі мяне.
Хіба таму і нам, паэтам,
пражыўшым век, апошні дзень
здаецца днём тварэння света,
тае зямлі і неба, дзе
ты не паспеў імя даць лепшай
краіне казачнай сваёй
і на'т усім шматлікім вершам,
што размінуліся з табой.

1944 г.

ТЫ СЁННЯ ДАЛЁКА..

Ты сёння далёка, сяброўка мая.
Над фронтам успыхнуў чырвоны маяк —
і пашчэрблены месяц — і мо' на яго
усе батарэі адкрылі агонь.

А ён паміж хмараў плыве ўсё вышэй,
туды, дзе за валам акупаў, траншэй
над Волгай стэповая дрэмле зямля,
і толькі не спіш ты, сяброўка мая.

Ты слухаеш ветру асенняга шум
і сумных ніяк не пазбудзешся дум,
і не уцячэш ад самотных гадзін.

Калі-ж уначы прачынаецца сын,
малымі рукамі абдыме ў журбе,
папросіць і ласкі, і песні ў цябе, —
яму не адмовіш, яму прапяеш
пра Нарач далёкую, пра Белавеж...
І ў гэтую песню заслухаўся я,
хоць ты і далёка, сяброўка мая.

8.XI.1943 г.

ПЕРСЦЕНЬ

На раненай бярэсце
вясняны сок густы, —
жыццё і смерць, як персцень
алмазны, залаты.

Напоўнім кубкі сокам,
о, мілая мая,
і ў кубак твой глыбокі
свой персцень кіну я.

Яго іржою чорнай
не спляміць — залаты,
не так як той, што ўчора
ўзяла на палец ты.

28.IX.1943 г.

КАЛІ СУСТРЭУ ЦЯБЕ...

Калі сустрэў цябе я вечарам,
адчуў і радасць і трывогу,
і затрымаўся, быццам нечага
я не узяў з сабой ў дарогу.

Чаго? Кавалак хлеба чорнага,
ў якім дыміць радзімы попел,
прамень Палярнай з неба зорнага
ці жвіру з першага акола?

Не, гэта ўсё са мной, як некалі.
Аднаго толькі нехапае:
зцененых густымі вейкамі
тваіх вачэй, што сонцам ззяюць,

тваіх валос, якіх не краталі
ні навальніцы, ні туманы,

І рук, пахучых польнай мятаю,
і вуснаў, моладасцю п'яных.

Усё ты гэта добра ведаеш.
Калі-ж цябе я сустракаю,
мяне — знарок ты ці нясведама —
на раздарожжы пакідаеш.

На раздарожжы, дзе віднеецца:
«Налева ці направа пойдзеш, —
пустыня прад табой расцэлецца
і век спакою ты не знойдзеш»...

Ды я спакою не вымаліваў,
і не жабрак — прасіць спагады,
хоць ахапіла мяне зарава,
як лес гаручым лістападам.

Іду і сам з сябе дзіўлюся я,
як вусны, спаленыя сёння,
пра твае вочы, косы русыя,
не стогнам, але песняй звоняць.

Той песняй, ад якой ніколі мо'
мяхоніць ўратавацца сілы:
яна праб'ецца сонца полымем
і за апошнім небасхілам.

28.X.1943 г.

* * *

Мы берагам мора ішлі.
Каб хвалі не зблыталі кос,
не змылі, як перлу з зямлі,
цябе на руках я панёс.

Шчаслівы, я чуў за сабой,
як хвалі крычалі: «Аддай!»
І, ўзняўшыся, чайкі гурбой
праводзілі ў сінюю даль.

Пасля, як пакінула ты
на ўзмор'і мяне аднаго,
не раз я прыходзіў сюды,
шукаючы следу твайго.

Ды следу нідзе не відаць,
зраўнялі ўсё хвалі. Адны,
як думы цяжкія, ляжаць
апаўшыя з круч валуны,

як думы цяжкія, якіх
і ў сэрцы нялёгка насіць
і нельга прыбсем марскім
з пясчанага берага змыць.

31.V.1943 г.

ЛАСТАЎКІ

Тут жорсткі бой нядаўна быў.
Стаіць счарнелая вярба,
і вадасточная труба,
ў якую дождж і гром трубіў,
ўсім абвяшчаючы вясну,
вісіць аглохшы, а над ёй
будуюць зноў прытулак свой
дзе ластаўкі.

І на сцяну
ужо ўзабраўся дзікі хмель,
нібы чакае, што ў акне,
як некалі, яму мільгне
рука ці кос дзявочых бэль.

На вуліцы баец стаіць.
І ён угледзеўся ў акно,
нібы спадзеючыся зноў
сустрэць ля гэтых камяніц

І дзеўчыну і маладосць.
А мо', пакуль яны дамоў
з далёкіх вернуцца шляхоў,
пільнуе ластавак гняздо?

15.V.1943 г.

ЯНА ХАТУ БЯЛІЛА...

Яна хату бяліла
і чароўнай рукою
сцены, столь абвадзіла
васільковай каймой.

Я глядзеў у здзіўленні
на разліў сінявы
і на вочы-праменні,
на блакіт іх жывы.

Хоць быў час адыходзіць,
ды ніяк я не мог,
аж да сонца усходу,
кінуць хаты парог.

Бо шляхі і крыніцы,
нават сны, як зарой,
абвяла чараўніца
васільковай каймой.

І сягоння на краю, —
хоць мінулі гады, —

дзе бываю, шукаю
успамінаў сляды.

Толькі шмат у нас хатаў,
дзе заўсёды вясной
белюць сцены дзяўчаты
і абводзяць каймой.

Зойдзеш — бачыш: не тая..
Без патрэбы тады
пра дарогу спытаеш
ды папрасіш вады.

25.IV.1944 г.

РЭКВІЕМ

Святло касмічным пылам
рассыпалася ў зале.
Ты рукі апусціла
на клавішы раяля.

Ты нам запела сагу,
што тоіць дно марское,
пра мужнасць і адвагу
загінуўшых герояў.

Як чайкі ў буру, пальцы
на клавішах-ільдзінах
то прабавалі ўзняцца,
то падалі ў глыбіны.

І галасілі гукі,
пакуль ім у тумане
не працягнула рукі,
як промені світання.

Як промені, якімі
ты азарыла мора,

шукаючы любімых,
адплыўшых у прасторы.

Ты клікала іх чула,
аж з рокатам прыліва,
з марскога дна пачула:
— Мы ля гармат, мы жывы.

15.1.1944 г.

РОДНАЯ МОВА

З легендаў і казак былых пакаленняў,
з калосся цяжкага жытоў і пшаніц,
з сузор'яў і сонечных цёплых праменняў,
з грымучага срэбра маланак, крыніц,
з птушынага шчэбету, шуму дубровы
і з гора, і з радасці, і з усяго
таго, што лягло назаўсёды ў аснову
святыні народа, бясмерця яго —
ты выткана, дзіўная родная мова.

Няма на зямлі таго шчасця і гора,
якога-б ты нам перадаць не магла.
Няма такіх нетраў, глыбокага мора
і гор, праз якія-б ты не правяла
мяне на радзіму, туды, дзе сягоння
стаіць акрываўлены вораг з пятлёй
над кожнаю хатай, над сонцам чырвоным,
стаіць над табой і над песняй маёй —
над тым, што было і што век будзе вольным.

Народ пранясе цябе, родная мова,
святлом незгасальным у сэрцы сваім
праз цемень і годы змаганняў суровых.
Калі-ж ападзе і развеецца дым
і нівы зноў сонечна закаласяцца —
ізноў прашуміш ты вясняным дажджом
і песняй украсіш ты свята у хаце,
і струнам дасі іх сярэбраны гом,
і вусны расквеціш усмешкай дзіцяці.

3.XI.1943 г.

ЗАУСЁДЫ ПОУНАЧЧУ...

Заўсёды поўначчу, калі
прачнуцца пад вясняным шумам
разлівы родных рэк, калі
мяне наведываюць думы:
якімі гукамі струны
і песнямі ты ўвекавечыў
дні гора, нашай славы дні
і гэтых зораў бляск прадвечны?
З далі сінеючай на мель
з прыбоем вынесла суровым
шмаццё разбітых каравел,
паэмаў адзвінеўшых словы.
Нібыта часу не было
агледзець ветразі калісьці,
праверыць кожнае вясло
і прасмаліць жывіцай днішчы.
Аж крыўдна да гаручых слёз,
якія толькі майстра знае
і той, хто столькі перанёс,
як мы, расстанняў з родным краем.

Таму, калі цяпер спяшаць
за лёгкай славай у прасторы,
я не імкнуся тых дагнаць,
чый недалёкі шлях у моры.
Бо нам патрэбна у жыцці
яшчэ адкрыць нямала спектраў,
пакуль ля нейкай з Антлацід
з ног не сабе салёным ветрам.
Тады па мачце смаляной,
што даплыве да родных гоняў,
ці на баклазе, у якой
нордостам запавет прыгоніць, —
патомкі змогуць адчытаць
апошнія каардынаты,
дзе кожны голас, што чуваць
як гром, быў гулкім і крылатым,
а зрок крышталёвым, як алмаз,
абмыты снежнай пенай мора,
і ад якога мо' не раз
успыхнуць чэрвеньскія зоры.

24.IV.1944 г.

КАЗКА ПРА МУЗЫКУ

(З паэмы «Янук Сяліба»)

Жыў на Палессі

музыкант Кулік.

Ніхто, як ён, на скрыпцы не іграў,
ніхто, як ён, не ўмеў павесяліць,
ды бог і чорт яго упадабаў.

Спрачаюцца, каму яго забраць.
Бог кажа:

— Мой, бо дзіўная ігра
была святлом,
што азарае дзень,
была слязой, якая гасіць гнеў,
была малітвай
за грахі людзей

і гімнам, праслаўляючым мяне...
Чорт зморшчыўся ад гутаркі такой.
—Няпраўду кажаш...

Ён зусім не твой.

Складаў ён гімны—толькі не табе,
але зярну і сейбіту, які
ўстае раней заўсёды за цябе,
і сонцу, азарыўшаму блакіт.
Я следам з году ў год

за ім хадзіў.

Маліцца ён не ўмеў і не любіў,
хоць з сэрца, быццам крэсівам, смыком
мог высекчы і слёзы і агонь.
Ён на'т здалёку абмінаў твой дом,
але ў карчме я сустракаў яго.

Дзе хто жаніўся

або паміраў,

дзе хрэсбіны хто на сяле спраўляў, —
там з мужыкамі ён гарэлку піў,
нас лаяў,

ды іграў ім «Крыжачка»,

аж лапці хмарай уздымалі пыл.

Нашто табе гуляка-музыкант?

Ды і яму ў цябе дакучыць жыць.

Хоць раз старому чорту удружы:

аддай Музыка,

бо якраз няма

каму іграць у ноч пад новы год
ці на купалле,

калі ведзьмаў шмат
злятаецца заводзіць карагод.—

Пачухаў бог патыліцу:

— Тады
няхай сам вырашыць ісці куды:
ці ў тваё пекла,

ці ў мой райскі сад,
ці для цябе, ці для мяне іграць.
Напэўна-ж не захочацца назад
ісці на бацькаўшчыну гаравець.—
Блішчыць у небе месяца нарэг.
Стаіць Музыка паміж двух дарог:
адна—у пекла,

а другая—ў рай.
Рашаецца: куды яму ісці?
Але ён тут успомніў родны край
і што не ў кожнай хаце адгасціў,
і не на ўсіх хрысцінах пабываў,
і не на ўсіх вяселлях адыграў,
і не з усіх яшчэ ён чарак піў...

Зноў захацелася яму дамоў.
Паправіў лапці, струны патужыў
і на Палессе,

граючы,
пайшоў.

— Гэй, пачакай!—яму крычалі ўслед

CP

і чорт спалоханы і бог, але
ужо далёка быў Музыка наш.
Каб зноў яго вярнуць—паслалі смерць
І вось, як цень, за ім брыдзе яна,
пільнуючы, ці скора ўжо канец
вяселлям, хрэсбінам. І кожны раз
пытаецца ў карчме:

— А не пара
табе на неба?

— Не, вось паглядзі:
яшчэ не бачу ў хмельнай чарцы дна.
І, пэўна, век Музыка будзе жыць
сябрам на радасць і на славу нам.

1943 г.

БЕЛАРУСЬ

Я адгадаць не раз хацеў
твой дзіўны вобраз і заўсёды,
у час асенняй непагоды,
мне засланыя хмары цень.
Калі-ж прадвеснем залатым
у рысы твару я ўглядаўся,—
як сонца, праянела ты,
зноў неразгаданым тады
твой вобраз для мяне застаўся.

Я чуў у песні голас твой
і бачыў хараство убору
у слуцкім казачным узору,
ў радках кірыліцы святой.
Жывую летапісь вякоў,
што Нёманам, Дняпром шумела,
чытаў з граніта гарадоў
і з безымянных курганоў,
што азарыў агнём Гастэла.

У казках, думах песняроў
была ты, часам, сірацінай,
была гаручаю калінай,
ніто ў полі расвіла вясной;
была слязой, ў якой мігцяць
расстання і сустрэчы зоры,
была, як сонца ўзняты сцяг,
была дарогаю жыцця,
без краю кінутай у прасторы.
Але такой, як сёння ты
з'явілася, ніхто не бачыў,
гарэлі полымем гарачым
асін пажоўкляя лісты.
Прахладай веяла з дуброў,
плылі вячэрнія туманы.
У змрочнай засені лясоў,
каля распаленых агнёў,
адпачывалі партызаны.

А цішыня з усіх старон.
Адно чуваць, як у азёры
са звонам ападаюць зоры,
і ціхі раненага стогн.
У ноч такую не да сну:
ўсё бачыш родныя дарогі,
сінь Нарачы, Беразіну,
абвугленую старану.
У сэрцы кожнага трывога...

І вось тады ў паўночны час,
па цёмных нетрах і палянках,
ты падыходзіш, партызанка,
хадою ціхаю да нас.
Каму гаючы сон дасі,
у будучыню шлях пакажаш,
каму паможаш пагасіць,
развець сум на верасы
і чула раны перавяжаш.
Надзеяй асяніш жывых,
над паўшымі пахіліш постаць,
як маці, і на жвір пагосту,
сбраўшы з нетраў баравых,
і з сенажацей, і з палёў,
ўсе краскі лепшыя і збожжа,
зарніцы майскіх вечароў,—
ты, як вянок, у ног байцоў,
расой асыпаны, паложыш.
І пойдзеш зноў шляхамі ты
нязведанымі, баравымі.
І толькі ўсюды тваё імя
мне шэпчаць травы і лісты,
гудуць свабодныя вятры,
вандруючыя ў паднябессі.
І там, дзе яркія кастры
гараць, як полымя зары,
звініш у несмяротнай песні.

1944 г.

АДЫХОДЗЯЧЫ З ХАТЫ

Прывячаю Пімену Панчанку

За дальнімі хмарамі
Хаты,

асверы,
юнацтва.

За даўнімі марамі
Гнацца яшчэ мне і гнацца.

Чаму-ж на расстайных гасцінцах,
Шляхах жураўліных,
Даўно перацвіўшая сніцца
У полі каліна,

Рыбацкія сеткі і пешні,
Сасновыя брускі,
У баях адзвінеўшыя песні
Маёй Беларусі?

Мо' ўсё гэта—рэха жывое,
Што следам нясецца
Праз доўгія годы за мною
З вятрамі па свеце?

Мо' ўсё гэта—тая-ж краіны
Чароўная сіла,
Што цягне з шляхоў жураўліных
Птушыныя крылі?

І, пэўна, калі абарвецца
Яна і адзвоніць,—
Асыплюцца зоры на сэрца
Завей сцюдзёнай.

Таму, адыходзячы з хаты
У трагічнае лета,
Як сейбіт, што кінуў зярняты,
Я кінуў прыкметы.

Іх шмат. А чым больш іх, тым лепей,
Бо хто гэта знае:
Відушчым ці можа аслепшым
Дамоў завітаеш?

Тады табе кожнае дрэва
На родных разлогах,
І камень, і рэха напеву
Не збіцца памогуць.

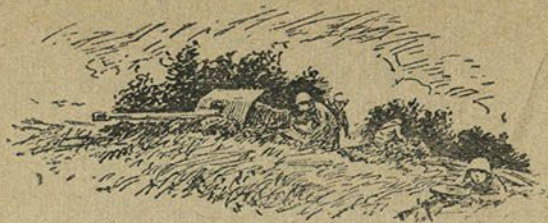
І добра, што мудрасці гэтай
Нас доля наўчыла:
Бо як-бы знайшоў свой палетак
З вярбою пахілай,

І месца, дзе хата стаяла
З страхою, як грэбень,
І цяглыя сосны ўздымалі
Вяршыні пад неба?

А гэта патрэбна, каб жыць нам,
Каб з ранаў акапаў
І з сэрца пакінуты змыць нам
Пажарышчаў попел,

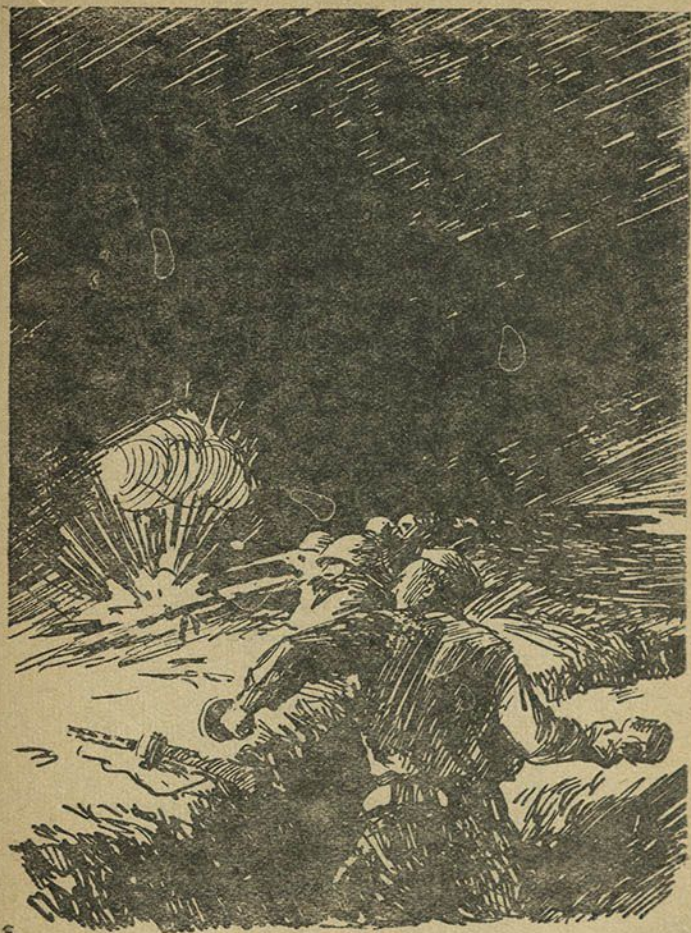
Каб восенню—рана ці позна—
З зярнятамі жыта,
У прадвечныя паўшы барозны,
Ізноў прарасці там.

1.1.1945 г.

БОЙ НАД БЕРАЗИНОЙ

Як телькі ноч і зор агні
Сплылі Беразіной,
На безыменнай вышыні
Зноў разгарэўся бой.
Пракляты немец поўз, як гад,
А мы вялі агонь,
Пакуль не стала у гармат
Снарадаў на яго.
Тады мо' дзесяць раз паград
Нас абыходзіў ён,
Пакуль не выпаліў салдат
Апошні свой патрон.
Пачуўшы сілу, з крыкам «гальт»
Чорт бег на дрот, ламы,
Пакуль увесь запас гранат
Не выпусцілі мы.
Адбіты, зноў лез, вёў агонь,
Як ашалелы выў,

Пакуль на чэрапе яго
Прыклад я не разбіў.
Калі-ж нічога не было
У нас ў руках, адны
На зрытых, знішчаных палях
Сінелі палыны,—
З нас нехта ўспомніў, што насмерць
Кляліся мы стаяць
Правадыру і нашу чэсць
Грудзьмі абараняць;
Успомніў нехта, што ва ўсіх
Ёсць бацькаўшчына ў нас
І для якой вачэй сваіх
Нам замыкаць не час.
Мы ўсталі на брусвер-накат,
Хто жыў быў, і пайшлі,
З крывёй заціснуўшы ў руках
То грудзіну зямлі,
То штык гартоўны... і тады,
Рвануўшыся, грудзьмі
Змаглі варожыя рады
Прарваць, зніштожыць мы...
Нас і сягоння не спыніць,
Што дзень—то новы бой,
Што дзень—на іншай вышыні,
Над іншаю ракой.

1944 г.

ПАЛЯКАМ

Мы ведаем ваш дзіўны край:
Грунвальды векавечнай славы,
І полымя, якім гараць
Руіны сённешняй Варшавы.
Нацягнены Карпатаў лук,
Славянскіх, братніх рэк напевы,
Нам блізак вашай мовы гук—
Шапен натхнёны і Міцкевіч.

Таму, у гэты час, калі
Навала чорная над краем,
Калі агонь нас апаліў,
Дняпром і Віслай кроў спывае, —
Вас заклікаем за сабой.
Праз даль франтоў ляціць наш голас
Ідзіце ў пераможны бой
За справядлівы мір, за волю.

Хто не адклікнецца на кліч,
Той, ведайце,—закляты вораг,
Які нас хоча падзяліць,

Які пад нашы стрэхі ўчора
Вайны паходню падлажыў
І на славянскія загоны
Праз векавыя рубяжы
Пусціў, правёў арду тэўтонаў.

Не трэба нам чужых дарог,
Бароў, узгоркаў і крыніцаў,—
Курганы і стальныя нарог
Азначылі сяліб граніцы.
Але граніца волі там,
Дзе згіне след апошні кáта,
Дзе ўтопча гусеніцай танк
Труп гітлераўскага салдата.

Усе ідзём на барацьбу,
Нас клічуць бацькаўскія гоні,
І, зноў прабіўшыся на Буг,
Сустрэнем братнія далоні.
І нас і вас чакае край—
Мацней-жа сііснем нашу зброю!
Ужо займаецца зара
Над намі і над полем бою.

25.V.1943 г.

ПРАЛЕСКІ

Даўно мяне кідае лёс
Па гарадах, па плошчах шумных,
Дзе не пачуеш цёплых рос,
Як пахнуць свежым хлебам гумны.
Адно звініць трамвай, асфальт...
Да глыбіні ўсяго праймае
Звон гэты, і, здаецца на'т,
Ужо і я тут стаў трамваем.

І раптам бачу: на рагу,
У прадаўшчыцы-маладзіцы,
Маю блакітную тугу—
Букет пралесак залаціцца.
І хоць на захадзе гарыць
Чырвоным сонца светафорам,
Я сэрцам зноў ля тых крыніц
І акрываўленых разораў,

Дзе на пакінутай зямлі,
На папялішчах, пералесках,

Як пад Масквою, расцвілі
Таксама першыя пралескі.
Ды сёння ў роднай старане
Каму яны азораць шчасце?
На безымянным кургане
Ім суджана вянком апасці.

Але за то, што расцвілі
Прадвеснікамі перамогі
На шматпакутнае зямлі,
На астравінах баравых,
Ля нашых спаленых парогаў—
Ад сэрца блаславіце іх,
Хто памятае, ў край дарогу.

1944 г.

ПІМЕНУ ПАНЧАНКУ

Каб я быў эмірам ці шахам
У нейкім далёкім Іране,
Адкуль мне, часамі, на Захад
Свае прысылаеш пасланні, —
Даўно-б з дапамогай Алаха
Замкнуў-бы граніцы наглуха
Для ўсіх пілігрымаў-манахаў,
Для ўсіх песняроў-валацугаў.
Адны з іх даносяць Алаху
Пра ўсе праграшэнні; другія
Сябрам сваім пішуць на Захад
Пра розных красуняў, якія
Схаваны ў гарэмах у шаха.
Таго і глядзі, што наклічуць
Ці гнеў непамерны Алаха,
Ці новых яшчэ паляўнічых
За ўсходняй экзотыкай шаха.

18.XI.1944 г.

МЫ У СВОЙ ГОРАД ПРЫШЛІ...

Мы ў свой горад прышлі
Ад Масквы і ад сцен Сталінграда.
Мы аглухшы былі
Ад нязмоўкай яшчэ кананады
І аслепшы амаль
Ад дарожнага пылу і дыму
І ад вогненных хваль,
Ахапіўшых прасторы Радзімы,—
Каб адразу пачуць
Цішыню папялішч і руінаў
І вачмі ахінуць
Гэту каменную дамавіну.

Першы вечар апаў
Разам з намі ля вогнішч абозных,
Ды не адпачываў
З нас ніхто на крываваых барознах.
Не таму, што, як некалі, шлях
Млечны летняя ноч запаліла,
Не таму, што зямля
Праз сталёвыя каскі паліла.

Галавешкаю ў высь
Нехта кінуў над горадам месяц.
І ў праменнях сівых
Каміноў зачарнела узлесе,
І, як гром, па-над ім
Бляха з дахаў сарваных гримела,
І клубіў чорны дым,
Быццам рой кажаноў ашалелых.
Я устаў і пайшоў
Між палатак абозных і бачыў,
Што ніводзін з байцоў
Не заснуў каля вогнішч гарачых.
Што іх спудзіла сон,
Што яны паглядаюць на захад,
Людзі з розных старон —
Масквічы, украінцы, казахі?
Пэўна, рана адна
Нам усім не давала спакою,
І мы ўсе да відна
Рыхтавалі паходную зброю.

А на грудах руін
Шумных некалі плошчаў, кварталаў
З-за уральскіх раўнін
Папасаліся коні і рзалі...
— Горад мой, горад мой! —
Я аклікнуў, і кожны твой камень
Гэтай ноччу глухой

Прагрымеў у адказ галасамі.
Асцярожна падняў
Я адбіты граніта кавалак.
Чым і дзе ён ляжаў,
На якім красаваў п'едэстале?
Мо' з фабрычнай трубы
Яго вышчарбіла навальніца,
Мо' калонаю быў
У адным ён з палацаў сталіцы?
Мо' падмуркам служыў
Або брукам на люднае плошчы,
Па якой я хадзіў
Вось у гэткія зорныя ночы?..
І хоць ведаю—дні
Тваёй славы заззяюць нанова,
І разбіты граніт
Знойдзе месца сваё ў адбудове, —
Непакояць мяне
Куль варожых сляды, нібы раны,
Што на кожнай сцяне
Засталіся крывавіць і раніць.
Бо пакуль даляцеў
Да граніта асколак гранаты,
Тут стаяла, як цэль,
Постаць маткі, сястры маёй, брата...
— Горад мой, горад мой,
Колькі гордых іх, мужных і смелых
Тут лягло пад табой,

На руінах тваіх анямелых?! —
Толькі цені ўстаюць —
І цень кожны гаворыць мне імя —
І праз горад ідуць,
І, як Дантэ, іду я за імі...

Гэта можа страшней
Ад усіх падарожжаў у пекла,
Дзе-б агнямі мяне
За грахі катавалі і секлі.
Бо хто толькі прайшоў
Па зямлі беларускай і відзеў
Трысцянец і галоў
Дагараючыя піраміды, —
Чуў галошанне ўдоў,
Матак асірацеўшых, якія
Тут шукалі сыноў,
Нібы кнігаўкі, ў ночы глухія, —
Той не хутка ізноў
Знойдзе сон пад радзімы страхою,
Пакуль попел з палёў
Ён не змые варожай крывёю
І не пройдзе па ўсёй
Па зямлі, ад агню пачарнеўшай,
Мсціўцам грозным, суддзёй,
Што асудзіць жывых і памершых...

Млечны шлях дагарэў
Нада мной, і па жнівеньскіх зорах

Я ішоў і сустрэў
Новы дзень, што ўваходзіў у горад.
Ён у шэлесце дрэў
Плыў па пыльнай бясконцай дарозе.
Пераможна грымеў
Гулкім громам гармат і абозаў.
А за ім з-за Дзвіны,
З-за палескіх імшар і туманаў,
І з-за Беразіны
У свой горад ішлі партызаны.

Гэта — новы прылёт
Птушак з выраю віць свае гнёзды.
Гэта — сонца зварот
На курганы бацькоў, на барозны.
І мы ўбачылі зноў,
Азаронья сонцам, сцягамі
Праз вяршыні гадоў,
Горад наш з маладымі садамі.
Горад наш, над якім
Ленін бронзавы ўстаў з маўзалея,
І ягонай рукі
Ўзлёт арліны ў вяках прамянее;
І гарыць, як зара,
Горда Сталінскі сцяг наш крылаты,
Што наш шлях азараў
Ад Масквы і ад сцен Сталінграда.

1944 г.

НА БРАЦКАЙ ЗЯМЛІ

На захад —

варта векавых зсін.

На ўсход — далёкі лятуценняў шлях.

На поўнач, на поўдня,

у далячынь

Раскінулася польская зямля.

Дзяўбуць яе сапёрскія ламы —

Аж іскры з-пад лапат і з-пад штыкоў.

І крыўдзімся на гэту глебу мы,

Хаваючы сваіх таварышоў.

Здаецца, непрытульная яна

І мулка будзе тут адпачываць

Байцам, якім больш трох гадоў вайна

Не дазваляла вочы замыкаць.

Здаецца, і пясок тут шмат цяжэй,

Як на радзіме,

Над Беразіной,

І неба на змярканні сцюдзяней,

Як над далёкай хатаю сваёй.

Ды толькі рана,
на світанні, мы,
Узбіраючыся на круты Безкід,
Убачылі на саване зімы
Зялёныя
хваёвыя
вянкi.

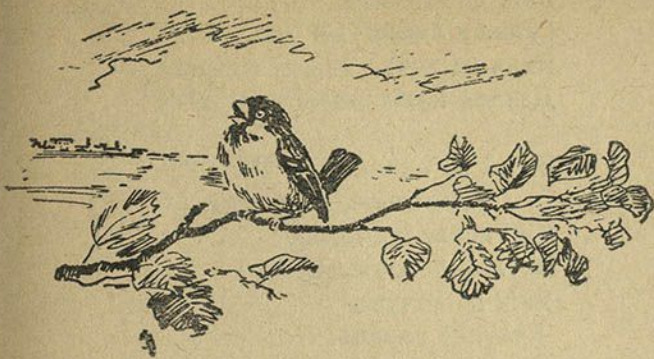
Хто на перадавую іх прынёс?
Хто іх рукамi беражна звязаў,
Сястра, ці мо' паранены Хрыстос,
Сышоўшы з прыдарожнага крыжа?
Хто-б там ні быў...

Мы ведалі адно:
На брацкай, на сваёй зямлі байцы
Ляглі спачыць
цяжкім

салдацкім сном,
А мы наперад можам зноў ісці.
Яны чакаць нас будуць ноч і дзень,
Каб на шляху зваротным стаць у строй.
Пад сцягам,

што да славы нас вядзе,
У свой край вярнуцца песняй баявой.
Вярнуцца песняй у далёкі дом,
Слязой гарачай — да вясняных вод,
Вярнуцца сонцам і яго святлом
Зазыць у сэрцы матак і сірот.

24.III.1945 г.

ГАЛІНКА І ВЕРАБЕЙ

— Галінка-вярбінка, —
Прасіў верабей, —
Мо' пакалыхала-б
Маіх ты дзяцей?

Галінка не хоча
Дзяцей калыхаць.
— Ідзіце, казулі,
Галінку ламаць.

Казулі не хочуць.
— Ідзіце, ваўкі,
Лавіці, караці
Казуляў такіх,

Якія не хочудь
Галінку ламаць,
Якая не хоча
Дзяцей калыхаць.

Ваўкі не схацелі.
— Прыходзьце, стральцы,
Каб непаслухмяных
Ваўкоў правучыць,
Якія не хочудь
Казуляў караць.
Якія ляняцца
Галінку ламаць,
Якая не хоча
Дзяцей калыхаць...
Пайшлі паляўнічыя
Ў лес на ваўкоў:
Спалохана зверы
Пабеглі з дуброў,
Пабеглі казуляў
Лавіць і караць:
Казулі пабеглі
Галінку ламаць;
Галінка-ж-вярбінка
Са страху хутчэй
Давай калыхаць
Вераб'іных дзяцей.

З тых дзён без спачынку,
Каб кожны быў рад,
Калыша галінка
Усіх птушанят.

26.III. 1945 г.

ЖУРАВЕЛЬ І ЧАПЛЯ

На адным канцы балота
Была хата Жураўля,
На другім канцы балота
Чапля шэрая жыла.

Надакучыла сівому
Жыць самотна Жураўлю,
Блукаць каля буралому
Па балотнаму гніллю,

Слухаць жаб неугамонны
Рогат, шум у трысніку,
Перагуды, перазвоны
Камароў у талаку.

Вось задумаў ажаніцца
Ды на Чаплі Журавель
І пайшоў да маладзіцы
Па імшарах, па дрыгве.

Ляпу-чапу, ляпу-чапу,—
Журавель ідзе-брыдзе,

Праз сем дзён прышоў да Чаплі
І гаворыць: —Добры дзень!

Ці не хочаш за мяне ты
Выйсці замуж?—А яна
Кажа: — Што ты, — кажа, — гэта
Сабе выдумаў сп'яна!

Непрыгожы. доўганогі.—
Лепш ідзі адкуль прышоў!—
І пабрыў сваёй дарогай
Сумны Журавель дамоў.

Ды адумалася Чапля,
Што дарма за Жураўля,
За балотнага суседа,
Яна замуж не пайшла.

Ляпу-чапу, ляпу-чапу.—
У хату Жураўля ідзе.
Праз сем дзён прыходзіць Чапля
І гаворыць:—Добры дзень!

Ці не возьмеш мяне ў хату?—
Журавель ёй кажа:—Не!
Дзе з такой, як ты, чубатай,
Паказацца ў свеце мне?

Шыя выгнута вужакай,
Хараства ні ў чым няма!

І убор твой аніякі,
І нягодная сама.

Калі Чапля з хаты вышла,
Журавель пашкадаваў,
Што пакрыўдзіў яе лішне,
Што за жонку не узяў.

Ляпу-чапу, ляпу-чапу,—
Па дрыгве і па вадзе
Ізноў сватацца да Чаплі
Журавель ідзе-брыдзе...

І так ходзяць яны ў сваты
Цэлы свой птушыны век,
І стаяць іх воддаль хаты
Па канцах балот і рэк.

9.IV.1945 г.

У ДЗЕНЬ СВЯТА

Для пераможнага салюта,
Якім байцоў Радзіма славіць,
Мы ведалі: Урал магутны
Даўно руду ў мартэнах плавіць.
І для сустрэчы маткі з сынамі—
Салдата з роднаю краінай
Даўно у вочах слёзы спелі
І ў сэрцы зоры палымнелі.
Для тосгаў за жывых і паўшых,
За баявую славу нашу
Даўно зярно набракла хмелем,
А песня—рэхам і вяселлем.
Таму ў дзень урачысты свята
Хай слёзы радасці палаюць,
У чарах сонца закіпае,
Пяюць салют ствалы гарматаў!
Іх рэху вечна будуць ўторыць
Зямля, васкросшая і зоры,
І сэрца моладзі шчаслівай,
І песня сейбіта на ніве.

8.V.1945 г.

У ГЭТЫЯ ДНІ

Нас не пыталіся хто мы
У гэтыя дні за граніцай.
Братам мы даўно вядомы,
А ворагі ведалі мсціўцаў.

Браты нас даўно чакалі,
Насустрач нам выхадзілі
І нас абдымалі рукамі,
І песні пра нас злажылі.

Мы з імі дзяліліся хлебам,
Што вырас у стэпах данецкіх,
Пад зорным апаленым небам—
Святым нашым хлебам савецкім.

З баклагаў паходных пілі мы
Віно, свежасць Віслы, Вельтавы,
За Сталіна і за радзіму,
За будучыню і за славу.

А вораг праходзіў моўчкі,
Ці стаў пад позіркам нашым,

Дадолу спусціўшы вочы,
І побач быў дзень учарашні.

Мы кáтам прыпомнілі сёння
Агні Трысцянца і Майданек.
Здавалася нам, што патронаў
Ці хопіць адпомсціць за раны,

Мо' нейчая крыўда забыта,
На нашых бясконцых прасторах
Ляжыць скамянеўшы гранітам,
Шуміць на Палессі ракітай
Ці стогне ля Чорнага мора...

І мы прыслухаліся ветру,
Што веяў з усходніх барознаў.
Ды ціха было у паветры.
Вярталіся птушкі у гнёзды.

16.V.1945 г.

ІВАН-ДЫ-МАР'Я

Даўно калісьці з прастораў рускіх,
З далінаў Нёмна
Крыжацкі комтур да замкаў прускіх
Гнаў шмат палонных.

Былі між імі хлапец з дзяўчынай
(Іх скутых гналі),
Іван ды Мар'я ў сваёй краіне
Іх людзі звалі.

Калі пад вечар абоз праходзіў
Мяжу-граніцу,
Калі знікалі ўдалі, на ўсходзе,
Бары, крыніцы:

— Далей не ў сілах ісці, каханы,—
Сказала Мар'я,—
Ісці ад родных дуброў, палянаў,
Ад зор і хмар я.

Іван сказаў ёй:—Даўно пара нам
Спытаці шчасця,

Чым жыць і гінуць век у кайданах,
Лепш вольным пасці...

Начной парою, глухой гадзінай
Юнак адважны,
Здабыўшы зброю, з сваёй дзяўчынай
Уцёк з-пад стражы.

Калі-ж дазнаўся аб гэтым комтур,—
Хутчэй шляхамі
Услед пагнаўся з атрадам конным
За бегляцамі.

Тры дні няспынна пагонь ляцела,
І каля Нёмна
Хлапца з дзяўчынай дагналі стрэлы
У полі роўным.

Дагналі стрэлы, ды не дагнала
Іх смерць-няволя,—
Дзе кроў іх пала, закрасавала
Там кветка ў полі.

І сёння ўсюды, каля стажар'яў,
Па белым свеце
Легенду-кветку—Іван-ды-Мар'я
Кальша вецер.

5.VII.1945 г.

КРЫНІЦА

Каб асвяжыць свае вусны
Днём падарожным, буднім
(Гэта было далёка
Ад бацькаўшчыны маёй),
Я пахіліўся толькі
І ў серабранай студні
Цешо свайго не ўбачыў,
Хоць сонца было нада мною,
Хоць там было ўсё адбіта,
І снежныя гор вяршыны,
І цуг аблокоў лятучых,
І тонучых у бязмеж...
Я зразумеў: мяжа тут,
А за мяжой пустыня,
А за пустыняй, недзе,
Зямлі і жыцця рубеж.
Не ведаю колькі часу—
Хіба што мінулі годы—
Ішоў я па рэху дальнім
Да родных сваіх крыніц,
Якія-б змаглі і прагу

Маю уталіць заўсёды,
І цень мой з праменнем сонца
У тоні сваёй адбіць.
Ты здзіўлена, прыгажуня,
Калі я за твой напітак
Гатоў з падарожнай кайстры
Сягоння усё аддаць.
І я быў калісьці іншым,
І ў шуме любой ракіты,
Здавалася мне, напевы
Адны і тыя-ж гучаць.
Але я чуў скаргу птушак,
Якія згубілі гнёзды,
І як сумавалі песні
Без рэха сваіх бароў;
Я відзеў, як засыхалі
Зярыны ў чужых барознах,
Занесеныя в'хурай
І хмарай з маіх палёў.
Таму я і слаўлю тройчы
Радзіму, крыніцы, дрэвы,
З якімі, як час настане,
Зліецца мой голас і цень,
Якія карэннем вып'юць
З грудзей маіх ўсе напевы
І шумаў вяршынь абвесцяць
Другі нараджэння дзень.

19.VII.1945 г.

СОН НАД НЕМНАМ

1

Аднойчы Хрыстафор Калумб
Прышоў і кажа:—Браце,
Ты, бачу, плесняю аброс,
Заседзеўшыся ў хаце.

А я цябе тры дні шукаў
Па ўсіх дамах начлежных,
Па ўсіх піўных і караблях,
Па цэлым узбярэжжы.

Мне трэба падабраць людзей,
Якім на гэтым свеце
Усёроўна дзе грудзьмі глытаць
Марскі ахрыплы вецер,

Якім дакучылі сябры
І кредыторы ўмесце,
І стражнікі, і песняры,
І Свет Стары нарэшце.

Хачу я новы шлях знайсці
У Індыю па шчасце.
І нат' падрыхтаваў ужо
Вандроўніцкія снасці.

І нат' у трум я закаціў
З поўсотні бочак рому,
Қаб весялей было плысці
Па хвалях невядомых.

Дала мне каралева ліст,
Дала мне каравелы...
Яшчэ не верыў я, але
Быў подліс Ізабелы.

Яшчэ не верыў я, але
Руку падаў на згоду
І кубак разам з ім падняў
За дзіўныя прыгоды.

2

Мы штормаў і дзён не лічылі.
Паўдзённае сонца агнём
Нас, як галаўню, апаліла
І высушыла нашы жылы,
Як рэі, з якімі пяём.

Пяём мы аб ветры крылатым,
Аб тым, што мінула даўно,

Аб тым, як плылі Арганаўты
Шукаць залатое руно.

Спеў слухаюць рыбы і мора,
Вандроўныя хмары ўдалі,
Зусім незнаёмыя зоры,
Зусім невядомыя горы
Нікім неадкрытай зямлі.

Калі-ж мы ступілі на бераг,
Вітаць нас, адзін за другім,
Сышліся і птушкі, і зверы,
І з цёмных пячораў багі.

Дзівіліся птушкі, што крылляў
У нас не было, як у іх;
А зверы, што мы гаварылі,
На мове якой гаманілі
Далёкія прашчуры іх.

Багі нас пыталі ў здзіўленні:
Хто будзем, алкуль мы прышлі
І дзе мы ад светастварэння
Да гэтага часу былі?

Усіх непакоіла, што нас
Прыгнала да іх берагоў:
Ці выпадку вецер шалёны,
Ці мара аб краі чароўным,
Ці хівая прага купцоў?

Мы-ж цешыліся, як малыя,
Знайшоўшы прыстанішча зноў.
І ветразі «Санта Марыя»
Алелі ад нашых кастроў.

3

Мінулі месяцы, гады.
Шмат хто радзімы нівы
Забыў у клопатах жыцця,
Ў пагоні за нажывай.

Адны па пушчах і лясах
Звяроў лавілі, білі,
Жвір вымывалі залаты
З залатаносных жылаў,

Другія за шмаццё, за ром,
За шкло, люстэркі, фарбы
Ў тубыльцаў і у іх багоў
Выманівалі скарбы.

А я згубіў пакой і сон,
Калі прыбоем снім
Прынесла з бацькаўшчыны мне
Сасновую галіну.

Я паказаў яе сябрам,
Прыплыўшую з-пад Нёмна.
Але ніводзін з маракоў
Не мог сасны прыпомніць.

Я гаварыў, якой яна
Расце ў бары высокай,—
Але і Хрыстафор Калумб
Забыў пра край далёкі.

Тады я вырашыў адзін
Плысці да той хваіны,
Што працягнула да мяне
Праз акіян галіну,

Каб адшукаць яе ў бары.
Ці на высокай кручы,
Прыпасці сэрцам да яе,
Да зеленай гаючай.

Няхай прышчэпе да ствала
Мяне з сваёй галінай,
Абмые ветрам і зарой
Наднёманскай краіны.

4

З чаўна, ў якім збіраўся пльыць,
Каб пльыць хутчэй, усё я
Багацце выкінуў за борт
У тонь, на дно марское.

Там зліткі золата былі
І перлы, і каралі—
Усё, што накуплялі мы,
Што прагна назбіралі.

Адно да мачты прывязаў
Сасновую галіну,
Якая-б мне дапамагла,
Шлях значыла ў краіну.

Аж да крыві мне грудзі, твар
Шторм бічаваў балюча,
Пакуль мой не разбіўся сон
З чаўном на нейкай кручы,

На кручы, на якой шумеў
Бор векавы, сасновы,
На кручы, над якой сінеў
Мой поўдзень вераснёвы.

7.X.1945 г.

СВЯТА У ТАЛІНЕ

Вячэрняе сонца мы неслі здалі
На крыллях свайго самалёта,
Пакуль не апала яно у заліў,
За мачты Балтыйскага флота.

І вось перад намі заззялі на міг
Святочныя свечы граніта —
Чырвоныя вежы: і Карлегерыт,
І грузная Паке-Маргарыта.

Крутымі завулкамі наш праваднік
Вышэй і вышэй нас узводзіў.
Аж, бачым, ужо запалалі агні
Мінулых падзей і стагоддзяў.

Усё тут было нібы казачны сон:
Каменні і людзі, і горад,
І вытканы ў зоры нябёс парасон,
І штормам узрытае мора.

Яно нам ўсю ноч адпачыць не дало,
З салёных змываючы скалаў,

З гарматамі, з мачтамі, з ветрам раўло —
Салют перамогі спявала.

А з месяца чары лілося віно
У нашы баклагі, ў далоні.
Яго мы пілі, і у сэрцы яно
Агнём палыхае сягоння.

10.XI.1945 г.

ШАПЭН

Каго у Лазенках паўночнай парой,
У змрочных алеях, глухіх пералесках,
Каля апусцеўшых муроў каралеўскіх
Нястомна шукае нямецкі канвой?

Мо' цень бегляца з-за драгоў Асвенціма
Уцякла ад смяротнай пагоні сюды?
Мо' знойдзены мсціўцаў народных сляды?
Не, каты прайшлі, не заўважыўшы, міма.

Ім трэба быў той, чые гукі жылі
У дыханні мільёнаў, ў няскораных сэрцах,
Хто на акрываўленай польскай зямлі
Народу свайму гаварыў аб бяссмерці.

І вось акружылі Шапэна яны,
Прыкладамі ўдарылі ў бронзавы помнік.
І з арфы разбітай, з парванай струны
Маланкамі гукі рвануліся ў поўнач.

Іх не заглушыў прагрымеўшы узрыў,
Што ўзняў аж да зораў граніт п'едэстала, —

Акорд за акордам зрываўся і плыў.
І сіла касмічная ў іх нарастала.

І сёння ў Лазенках, над кронамі дрэў,
Над прахам Варшавы, над цэнямі паўшых.
Над светам, дзе бой за свабоду грымеў,
Лунаюць акорды жалобнага марша.

11.XI.1945 г.

ВІЛЬНЯ

Я гэты горад знаю з даўных дзён,
Дзе дрэмлюць замка гордыя руіны,
Дзе ўзняў густое вецце ясень, клён
Над сном акамянелым Гедыміна,
Дзе, пад аркадамі сірых муроў,
Праходзяць цені вулкамі вузкімі:
Пясняр Літвы, наднёманскіх палёў,
У падарожным плашчы пілігрыма,
І Каліноўскі, і таварышы...
Я чую голас іх у змроку шэрым,
І чую, як Вілля ў начной цішы
Бароў прадвечных падмывае бераг.

І хоць навісшых камяніцаў сіль
Начэй нямала беспрытульных туліць.
А ў збуджаным напева успамін
Яшчэ не ўсё балючае заснула,
Яно на кожным кроку устае,
Гарыць у вераснёвай пазалоце,
Дзе вецер песні першыя мае
Рваў на Лукішскім на калючым дрэце, —

Усё-ж люблю я гэтых вуліц гул,
Граду Панар, высокі золак раніц,
І маладосць, абвітую ў тугу,
Якой у вочы можна смела глянуць.

Я гэты горад знаю з даўных дзён.
І кожны раз мне новыя старонкі
Суровай былі адкрывае ён,
Запісанай на камні вежаў звонкіх.
І я чытаю пыльных радкі,
У якіх вітае светлы дух Скарыны,
І устаюць мінулыя вякі
І слаўныя краіны гадавіны.
Вось абеліск узняўся, як прамень,
Над Чэрняхоўскім, над магілай паўшых,
І словы Сталіна палаюць ноч і дзень
Аб вечнай дружбе і аб славе нашай.

Я гэты горад знаю з даўных дзён.
І каб не хвойны пах бацькоўскай хаты,
І каб не нарачанскай хвалі звон
Ля курганоў, ля сосен расахатых, —
Хацеў-бы я, каб мой апошні спеў
Тут, сярод гэтых незабыўных вулак,
Дзе ўпершыню ён гулка празвінеў,
Знайшоў спакой і вечны свой прытулак.

4.XII.1945 г.

ПЕСНЯ ЯНОСІКА

«Эй кабы йо ведзял»
(З славацкай народнай песні)

Эх, каб ведаў я, хлапчына,
Дзе мая блукае доля, —
Абышоў-бы паланіны,
Усё горнае прыволле,
Пакланіўся-б ёй у пояс
І у госці запрасіў-бы,
Ранній, позняю парою
Частаваў яе, паіў-бы.

Эх, каб ведаў я, хлапчына,
Па якіх палях, дубровах,
Па якіх шляхах дзяўчына
Мая ходзе чорнаброва, —
Са сваімі юнакамі
Паляцеў-бы я да мілай.
— Будзь, — сказаў-бы, — сэрца, з намі
Не схацела-б — ўзяў-бы сілай.

Эх, каб ведаў я, хлапчына,
Дзе схаваныя ў магнатаў
Бочкі поўныя і скрыні
Срэбра, золата, дукатаў, —
Сваёй востраю цюпагай
Я разбіў-бы іх, рассыпаў,
Каб меў кожны брат-бадзяга
Пагуляць за што і выпіць.

Эх, каб ведаў я, хлапчына,
Калі мой пагасне месяц,
На якой ў бары хваіне
Гайдукі мяне павесяць, —
Атуліў-бы усё вецце
Аksamітам, шоўкам алым,
Каб мякчэй было па смерці
Галаве ляжаць удалай.

Эх, каб ведаў я, хлапчына,
На якіх на гусях людзі
Зложаць пра мяне быліну,
Спяюць песню, не асудзяць, —
Я абмыў-бы тыя струны
Сваймі чыстымі слязамі,
Аблакамі, ветрам шумным,
Татраў белымі снягамі.

11.XII.1945 г.

СІЛЬНІЦКІ

Па тым як з атраду прыбег вартавы,
Як пераступіў ён у хату парог,
Як шапку-папаху сарваў з галавы
І першае слова прамовіць не мог, —
Бацькі зразумелі: ў лясах, за Дзвіной,
Дзе ноччу грымеў несціхаючы бой,
Ці куля нямецкая раніла сына,
Ці труп яго недзе пад сіверам стыне.

Панурая поўнач над полем глухім.
Плыве з папялішчаў удушлівы дым.
Шумяць абгарэлыя сосны бароў.
Бушуе ламаючы крыгі Дзвіна.
Галосіць пад вострым смыком палазоў
Тугой безнадзейнай сцяжыны струна.
Сільніцкі ў дарогу далёкую едзе, —
Выходзьце праводзіць, браты і суседзі!

Што-ж нізка спусцілі галовы, сябры?
Ён толькі на час свае вочы закрыў,
Ён толькі на час лёг спачыць у труне,
Ён хутка падымецца, пойдзе ізноў
Па горах, далінах, па нетрах бароў,
Па ўсёй партызанскай сваёй старане.

І мы недарма палажылі герою
У курган яго шапку, набоі і зброю;
І мы недарма над Дзвіной да зары
У поўнач глухую палілі кастры,—
Бо ён з перамогай да родных бацькоў,
Да верных сяброў сваіх песняй прышоў.

16.XII.1945 г.

ЗІМА НА БАЦЬКАУШЧЫНЕ

Дзень цэлы плавалі вятры
Над восенню палёў бязмежных,
Пад вечар снегам завірыў
Спазіўшыся кудлаты снежань.
Ен ахінуў стагі лугоў,
Як верацёны, снежнай воўнай,
З-пад Налібок, з балот, лясоў
Плыты ільдзін пагнаў па Нёмну.
Ен хвалі дрэмлючай раллі
Рвануў за варанья грывы, —
І ажылі, і паплылі
На бор уздыбленыя нівы.

Але навалу хмар цяжкіх
Стрымалі выгнуўшыся хвоі.
Адно па соснах залатых
Ўзнялося полымя сівое,
У змрочных лапках зацвіло,
З бяроз успыхнуўшага вецця
На сухастой, на буралом
Яго панёс аслепшы вецер.
Збудзіўся нетраў цёмны гул,
З лагоўяў воўчых і выкопаў

Папоўз па свежаму снягу,
Па выбітых руёю тропях.

Зіма.. Ад інею вішняк
Перахіліўся за парканы.
І не мінеш яго ніяк,
Кранеш—і цветам серабраным
Асыпе з галавы да ног.
На дзеннікі вароны стадам
Лятуць з прасёлачных дарог.
Іх цень плыве праз палісады,
Дзе ўсё, як вогнішча лістоў,
Замёў снег свежы, сшаранелы,
Дзе першых заяччых слядоў
Глухія петлі забялелі.

Калі-ж, вячэрняю парой,
За вёску выйдзеш на прыволле,
Цябе сустрэнуць чарадой
Шляхоў знаёмыя таполі,
Пачуеш як трашчыць рака,
Скрыпяць асверы на марозе,
Як пад дугой маладзіка
Пяюць сялянскія палоззя.
І шляху зорнага агні
У кожнай у сняжынцы ззяюць
І ў сэрцы, што з далечыні
Па родным сумавала краю.

20.XII.1945 г.

РЭПАТРЫЯНТЫ

Іх шмат было: не менш як зор у небе
Ці як пяску на беразе марскім.
Іх падхапіў прыбой вайны на грэбень,
На чорныя занёс мацерыкі.

Там не было ні сонца, ні блакіту;
Там не было ні хлеба, ні вады;
Адно чарнеў дол трупамі набіты
І вочы грыз ім асвенцімскі дым.

Іх шмат было. Але адных забрала
Драпежная нямецкая зямля,
Якую ўпрэжаныя у ярмо гаралі,
Якая ўзгоркамі магіл іх парасла.

Другіх забрала поўначчу панурай
Смерць пад зямлёй, між вугальных пластоў,
Сталь, для якой ў пякельных печох Рура
З рудою плавiліся попел іх і кроў.

Іх шмат было... І вось яны сягоння,
З мільёнаў тысячы уратаваных душ,

Васкросшы з небыцця, насустрач волі, сонцу,
Насустрач даўняму свайму жыццю ідуць.

Ідуць на мыліцах, як прывіды якія,
Звісаюць рызманы з іх клеймаваных рук,
Слязяцца вочы іх, калісьці маладыя,
Ахрыпшых галасоў плыве трывожны гук.

Але ад снежных Альп, ад берагоў Ламанша —
Праз колькі гор яны, праз колькі рэк прайшлі! —
Не ўспыхнуў водсвет зор ў вачах ад слёз пагасшых
І ў сэрцы, дзе званы хаўтурныя гулі.

Бо толькі недзе там, на ўсход, за Бугам сінім,
Вятры такія, што асушаць слёз паток,
Даждзы такія, што з сэрц змыюць прах чужыны,
І сінява нябёс, што распагодзіць зрок.

Ідуць пахіленья пад цяжарам шчасця,
З дзяцьмі народжанымі ў прадсмяротны дзень,
Спяшаюцца грудзьмі да ніў сваіх прыпасці,
Да дрэў, што ім насустрач кінулі свой цень.

26.XII.1945 г.

КАМЯНІ

Гасцей чакаў я, і яны
Загрукалі ў парог —
Усе камяні, ўсе валуны
Крутых маіх дарог.

На іх усіх сляды былі
Маіх юнацкіх сноў;
Па іх усіх шрамы ляглі
Ад хмар і ад вятроў.

Я кожны камень пазнаваў:
Калі сустрэў яго,
Калі на ім адпачываў,
Начлежны клаў агонь.

Вось гэты — ў роднай старане
Быў пад акном маім;
Вось гэтым — кінулі ў мяне
І след крыві на ім.

Але адзін валун з усіх
Мне незнаёмым быў.

Хто ён, адкуль, з дарог якіх
Няпрошаны прыбыў?

Адно, па снежнай белізне,
Па тым, як ён дыхнуў
Сцюдзёным змрокам на мяне
І ў сэрца заглянуў, —

Я здагадаўся што за госць
І чаркай прывітаў.
— Калі прышоў ты, ягамосць,
Дык пі! — яму сказаў.

Вось толькі нам няма аб чым
З табою гаварыць:
Я ўжо дамовіўся ўначы
З вятрамі у бары,

З жывой птушынаю сям'ёй,
З расталаю вадой
І з грамам, каб яны вясной
Узялі мяне з сабой.

5.1.1946 г.

РАЙНІС

Яна Райніса магіла,
Эпітафія на камні,
Што устане дужым ён
Насустрач сонцу.

Побач з ім ляжаць салдаты —
Рускія і беларусы,
Што прынеслі сонца волі
На балтыйскае ўзбярэжжа.

Я гляджу, як на магілах
Устаюць густыя травы,
Прарастае лес дрымучы,
Як збываецца прароцтва.

Я спяшаюся дадому.
Бо калі лунае слава
І ўзняліся мачты сосен, —
Да бяссмерця мiг застаўся.

Дома сираты питаюць,
Ці бацькоў іх дзе не бачыў.
Я кажу: — Ідуць яны ўжо
Разам з Райнісам у госці.

4.II.1946 г.

РАЊИЦА НАД МІНСКАМ

Прайшоў трамвай. Ён на прыпынку кожным
Спыняўся доўга, быццам інвалід,
Які ў разбітым горадзе не можа
Прыпомніць трасы. На муроў граніт,
На чорныя разваліны з Нямігі,
Крутымі рэчышчамі вуліц, як прыбой,
Плывуць туману веснавыя крыгі,
Далёкі золак несучы з сабой.
Мінск устае з заслоны ночы хмарнай,
Мінск устае ў сімфоніі гудкоў,
У пераклічцы цягнікоў таварных,
Прывёзшых сосны цяглыя з бароў,
Прывёзшых нафту — дар Азербайджана,
Платформы рэек — гор Уральскіх дар,
Маторы, эскалатары і краны,
Што чорнымі далонямі да хмар
Узносяць цэглу і бетон, і песню,
Якая ўспыхнула ўдалечыні.
І вось пяюць і муляры, і цеслі,
Аж рыштаванняў гулкі лес звініць,

Аж паўстаюць з руінаў безнадзейных
Кварталы новых гмахаў-камяніц,
Палацы — казачныя лятуценні
У нябачным ззянні сонц і зараніц...
Няхай ўсё гэта песня нагадала,
Але я веру: будзе горад мой
Такім, куды Скарына і Купала
З пляядай слаўных прыдуць грамадой,
Куды пралягуць светлыя дарогі,
Якімі пройдзе маладосць дзяцей,
Не знаючы ні гора, ні трывогі
Сваіх бацькоў... Начы знікае цень.
І вось ідзеш заглядзеўшыся ў мару,
У візію. Не заўважаеш на'т,
Як дробны дождж імгліць, сячэ па твары,
Шуміць праябшы, абгарэлы сад.
І Свіслач, прадчуваючы, што скоро
Яе скуюць гранітам берагоў,
Б'е хваляй устрывожанай і чорнай
У фермы перакінутых мастоў.

8.11.1946 г.

ЯКУБУ КОЛАСУ

Тады ў мяне быў свет не большы выгана,
Дзе лапці плёў я пасучы кароў,
Дзе кнігаўкі ўздымаліся над выгарам,
Спалоханыя крыкам пастухоў;

Тады звисала з плечаў торба зрэбная,
Чужыя літары вучыўся я складаць.
І ў школе, і ў жыцці быў беспатрэбным я, —
Пра што не раз хацеў табе пісаць.

Але стрымала мяне пошта дальняя,
Мяжа-граніца, а перадусім
Я не асмеліўся пасланне прывітальнае
Слаць з асабістым клопатам сваім.

Тым больш табе ўсё гэта было ведама,
Аб чым дазнаўся я чытаючы лісты
Тваіх паэм, якія нас наведалі,
Прайшоўшы праз калючыя драты.

Я ўслухаўся ў сугучча непаўторнае,
Загледзеўся у ззянне слоў тваіх, —

І хлынулі на вочы ліўні зорныя,
І гром напоўніў музыкай мой слых.

З тых дат і летапіс мой пачынаецца,
З тых дат, калі, упершыню ў руках,
Ад слова, як ад іскры майскай раніцы,
Ўзарвалася галінка вішняка.

Я не звяраўся з гэтага на споведзі
Перад мінулым і наступным днём;
Я думаў — пройдзе ўсё у лютым холадзе,
Ліст абарвецца ветрам і дажджом.

Але жыла у сэрцы прага творчасці.
У цвёрды грунт, у шчыліны сцяны,
Дзе не магло да гэтага нішто расці,
Яна свае ўпусціла карані.

Сягоння сонцам даль шляхоў азорана.
Але я заўжды помню голас твой,
Што над далёкімі вілейскімі азёрамі
Прышоў за хлопцам-пастухом, за мной.

16.11.1946 г.

* * *

Ведай, што заранкай
Ты ўзыходзіш светлай.

(Гарсія Лорка)

Я не ведаў хто ты,
Хоць слядоў шукаў
Па густых чаротах,
Між купальскіх траў.

Позірк твой гарачы
Я начной парой
У кожнай зорцы бачыў,
Кветцы палявой.

Вуснаў тваіх дотык
Адчуваў я на'т
Праз дажджы і слоту
У позні лістапад.

Да твайго прыходу,
Абяцалі мне,
З вечара да ўсходу
Салаўі звінець,

Вырай жураўліны
За ракой трубіць
І ўсе арабіны
У белым цвече быць.

10.III.1946 г.

ДОБРА БЫЛО-Б...

Добра было-б, каб хто іншы пачаў
Гэты напеў, бо і так-па начам
Клічуць мяне ля растайных дарог
Сосны, якіх я ад куль не збярог,
Нівы, якіх ад ліхіх навальніц
Не удалося грудзямі закрыць,
Зоры, якіх ад пажару вайны
У час я далонямі не засланіў,
Попел радзімы і цені братоў
З-пад незарослых магіл-курганоў.

Толькі сягоння спраў кожнаму шмат:
Коласу — вырасціць жменю зярнят,
Сонцу — стаптаныя травы падняць,
Ветру — акопы пяском зараўняць,
Хмары — дажджамі зямлю напайць,
З выраю птушцы — гняздо сваё звіць.
Мне-ж трэба занавя ўсё пачынаць,
Усё: ад сасновага зруба, звяна
Аж да вясельных шырокіх сталоў,
Аж да пахмельных цымбал і смыкоў.

Не ўпершыню так прыходзіца мне.
Толькі я верны прыкмеце старой:
Каб не звяліся снапы у гумне,
Пчолы — ў вуллі, госці — ў хаце маёй, —
На папялішчах, вышэй як былі,
Сцены ўздымаю і шыру вуглы.

На талаку я суседзяў пазваў.
Шмат не прышло іх. Відаць не змаглі
Устаць з-пад стэповых апаленых траў
Або вярнуцца з карпатскіх далін.
Будзе цяжэй нам без іх пачынаць
Працу і свята, і тост падымаць...
Можа яшчэ хто з іх прыдзе дамоў,
Каб паглядзець на прасторы палёў,
Каб паглядзець на багаты ўмалот,
Каб паглядзець на нарогі плугоў,
Каб запытаць у сваіх, у сірот
Як прыгарнуў, прытуліў іх народ.

Можа яшчэ хто з іх прыдзе дамоў...
Пэўна што прыдзе... За кожным сталом
Месца пакінем для нашых сяброў,
Чарку пакінем з кіпучым віном,
Песню любімую і уначы,
Каб не зблудзілі дамоў ідучы,
Вокны у хатах азорым святлом.

16.III.1946 г.

ДАРОГА

Скрыпяць перасмягшы ў утулках
Драўляныя восі,
І льецца пясок
Паміж рэдкімі пальцамі спіц;
На ўсход і на захад,
Да цёмнага лесу граніц,
Лугоў муражных
Дагараюць на сонцы пакосы.
Далей, быццам стада валоў,
На папары каменне і грушы,
Як жнеі зялёныя,
Хіляцца нізка ў дабры
І тонуць асверы, перэплаты,
Рогі апушын
За пылам дарожным,
За шэрым пакатам гары.
А ў даль, з-пад калёс гаваркіх,
Разаслаўся гасцінец,
Паплыў па узгорках
З прытокамі польных дарог.

З прытокамі сцежак,
Ды тропаў глухіх і нізінных,
Пралёгшых праз папараць, верас,
Праз чартапалох.
Адны з гэтых сцежак,
Нясуць пах жытнёвага поля
І рэха забытых напеваў
З іх усхваляванай тугой,
Знаёмую свежасць,
Блакiт надазёрных аколiц,
І шум таямнічы
Наднёманскай пушчы глухой;
Другія — нясуць успамiны дзяцiнства.
Сустрэчаў
І подых вiльготных iржышч,
Вераснёвых начэй,
Калi адклiкаецца толькi
На шэлест атавы надрэчнай,
Калышачы крыллямi зоры,
Паўночнае стада гусей.
І ўсё гэта бурымi хвалямi
Спаленай глiны,
Падзолу, пяску
Уцякае з-пад драгkіх калёс.
І рэхам трывожным
Сухія звiняць каляiны,
І нiзка, ад хмараў асеўшых,
Звiсае бярозаў галлэ...

Дарога, дарога!
Чым заваражыла мяне ты:
Вятрамі, начлегамі,
Песняй ці далечынёй,
Што я без тугі пакідаў
І абжыты палетак,
І клёкат бусліны
Па-над саламянай страхоў?
І нават сягоння,
Калі ўсяму ведаю вартасць:
Сустрэчам і дружбе,
Спагадзе і фарбам вясны, —
Я золатам лічаных дзён сваіх
Шчофра і ўпарта
Плачу за дарожныя
І мімалётныя сны.
Нібыта, мне суджана лёсам,
На нейкім крутым перавале,
Дайшоўшы да мэты,
Застацца слупом верставым,
У якога другія бадзягі
Заўсёды дарогу пыталі-б
І каля якога ўздымаўся-б
Начлежнага вогнішча дым.

24.III.1946 г.

ГЕТА

Мне круг апошні пекла паказалі,
Але і сам-бы я знайшоў яго
Па тым, як неба і зямля палалі,
Па тым, як дыхаў мне у твар агонь,
Па тым, як дрэвы корчыліся ў муках
Ад цішыні развалінаў нямых,
Як з-пад зямлі, вітаючы жывых,
Браты мае працягівалі рукі.

Чаго ішоў я ў гэта царства смерці,
Калі яшчэ вярнуцца думаў жыць?
Мо' дзецям жвіру з могілак прынесці?
І так на сэрцы шмат яго ляжыць.
Мо' спадзяваўся цені дарагія
Мне падуладным словам ажывіць?
Дарэмна ўсё! І скарга Ерэміі
Не ў сілах прах сцюдзёны ўваскрасіць.

Я мусіў быць тут, дзе мільёны палі,
Каб праз пустынь гаручыя пяскі,
Каб праз забыўчывую памяць у вякі

Прынесці з іх імёнамі скрыжалі,
Скрыжалі, на якіх палае іх завет:
«Прахожы, брат, не плач, не трэба слёз нам.
Лепш жменю попелу вазьмі з сабой у свет,
Рассей яго, як сейбіт, па барознах.
Ён дасць на нівах каласісты плён
Тым, хто ізноў узняў з усходу сонца
І на вякі пракляццем ляжа ён
На твары катаў, на зямлю забойцаў!»

20.IV.1946 г.

БАЛАДА ПРА ПАРТЫЗАНА ДУБЯГУ

Прысніўся Дубягу ў абозе сон,
Што ў родную хату прыехаў ён.
Спыніў каля брамы каня-скакуна,
Аклікнуў — нікога, кругом цішыня.
Прыкладам з балтоў акаяніцы сарваў
І глянуў, і хаты сваёй не пазнаў:
Праклятыя немцы сядзяць за сталом,
Балююць, рагочуць, п'юць брагу з віном,
А пад абразамі чарцей чарада
На скрыпцы дубягавай грае чардаш,
І сына яго — аж жажнуўся глядзець —
Калыша не жонка,
не маці,
а смерць...

Прачнуўся Дубяга далёка да дня,
Хутчэй асядлаў баявога каня.
Сябрам-партызанам сказаў не чакаць
З глыбокай разведкі раней як дзён пяць.
Вось едзе ён полем,

дубровай глухой;
Вось бача — займаецца неба зарой.
Ды толькі не сцяміў Дубяга: чаму
З-пад поўначы сонца

ўзыходзе яму,
Чаму абняло яно польмем даль
І ў Нёмане стала чырвонай вада,
Пакуль не пабачыў з высокай гары,
Што дом яго свечкай хаўтурнай гарыць.

Стаў клікаць Дубяга бацькоў і сям'ю.
Кругом абышоў ён сялібу сваю.
Ніхто на азваўся.

Адно, ля прысад,
Убачыў прыбіты нямецкі загад,
У якім абяцаў генерал Рыхард Зальц
Юдам сто тысяч райхсмарак даць,
Юдам, якія-б Дубягу змаглі
Злавіць, ці на след партызанскі ўзвялі-б...
Сарваў гэту шмату Дубяга, скамкаў,
Ды кінуць не кінуў, а ў шапку паклаў
І, як ашалелы, каня ён свайго
За смерцю нямецкай пагнаў у здагон.

У крэпасці моцнай сядзіць Рыхард Зальц.
Ні куляй яго, ні штыком не дастаць.
Кругом гарнізона стаяць бункяры
І варта у іх ад зары да зары
Пільнуе падходаў, пільнуе шляхоў,
Каб хто з партызан не пралез, не прайшоў.
Сядзіць Рыхард Зальц.

Увайшоў вартавы:

— Да вас, генерал, перабежчык!

— Заві!.

І вось, пахіснуўшыся, быццам сляпы,
Дубяга парог хаты пераступіў.
Ад постаці дужай яго у пакой
Павеяла ветрам, сасной баравой.
— Што-ж хочаш сказаць мне? —

пытаецца Зальц.

— Прышоў абяцанае я атрымаць, —
Гаворыць Дубяга дастаўшы загад.
— Гут!

Слова свайго не бяру я назад.
Пакажаш стаянку Дубягі ў бары,
Заробіш яшчэ ад мяне на барыш. —
Маўчыць партызан.

Ён загледзіўся ў кут,
Дзе скрыпку убачыў сваю на палку.
— Што-ж, згодзен?

— Мне платы не трэба, калі-б

Пайграць мне на гэтай на скрыпцы далі...
І вось у Дубягавых чорствых руках
Іграе прамень серабраны смыка:

Над Нёманам вецер.

Між змрочных прысад

Шуміць дождж асенні, звiніць лістапад...
На поўдзень у вырай лятуць жураўлі.
Даносіцца спеў калыханкі здалі.
Даносіцца знекуль сабакі выццё.
Трывожна шуміць над ракою трысцё.
Крадзецца у вёску нямецкі атрад
І залпы грымяць, і над стрэхамі хат,
Над крыкам смяротным,
што ўзняўся да хмар,
Чырвонай завейй гуляе пажар...

Іграе Дубяга і ў Зальца пакой
Збіраюцца немцы ўсё большай гурбой.
Абселі тапчаны, услоны, сталы,
Ігры надзвычайнай паслухаць прышлі.
Адзін Рыхард Зальц спахмурнеў, быццам ноч,
Не зводзе з Дубягі празорлівых воч.
Ен чуе, пазнаў, што іграе скрыпач,
Пазнаў з-пад смыка чый зрываецца плач,
Пазнаў чый, над Нёмнам, ахоплен агнём,
Гарыць, нібы свечка хаўтурная, дом,
Чый дыхае ў струнах разбуджаны гнеў...

Пазнаў Рыхард Зальц і усё зразумеў:

— Ды гэта-ж — Дубяга!

Вяжыце яго! —

Рвануўся Зальц да аўтамата свайго.

Але партызан апярэдзіў раней,

Дзве кінуў гранаты ад грома мацней.

І ўзрыў, што смяротным агнём прагрымеў.

Дакончыў дубягавай скрыпкі напеў.

12.V.1946 г.

МІНЫ

Там, дзе вячэрняй гадзінай
Гальку абмыла зарой,
Дрэмяць нямецкія міны,
Як чарапахі, гурбой.

Выгнала бурнае мора
Іх сярод дзюн іржавець,
Іх, каму ў сініх прасторах
Сняцца лінкору і смерць.

Сняцца аглохшыя рыбы,
Стогны у далях марскіх,
Сняцца узнятыя дыбам
Хвалі ад выбухаў іх...

Толькі савецкім мінёрам
Вывраны джалы у мін. —
Плешчацца мірнае мора,
Песня плыве ўдалячынь.

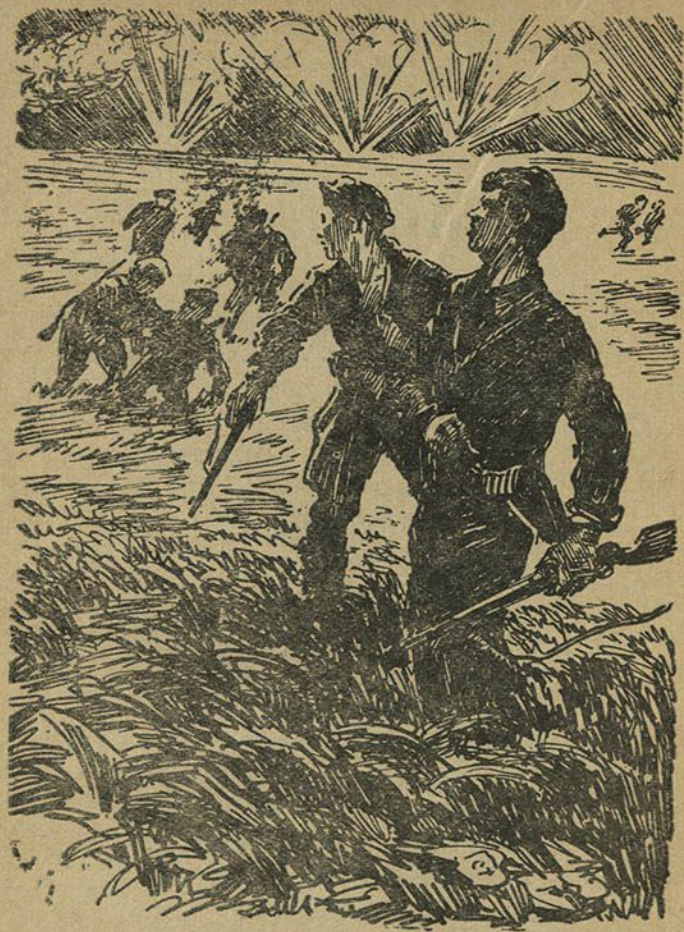
Вечер калыша байдаркі,
Свішча у мінах пустых.
І палахлівыя чайкі
Адпачываюць на іх.

20.VI.1946 г.

РЭЙКАВАЯ ВАЙНА

Тысячы дотаў нямецкіх,
А ў іх не злічыць вартавых.
Чыгуначны шлях ляжыць,
Як струна.
Загад Панамарэнкі,
Загад партызанам, з Масквы,
Каб ранены звер нямецкі
Ад болі смяротнай ўзвыў:
Рэйкавая вайна!
Рэйкавая вайна!

Гэта — за ноч адну,
Пад кожную рэйку — тол;
Гэта — на бой апошні
Усю Беларусь падняць;
Гэта — за ноч адну,
Па ўсіх па шляхах агонь;
Гэта — пад хмары ўздыбіць
Сталі мільёны тон.
Рэйкавая вайна!
Рэйкавая вайна!

І пакаціўся гром,
Якому век рэхам грымець.
Яму адклікаліся: Буг,
Дняпро і Беразіна.
З Усходу ішла вясна,
Каб зноў на палях зелянець,
І несла свабоду нам,
А лютым ворагам — смерць.
Рэйкавая вайна!
Рэйкавая вайна!

Мінулі баі, адгрымелі,
Травой зарастае іх след.
Дужэе, будуецца наша
Матухна-старана.
На сэрцы медаль у яе,
На ім Сталіна ззяе партрэт,
А з Сталінам наша слава
Ззяе на цэлы свет.
Рэйкавая вайна!
Рэйкавая вайна!

25.X.1946 г.

НОВАСЕЛЛЕ

Яшчэ канчалі ганак цеслі,
А ў хату новую хутчэй
З зямлянкі стол і хлеб прынёслі
І спрабавалі як гучэць
Сасновы будзе зруб ад песні,
Ад дружных тостаў і смыкоў,
Ад танцаў, грукату падкоў.
На т спрабавалі ў печы новай
Праверыць цягу і спячы
На стрыжні — смаляным карчы —
Частунак ўсім адумасловы.
Але на славу ўдаўся зруб,
Ен на выдатна здаў экзамен,
Хоць галасіла ў сотню труб
Над чарапічным дахам замець,
Хоць і стараўся небарак-
Мароз улезці ў хату шчыра, —
Дом новы быў зімшоны так,
Нібы з суцэльных сосен вырас.

Калі-ж пакінула арцель
Стол новасельны, калі ў хаце,
У цішыні салдатка-маці
Паклала спаць сваіх дзяцей, —
Малым прысніўся дзіўны сон,
Што нехта, ў шынялі паходным,
Прышоў, як бацька, сеў на ўслон
І стаў пытаць пра ўсё лагодна:
Пра іх жыццё, пра новы дом,
Пра іх клопаты і навуку...
Калі-ж ім з ласкай і цяплом
Падаў на адыходзе рукі, —
Пазналі дзеці, хто ў іх быў,
Той вобраз дарагі пазналі,
Які, на баявых медалях,
На сэрцы бацька іх насіў.

9.XI.1946 г.

З М Е С Т

Максім Танк (прадмова)	5
Восенню	23
Вянок	25
Спатканне	27
Вільня	29
Ткала я, ткала палотны...	31
Песня кулікоў	33
З паэмы «Нарач»	38
*** Ад дажджоў сівы гасцінец	40
*** Ураклі, м.туля, сына твайго людзі...	42
Журавінавы цвет	43
Матыль	59
Ой, калышыцца вецер...	61
У лесе	63
*** Люблю твае, Нарач, затокі і тоні	64
*** Шэрыя хаты, платы і вароты	66
Вырай	67
Мухамор	69
Дзед і шчупак	73
Бярозе	76
Казка пра мядзведзя	77
Лісце каштанаў	83
Над вадой	84
Адказ	85
Пад мачтай	87
Павязлі цягнікі	88
Пачатак оды	90
Над курганамі	91
Раманс	92
Цішыня дарог	93
Яны	95

*** Апалены ветрам марозны асінікі	96
Руей	98
*** Памёр стары лірнік	100
*** Таму часамі ціхі смутак	102
На пероне	103
*** Межы, дзе глянеш — усе межы...	105
*** Есць варажбітныя травы	107
*** Пад вечар пацеркі густыя	109
А ў полі вярба	110
Над калыскай	111
***Заснулі стрэхі, купалы і ліпы	113
*** Плывуць стругі, плыты, плыты	114
*** Чаўны хмар наплываюць	116
*** Я гляджу на дываны	118
*** Навучыліся тання разменіваць помсту	119
Пажаданне	120
*** Перш лоўга лес	121
*** Мязозны белы вецер	123
*** Перагледзяць, памацаюць слова	124
Скрыпка	125
*** Зноў шкода мне родных аселяц	126
Чакаем сонна	127
*** Усё менш маіх таварышоў	128
Восень	129
*** Вячэрняя люстра вады	130
*** Зноў загарэліся сосны над краем	132
*** Гага песня поайшла праз гады і муры.	133
На плошчы Леніна	135
У дарозе	137
Над магілай М. Багдановіча	139
*** Восень тлее, і з лясной глушы	141
*** Я, можа, сотню раз прайшоў	143
Ткачам	145
Ты будзеш жыць, радзіма!	147
Мы вернемся	149
Не шкадуйце, хлопцы, пораху...	151
Маці	154
Гастэла	156
На рубяжы	159
Пісьмо	161
28 чэрвеня	164

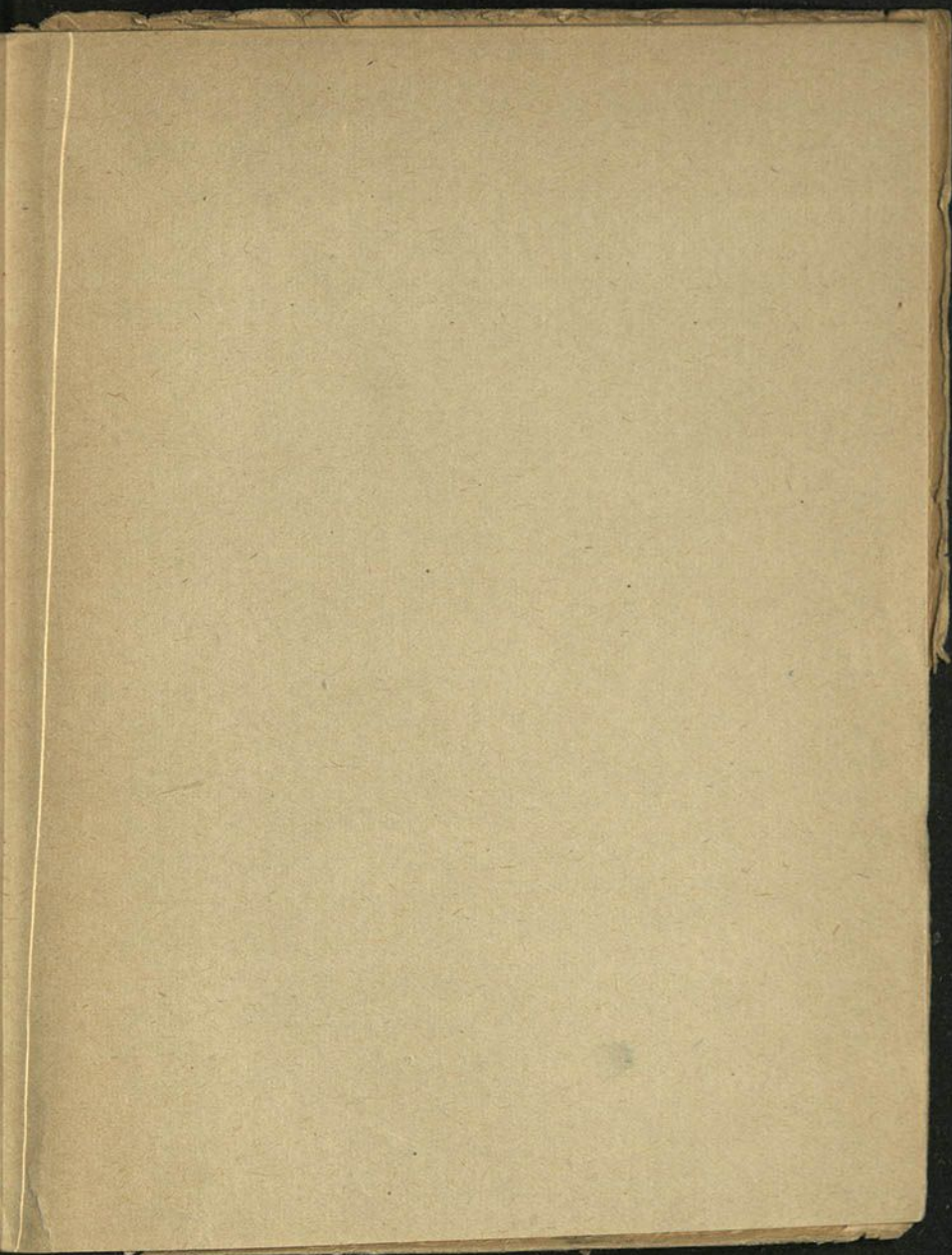
Мы зноў на месцы тым...	167
На чырвоным пляцу	169
У мяцель	172
*** Я майстэрню скульптара люблю	175
*** Каб мары-сны, як ліст сатлеўшы	176
Ты сёння далёка...	177
Персень	178
Калі сустрэў цябе	179
*** Мы берагам мора ішлі	181
Ластаўкі	183
Яна хагу бяліла...	185
Рэквіем	187
Родная мова	189
Заўсёды поўначчу...	191
Казка пра Музыку	193
Беларусь	198
Адыходзячы з хаты	201
Бой над Беразіной	204
Палякам	207
Пралескі	209
Пімену Панчанку	211
Мы ў свой горад прышлі...	212
На брацкай зямлі	217
Галішка і верабей	219
Журавель і чапля	222
У дзень свята	225
У гэтыя дні	226
Іван-ды-Мар'я	228
Крыніца	231
Сон над Нёмнам	233
Свята ў Таліне	239
Шалэн	241
Вільня	243
Песня Яносіка	245
Сільніцкі	247
Зіма на бацькаўшчыне	249
Рэпатрыянты	251
Камяні	253
Райніс	255
Раніца над Мінскам	257
Якубу Коласу	259

*** Я не ведаў хто ты	261
Добра было-б...	263
Дарога	265
Гета	268
Балада пра партызана Дубягу	270
Міны	275
Рэйкавая вайна	277
Новаселле	280

Рэдактар *Віт. Няміра*
Тэхрэдактар *Я. Карпювіч*
Карэктар *І. Сакалоўскі*

АТ 01438 Падп. да друку 31/І 48 г. Тыр. 12.000 экз.
Папера 70×108/32. Вуч.-аўт. арк. 8. Друк. арк. 9.
Заказ № 347.

Друкарня імя Сталіна, Мінск, Пушкіна, 55.

а

Цана 6 руб.

116

80000002727845

НА БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ

М. Тэнк

СТИХИ

Государственное Издательство БССР

Минск 1948